

* Otuz Birinci Söz, Barla'da 1928-30 yılları arasında Türkçe olarak telif edilmiştir.

Otuz Birinci Söz

MİRAC-I NEBEVİYEYE (A.S.M.) DAİRDIR.

ayet: delil, Kur'ân'ın surelerini oluşturan ilâhî söz; Allah'ın varlığını gösteren şey.

âyine: ayna.

beyan: anlatma, açık söyleme, izah.

bizzat: kendi; direkt olarak.

cemal: iç ve dış güzellik.

dair: ait, ilgili.

erkân: rükünler, esaslar.

erkân-ı imaniye: imana ait esaslar.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hakikat-ı Miraç: Peygamber Efendimizin Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkmasının mahiyeti, aslı ve esası.

ihzar: hatırlatma yapma, dikkat çekme.

ihvan: kardeşler.

inayet: yardım.

inkâr etmek: doğruluğunu kabul etmemek.

ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu kanıtlama.

istib'at: akıldan uzak görme.

ittihaz: kabul etme, sayma.

kemalât-ı Ahmediye: Peygamberimizin sahip olduğu mükemmel özellikler, faziletler.

lem'a: parıltı.

makam-ı istima: dinleme yeri, konumu.

medet: yardım.

melâike: melekler.

Mescid-i Aksâ: Kudüs'teki meşhur, kutsal mabet.

Mescid-i Haram: Mekke-i Mükerreme'de, içinde Kâbe'nin bulunduğu en büyük, mukaddes ibadet yeri.

mesele: sorulup karşılığı istenilen önemli olay.

Mirac-ı Nebeviye: Peygamber Efendimizin, Allah katına çıkış mu'cizesi.

Mirâç: Peygamber Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

muhatap: hitap olunan, kendisine söz söylenen.

mübarek: bereketli, hayırlı, uğurlu.

mülhit: dinsiz.

mü'min: iman eden, inanan.

münezzeh: uzak, temiz.

nazara alma: bakma, bakıp dü-

İHTAR: Miraç meselesi, erkân-ı imaniyenin usulünden sonra terettüp eden bir neticedir ve erkân-ı imaniyenin nurlarından medet alan bir nurdur. Erkân-ı imaniyeyi kabul etmeyen dinsiz mülhitlere karşı elbette bizzat ispat edilmez. Çünkü, Allah'ı bil-meyen, peygamberi tanımayan ve melâikeyi kabul etmeyen ve -ya semavatın vücudunu inkâr eden adamlara miraçtan bahse -dilmez. Evvelâ o erkânı ispat etmek lâzım geliyor. Öyle ise biz, miraçta istib'at ile vesveseye düşen bir mü'mini muhatap ittihaz ederek, ona karşı beyan edeceğiz. Ara sıra makam-ı istimada olan mülhidi nazara alıp, serd-i kelâm edeceğiz. Bazı Sözlerde hakikat-i miracın bir kısım lem'aları zikredilmiştir. İhvanlarımın ısrarı ile ayrı ayrı o lem'aları hakikatin aslıyla birleştirmek ve ke-malât-ı Ahmediyenin (a.s.m.) cemaline birden bir âyine yap-mak için, inayeti Allah'tan istedik.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ¹
إِنَّهُ هُوَ الْوَحِيُّ الْيُوحَىٰ * عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ * ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ *
وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ * ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ * فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ
أَدْنَىٰ * فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ * مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ *

1. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla • Ayetlerimizden bir kısmını ona göstermek için kulunu bir gece Mescid-i Haramdan alıp, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâya seyahat ettiren Allah, her türlü noksandan münezzehtir. Şüphesiz ki O her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla görendir. (İsra Suresi: 1.)

şünme, dikkate alma.

netice: sonuç.

noksan: eksiklik, kusur.

nur: aydınlık, ışık.

peygamber: ilâhî emir ve yasakları insanlara tebliğ eden elçi.

Rahim: merhamet ve şefkat

eden, acıyıp esirgeyen Allah.

Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

semavat: semalar, gökler.

serd-i kelâm: söz söyleme.

terettüp: sıralanma, sırasında olma; netice olarak çıkma.

usul: asıllar, kökler, temeller, esaslar.

vesvese: şüphe, tereddüt.

vücut: var oluş, varlık.

zikretme: anma; söyleme, anlatma.

أَفْتَمَّا رُونَهُ عَلَى مَا يَرَى ❀ وَلَقَدْ رَأَهُ نَزْلَةً أُخْرَى ❀ عِنْدَ سِدْرَةِ
الْمُنْتَهَى ❀ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى ❀ إِذِ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى ❀
مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى ❀ لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى ❀²

Evvelki ayet-i azîmenin azîm hazinesinden yalnız ³ أَنَّهُ

zamirinde bir düstur-i belâgate istinat eden iki remzin meselemize münasebeti olduğu için, i'caz bahsinde beyan edildiği üzere yazacağız.

İşte, Kur'ân-ı Hakîm, Habib-i Ekrem Aleyhi Efdalüssalâtü ve Ekmelüsselâmın miracının mebdei olan Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya olan seyrinin zikrettikten sonra, ⁴ أَنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ der. Ve şu kelâm ile Sure-i ⁵ وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى 'da işaret olunan münteha-i Miraca remzeden ⁶ أَنَّهُ 'deki zamir, ya Cenab-ı Hakka racidir, veyahut Peygamberedir (a.s.m.).

Peygambere göre olsa, kanun-i belâgat ve münasebet-i siyak-ı kelâm şöyle ifade ediyor ki: “Bu seyahat-i cüz'iyede bir seyr-i umumî, bir uruc-i küllî var ki, tâ Sidretü'l-Münteha'ya, tâ Kab-ı Kavsey'n'e kadar meratib-i külliye-i esmaiyyede gözüne, kulağına tesadüf eden ayat-ı Rabbaniyeyi ve acaib-i sanat-ı İlâhiyeyi işitmiş, görmüştür” der. O küçük cüz'î seyahati, hem küllî, hem mahşer-i acayıp bir seyahatin anahtarı hükmünde gösteriyor.

2. O ancak kendisine vahyolunanı söyler. • Onu muazzam kuvvetlere, üstün bir akıl ve dirayete sahip Cebrail öğretti ki, • kendisine gerçek suretiyle görünmüştür. • O, ufkun en yukarısında idi. • Sonra indi ve yaklaştı. • Nihayet kendisine iki yay kadar, hatta daha da yakın oldu. • Sonra da vahyolunacak şeyi kuluna vahyetti. • Onun gördüğünü kalbi yalancalamadı. • Şimdi onun gördüğü hakkında onunla mücadele mi edeceksiniz? • And olsun ki onu bir kere daha hakikî suretinde gördü. • Sidre-i Münteha'da gördü. • Ki, onun yanında Me'vâ Cenneti vardır. • O zaman Sidre'yi Allah'ın nuru kaplamıştı. • Göz ne şaştı, ne de başka bir şeye baktı. • And olsun ki Rabbinin ayetlerinden en büyüklerini gördü. (Necm Suresi: 4-18.)

3. Şüphesiz ki O...

4. Şüphesiz ki O her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla görendir. (İsra Suresi: 1.)

5. Kayan yıldızla yemin olsun. (Necm Suresi: 1.)

acaib-i sanat-ı İlâhiye: Allah'ın insanları şaşırtan harika sanatları.
âyât-ı Rabbaniye: Allah'ın ayetleri.

azîm: büyük, yüce.

cüz'î seyahat: kısa zaman içinde yapılan seyahat.

dirayet: akıl, zekâ, kabiliyet.

düstur-i belâgat: güzel ve düzgün söz söylemenin kuralı.

efdalüssalât: üstün salâtlar, hayırlar, dualar.

ekmelüsselâm: selâmların en mükemmeli.

Habib-i Ekrem: Allah'ın sevdiği, kendisine çokça ikram edilen şeref sahibi peygamber.

i'caz bahsi: Kur'ân'ın mu'cizeliğinin anlatıldığı bölüm.

istinat: dayanma.

Kab-ı Kavseyn: Peygamberimizin miraç da ulaştığı ve bütün yaratılanları arkasına alıp Cenab-ı Hakla müşerref olduğu makam.

kanun-i belâgat: güzel ve düzgün söz söyleme kanunu.

Kur'ân-ı Hakîm: her kelime ve harfinde sayısız hikmet, fayda bulunan Kur'ân.

külli: genel, umumî, büyük.

mahşer-i acayıp: hayret verici şeylerin toplandığı yer.

mebde: başlangıç.

meratib-i külliye esmaiye: Cenab-ı Hak'ın isimlerinin bütün mertebeleri, dereceleri.

Mescid-i Aksâ: Kudüs'teki meşhur, mukaddes mabet.

Mescid-i Haram: Mekke-i Mükerreme'de, içinde Kâbe'nin bulunduğu en büyük, mukaddes ibadet yeri.

Mirâç: Peygamber Efendimizin, Cenab-ı Hak'ın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

münasebet-i siyak-ı kelâm: manaca birbiriyle ilgili ve bağlı kelimelerin bir tertip ve düzen içinde ifade edilmesi.

raci: ait, dönük; ilgisi ve bağı olan.

remiz: işaret, kelime ve cümleye yüklenilmiş gizli mana.

seyahat-i cüz'iyeye: kısa zaman içinde yapılan seyahat.

seyr-i umumî: herkesi ilgilendiren, umumî ve geniş bir seyahat.

Sidre-i Münteha: yedinci kat gökte olduğu rivayet edilen ve Peygamber Efendimizin ulaştığı en son makam.

uruc-i küllî: küllî yükseliş, herkesi ve her şeyi ilgilendiren bir yuvarlanma çıkış.

vahiy: Cenab-ı Hak'ın dilediği hükümleri, sırları ve hakikatleri peygamberlere bildirmesi.

Eğer zamir Cenab-ı Hakka raci olsa, şöyle oluyor ki: Bir abdini bir seyahatte huzuruna davet edip, bir vazife ile tavsif etmek için, Mescid-i Haram'dan mecma-ı enbiya olan Mescid-i Aksâ'ya gönderip, enbiyalarla görüşürüp, bütün enbiyaların usul-i dinlerine vâris-i mutlak olduğunu gösterdikten sonra, tâ Sidretü'l-Münteha'ya, tâ Kab-ı Kavseyn'e kadar mülk ve melekûtunda gezdirdi.

İşte, çendan o bir abddir ve o seyahat bir mirac-ı cüz'îdir; fakat, bu abdin bütün kâinata taallûk eden bir emanet beraberindedir. Hem, şu kâinatın rengini değiştirecek bir nur beraberdir. Hem, saadet-i ebediyenin kapısını açacak bir anahtar beraber olduğu için, Cenab-ı Hak, kendini "bütün eşyayı işitir ve görür" sıfatıyla tavsif eder; tâ o emanet, o nur, o anahtarın cihanşümül ve muhit ve umum kâinata âmm ve bütün mahlûkata şamil hikmetlerini gösterebilir.

Bu sırr-ı azîmin Dört Esası var:

Birincisi: Miracın sırr-ı lüzumu nedir?

İkincisi: Hakikat-i miraç nedir?

Üçüncüsü: Hikmet-i miraç nedir?

Dördüncüsü: Miracın semerat ve faydası nedir?

abd: kul.

âmm: umumî, genel, herkese ait.

cihanşümül: bütün cihani ve kâinatı içine alan.

çendan: gerçi.

enbiya: nebîler, peygamberler.

Hakikat-ı Miraç: Peygamber Efendimizin Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkmasının mahiyeti, aslı ve esası.

hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye.

hikmet-i miraç: miracın asıl gaye ve hikmeti.

huzur: yan, kat, karşı.

Kab-ı Kavseyn: iki yay mesafesi, Peygamberimizin miraçta ulaştığı ve bütün yaratılanları arkasına alıp Cenab-ı Hakla müşerref olduğu makam.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.

mahlûkat: yaratılmışlar.

mecma-ı enbiya: peygamberlerin toplandığı yer.

melekût: göremediğimiz ahiret âlemleri.

Mescid-i Aksâ: Kudüs'teki meşhur, kutsal mabet.

Mescid-i Haram: Mekke-i Mükerreme'de, içinde Kâbe'nin bulun-

duğu en büyük, mukaddes ibadet yeri.

mirac-ı cüz'î: çok kısa zamanda meydana gelen ferî bir yükseliş.

Miraç: Peygamber Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

muhit: her şeyi kuşatan, her şeyi içine alan.

mülk: gördüğümüz maddî ve cismanî âlem, kâinat.

raci: ait, dönük; ilgisi ve bağı-

olan.

saadet-i ebediye: ebedî mutluluk, sonsuz saadet.

semerat: neticeler, meyveler.

Sidretü'l-Münteha: yedinci kat gökte olduğu rivayet edilen ve Peygamberimizin ulaştığı en son makam.

sırr-ı azîm: büyük sır.

sırr-ı lüzum: gerekliliğin sırrı, gerekli olma sebebi.

şamil: kaplayan, içine alan.

taallûk eden: alâkalı olan, ilgilendiren.

tavsif: vasıflandırma, nitelendirme, bir şeyin mahiyetini ve özelliklerini anlatma.

tavzif: vazifelendirme, görevlendirme.

umum: bütün.

usul-i din: dinin esasları, dinin temel prensipleri.

vâris-i mutlak: mutlak mirasçı.

zamir: ismin yerini tutan kelime.

Birinci Esas

Miracın sırr-ı lüzumu

Meselâ, **deniliyor ki:**

“Cenab-ı Hak ¹ **أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ** 'dir, her şeye her şeyden daha yakındır, cisimden, mekândan münezzehtir. Her velî, kalbi içinde Onunla görüşebilir. Neden dolayı velâyet-i Ahmediye (a.s.m.), Miraç gibi uzun bir seyahatin neticesinden sonra, her velînin kendi kalbinde muvaffak olduğu münacata muvaffak oluyor?”

Elcevap: Şu sırr-ı gamızı iki temsil ile fehme takrip ediyoruz. On İkinci Sözü'nün sırr-ı i'caz-ı Kur'ân ve sırr-ı miraç hakkında olan şu iki temsili dinle:

• **Birinci Temsil:** Bir sultanın iki çeşit mükâlemesi, sohbeti, görüşmesi vardır; iki tarzda hitabı, iltifatı vardır.

Birisi, âmî bir raiyetiyle cüz'î bir iş için, hususî bir haccete dair, has bir telefonla sohbet etmektir.

Diğeri, saltanat-ı uzma ünvanı ile ve hilâfet-i kübra namıyla ve hâkimiyet-i amme haysiyetiyle ve evamirini etrafa neşir ve teşhir maksadıyla, o işlerle alâkadar bir elçisiyle veya o evamir ile münasebettar büyük bir memuru ile konuşmaktır, sohbet etmektir ve haşmetini izhar eden ulvî bir fermanla bir mükâlemedir.

1. Ona şah damarından daha yakın (Kaf Suresi: 16.)

alâkadar: ilgili, alâkalı.

âmî: halktan, sıradan, cahil, bilgisiz.

Cenab-ı Hak: Hz. Allah.

cüz'î: küçük; basit.

dair: ait, alâkalı, ilgili.

elçi: haberci.

esas: asıl, temel.

evamir: emirler, kanunlar.

fehîm: anlayış.

ferman: emir, buyruk.

hacet: ihtiyaç.

hâkimiyet-i amme: umuma hâkim olma.

has: hususî, özel.

haşmet: ihtişam, büyüklük.

haysiyet: şeref, itibar; mertebe, bakım.

hilâfet-i kübra: en büyük hilâfet, din ve dünya işlerinde genel reislik.

hitap: söz söyleme, konuş-

ma.

hususî: şahsa ait, özel.

iltifat: ilgi göstermek, değer vermek.

izhar: gösterme, ortaya koyma.

maksat: amaç, niyet.

mekândan münezzehtir: Cenab-ı Hakkın varlık âleminde hiçbir yerde ve mekânda olmaması.

Miraç: Peygamber Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi ki bir anda meydana gelmiştir.

muvaffak: başarılı.

mükâleme: karşılıklı konuşma.

münacat: Allah'a dua etme, yalvarma.

münasebettar: ilgili, alâkalı.

neşir: dağıtma, yayma.

netice: sonuç.

raiyet: halk, vatandaş, yönetilenler.

saltanat-ı uzma: en büyük saltanat, hâkimiyet.

sultan: padişah, hükümdar.

sırrı gamız: ince sır, anlaşılması zor mesele.

sırr-ı i'caz-ı Kur'ân: Kur'ân'ın ifadedeki üstünlüğünü ve mu'cize oluşunu gösteren sırlar.

sırr-ı lüzum: gerekliliğin sırrı, gerekli olma sebebi.

şah damarı: can damarı.

takrip: yaklaştırma.

temsil: benzetme, örnek.

teşhir: gösterme, ilân etme.

ulvî: yüksek, yüce.

ünvan: isim, nam, ün.

velâyet: velîlik, ermişlik, Allah dostluğu.

velâyet-i Ahmediye: Peygamberimizin velîliği.

velî: Allah'ın sevgisine, himayesine kavuşmuş, ermiş kimse, Allah dostu.

İşte, **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى¹** şu temsil gibi, şu kâinat Hâlıkının

ve Malikü'l-Mülk Velmelekût'un ve Hâkim-i Ezel ve Ebed'in iki tarzda mükâlemesi, sohbeti, iltifatı vardır: *birisi* cüz'î ve has, *diğeri* küllî ve âmm. İşte Miraç, velâyet-i Ahmediyenin (a.s.m.) bütün velâyatın fevkinde bir külliyyet, bir ulviyyet suretinde bir tezahürüdür ki, bütün kâinatın Rabbi ismiyle, bütün mevcudatın Hâlık'ı ünvanıyla Cenab-ı Hakkın sohbetine ve münacatına müşerrefiyettir.

• *İkinci Temsil:* Bir adam, elindeki bir âyineyi güneşe karşı tutar. O âyine, kendi miktarınca bir ışık ve yedi rengi havi bir ziyayı, bir aksi, şemsten alır; onun nispetinde güneşle münasebettar olur, sohbet eder. Ve o ışıklı âyineyi karanlıklı hanesine veya dam altındaki küçük, hususî bağına tevcih etse, güneşin kıymeti nispetinde değil, belki o âyinenin kabiliyeti miktarınca istifade edebilir.

Diğeri ise, âyineyi bırakır, doğrudan doğruya güneşe karşı çıkar, haşmetini görür, azametini anlar. Sonra pek yüksek bir dağa çıkar, güneşin pek geniş şaşaa-i saltanatını görür ve bizzat perdesiz onunla görüşür. Sonra döner, hanesinden veya bağının damından geniş pencere-ler açar, gökteki güneşe karşı yollar yapar, hakikî güneşin daimî ziyası ile sohbet eder, konuşur. Ve böylece minnettârâne bir sohbet edebilir ve diyebilir: “Ey yeryüzünü ışıyla yaldızlayan ve zeminin veçhini ve bütün çiçeklerin yüzlerini güldüren dünya güzeli, gök nazdarı olan nazenin güneş! Onlar gibi benim haneciğimi, bahçeciğimi ısındırdın ve ışıklandırdın—bütün dünyayı ışıklandırdığın

akis: yansıma.
âmm: umumî, genel, herkesi ilgilendiren.
âyine: ayna.
azamet: büyüklük, yücelik.
bağ: bahçe.
bizzat: kendisi, şahsen.
Cenab-ı Hak: Hz. Allah.
cüz'î: küçük.
daimi: sürekli, devamlı.
dam: küçük ev, çatı.
fevkinde: üstünde.
hakiki: gerçek.
Hâkim-i Ezel ve Ebed: varlığının başlangıcı ve sonu olmayan, ezel ve ebedin hâkimi olan Allah.
Hâlık: her şeyi yoktan yaratan, yaratıcı, Allah.
hane: ev.
has: hususî, özel.
haşmet: ihtişam, büyüklük.
havi: içinde bulunduran, içeren.
hususî: özel, şahsa ait.
iltifat: ilgi gösterme, değer verme.
istifade: faydalanma, yararlanma.
kabiliyyet: kabul edebilirlik, kapasite, yetenek.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.
kıymet: değer.
küllî: umumî, bütün, genel.
küllîyyet: bütünlük, umumîlik, tümlük.
mahsus: ait.
Malikü'l-Mülk-i Velmelekût: görünen ve görünmeyen her şeyin tek sahibi olan Allah.
mevcudat: varlıklar.
minnettârâne: yapılan bir iyiliğe karşı teşekkür hissi taşıyarak.
Miraç: Peygamber Efendimizin, gecesinde Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
mükâleme: karşılıklı konuşma.

1. En yüce sıfatlar Allah'a mahsustur. (Nahl Suresi: 60.)

münacat: Allah'a dua etme, yalvarma.
münasebettar: ilgili, alâkalı.
müşerrefiyet: şeref bulma.
nazdar: nazlı, naz yapan.
nazenin: nazlı, narın.
nispet: ölçü, oran.
perde: engel, örtü.
Rab: besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlukatı ıslah ve terbiye eden Allah.

sıfat: nitelik, vasıf.
suret: şekil, biçim.
şaşaa-i saltanat: saltanatın parlaklığı.
şems: güneş.
temsil: benzetme, örnek.
tevcih etmek: yöneltmek.
tezahür: belirme, görünme, meydana çıkma.
ulviyyet: ulvilik, yücelik, yükseklik.

ünvan: isim, nam, ün.
vecih: cephe, yüz, taraf.
velâyat: velîlik makam ve mertebeleri, ermişlik, Allah dostluğu.
velâyet-i Ahmediye: Peygamberimizin velîliği.
yüce: büyük, ulu, yüksek.
zemin: yer, yeryüzü.
ziya: ışık.

ve yeryüzünü ısındırdığın gibi.” Hâlbuki, evvelki âyine sahibi böyle diyemez. O âyine kaydı altında güneşin aksi ise, âsârı mahduttur, o kayda göredir.

İşte, şems-i ezel ve ebed sultanı olan Zat-ı Ehad ve Samed'in tecellisi mahiyet-i insaniyeye hadsiz meratibi tammun eden iki suretle tezahür eder:

Birincisi: Âyine-i kalbe uzanan bir nispet-i Rabbaniye ile bir tezahürdür ki; herkes istidadına ve tayy-ı meratip-te seyrüsülûkuna esma ve sıfâtın tecelliyatına nispeten cüz'î ve küllî o Şems-i Ezelînin nuruna ve sohbetine ve münacatına mazhariyeti var. Galib-i esma ve sıfâtın zılâlinde giden velâyetlerin derecatı bu kısımdan ileri gelir.

İkincisi: İnsanın camiiyeti ve şecere-i kâinatın en münevver meyvesi olduğundan, bütün kâinata cilveleri tezahür eden Esmâ-i Hüsnayı birden âyine-i ruhunda gösterebilmesi cihetiyle, Cenab-ı Hak, tecelli-i zatıyla ve Esmâ-i Hüsnanın azamî mertebede nev-i insanın manen en azam bir ferdine tecelli-i azam tezahür eder ki; bu tezahür ve tecelli Mirac-ı Ahmedî (a.s.m.) sırrıdır ki, onun velâyeti risaletine mebde olur.

Velâyet ki, zılliden geçer; ikinci temsilin birinci adamına benzer. Risalette zıll yoktur, doğrudan doğruya Zat-ı Zülcelâl'in Ehadiyetine bakar; ikinci temsilin ikinci adamına benzer. Miraç ise, velâyet-i Ahmediyenin (a.s.m.) keramet-i kübrası, hem mertebe-i ulyası olduğundan, risalet mertebesine inkılâp etmiş. Miracın bâtını, velâyetdir; halktan Hakka gitmiş. Zahir-i miraç, risalettir; Hak'tan halka geliyor. Velâyet, kurbiyet meratibinde sülûktür;

aksi: yansıması.

âsâr: eserler.

âyine: ayna.

âyine-i kalp: kalp aynası.

azam: en büyük.

azamî: en fazla.

bâtin: içe ait, dahilî, gizli.

camiiyet: çok şeylerle alâkalılık, birçok manayı ve hakikati içermeye.

Cenab-ı Hak: Hz. Allah.

cihet: yan, yön, taraf.

cilve: görünme, yansıma.

cüz'î: az.

derecat: dereceler, basamaklar, kademeler.

ehadiyet: Allah'ın her bir şeyde birliğinin tecelli etmesi.

esma: adlar, isimler.

Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın güzel isimleri.

fert: bir tek, şahıs, kişi.

galib-i esma ve sıfat: Allah'ın isimlerinin ve sıfatlarının varlıklar üzerinde en çok tecelli edenleri.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

Hak: Cenab-ı Allah.

inkılâp: değişim, dönüşüm.

istidat: kabiliyet, yetenek.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.

keramet-i kübra: en büyük keramet.

kurbiyet: yakınlık, yakınlık kazanma.

küllî: umumî, çok fazla.

mahdut: sınırlanmış, sınırlı.

mahiyet-i insaniye: insanın gerçek mahiyeti, iç yüzü ile asıl kimliği.

mazhariyet: ulaşma, erişme,

sahip olma.

mebde: başlangıç.

meratip: mertebeler, basamaklar, dereceler.

mertebe-i ulya: en yüce mertebe.

Mirac-ı Ahmedî: Resulullahın miracı.

Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hak'ın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

münacat: Allah'a dua etme, yalvarma.

münevver: nurlanmış, nurlu.

nev-i insan: insan cinsi.

nispeten: nispetle, oranla.

nispet-i Rabbaniye: Allah'a olan manevî bağ.

risalet: peygamberlik, elçilik.

seyrüsülûk: Cenab-ı Hakka ulaşmak için çıkılan manevî ve ruhi yolculuk.

sultan: padişah, hükümdar.

suret: biçim, şekil.

sülûk: yola girme, yol tutma, terakki etme.

sıfat: nitelikler, vasıflar.

sır: gizli hakikat.

şecere-i kâinat: kâinat ağacı.

Şems-i Ezelî: Ezeli güneş; varlığının başlangıcı olmayan ve her şeyi nurlandıran Cenab-ı Hak.

Şems-i Ezel ve Ebed: varlığının başlangıcı ve sonu olmayan, her şeyi nurlandıran Allah.

tayy-ı meratip: mertebe ve dereceleri atlama, aşma.

tazammun: içinde bulundurma, içine alma.

tecelli: belirme, görünme, bilinme.

tecelli-i azam: en büyük görünme, Cenab-ı Hak'ın isim ve sıfatlarının eşyada en büyük ölçüde görünmesi.

tecelli-i zat: Allah'ın zatının tecelli etmesi, görünmesi.

temsîl: benzetme, örnek.

tezahür: belirme, görünme, ortaya çıkma.

velâyet: velîlik, ermişlik, Allah dostluğu.

velâyet-i Ahmediye: Peygamberimizin velîliği.

zahir-i miraç: miracın görünen yüzü, dışı.

Zat-ı Ehad ve Samed: tek olan ve her şey kendisine muhtaç bulunduğu hâlde kendisi hiç bir şeye muhtaç olmayan Allah.

Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi zat, Allah.

zilâl: gölgeler.

zıll: gölge.

çok meratibin tayyına ve bir derece zamana muhtaçtır. Nur-i azam olan risalet ise, akrebiyet-i İlâhiyenin inkişafı sırrına bakar ki, bir an-ı seyyale kâfidir. Onun için hadiste denilmiş: “Bir anda dönmüş, gelmiş.”

Şimdi, makam-ı istimada bulunan mülhide deriz ki: Madem bu kâinat gayet muntazam bir memleket, gayet muhteşem bir şehir, gayet müzeyyen bir saray hükmündedir; elbette onun bir hâkimi, bir maliki, bir ustası vardır.

Madem, böyle haşmetli bir Malik-i Zülcelâl, bir Hâkim-i Zülkemat, bir Sâni-i Zülcemal vardır; hem madem umum o âleme, o memlekete, o şehre, o saraya alâkadarlık gösteren ve havâs ve duygularıyla umumuna münasebettar ve nazarı küllî olan bir insan vardır; elbette, o Sâni-i Muhteşem, o küllî nazarlı ve umumî şuurlu olan insan ile ulvî, azamî bir münasebeti bulunacaktır ve ona kudsî bir hitabı ve âlî bir teveccühü olacaktır.

Hem, madem Âdem Aleyhisselâmdan şimdiye kadar şu münasebete mazhar olanların içinde, âsârının şahade-tiyle, yani Küre-i Arzın nısfını ve nev-i beşerin humsunu daire-i tasarrufuna aldığı ve kâinatın şekli-i manevîsini de-ğiştirdiği, ışıklandırdığı gibi, en azamî bir mertebede, o münasebeti Muhammed-i Arabî Sallâllâhü Aleyhi Vesellem göstermiştir. Öyle ise, o münasebetin en azamî bir mertebesinden ibaret olan Miraç, ona elyak ve ona ev-faktır.

* * *

Âdem: Allah'ın yarattığı ilk insan.
akrebiyet-i İlâhiye: Cenab-ı Al-lah'ın insana olan yakınlığı.
alâkadar: ilgili, alâkalı.
âlem: kâinat, dünya, bütün yara-tılmışlar.
aleyhisselâm: kendisine selâm olsun.
âli: yüce, yüksek.
an-ı seyyale: bir anda akıp giden zaman dilimi.
âsâr: eserler.
azamî: en fazla, en çok.
daire-i tasarruf: tasarruf ve hâki-miyet sahası.
elyak: en lâyük.
evfak: daha uygun, çok uygun.
gayet: çok, son derece.
hadis: Peygamber efendimizin sözü.
hâkim: hâkimiyet sahibi, hükme-den, idare eden.
Hâkim-i Zülkemat: bütün mü-kemmel sıfatlara sahip olan ve her şeye hükmeden Allah.
haşmet: ihtişam, gösterişlilik, bü-yüklük.
havâs: hisler, duygular.
hitap: söz söyleme, bir topluluğa veya şahsa karşı söz söyleme.
hums: beşte bir.
hükmünde: gibi; öneminde, de-ğerinde.
ibaret: meydana gelen, oluşan.
inkişaf: açılma, gelişme, ilerleme.
kâfi: yeterli.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.
kudsî: mukaddes, yüce, temiz.
küllî: umumî, genel, geniş.
küre-i arz: dünya, yer küre.
makam-ı istima: dinleme maka-mı, dinleyici konumu.
malik: sahip.
Malik-i Zülcelâl: sonsuz büyüklü-ğüyle her şeyin gerçek sahibi olan Allah.
mazhar olmak: şereflenmek, ulaşmak, kavuşmak.
memleket: ülke.
meratip: mertebeler, basamak-lar, dereceler.

mertebe: derece, basamak.
Miraç: Peygamber Efendimi-zin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
Muhammed-i Arabî: Arap asıllı Peygamberimiz Muham-med.
muhteşem: gösterişli, gör-kemli.
muntazam: düzenli, düzene girmiş, intizamlı.
mülhit: dinsiz.
münasebet: ilgi, alâka, bağı-

lık, yakınlık.
münasebettar: ilgili, alâkalı.
müzeyyen: süslü.
nazar: bakış, düşünce, fikir.
nev-i beşer: insan türü, in-sanlık.
nur-i azam: en büyük nur.
nısf: yarı.
risalet: elçilik, peygamberlik.
Sallâllâhü Aleyhi Vesellem: Allah'ın selâmı rahmeti bere-keti onun üzerine olsun.
Sâni-i Muhteşem: ihtişam sa-hibi yaratıcı Allah.

Sâni-i Zülcemal: her şeyi sa-natlı olarak yaratan, sonsuz güzellik sahibi Allah.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
şekl-i manevî: manevî şekli.
şuur: bilinç, anlayış.
tayy: aşmak, atlamak, üze-rinden geçmek.
teveccüh: yönelme, sevgi, il-gi.
ulvî: yüksek, yüce.
umum: bütün.
umumî: genel, her şeyle alâ-kalı.

İkinci Esas

Hakikat-i Miraç nedir?

Elcevap: Zat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) meratib-i kemalâtta seyrüsülûkundan ibarettir. Yani, Cenab-ı Hakkın tertib-i mahlûkatta tecelli ettirdiği ayrı ayrı isim ve ünvanlarla ve saltanat-ı rububiyetinde teşkil ettiği devair, tedbir ve icatta ve o dairelerde birer arş-ı rububiyet ve birer merkez-i tasarrufa medar olan bir sema tabakasında gösterdiği âsâr-ı rububiyeti, birer birer o abd-i mahsusa göstermekle, o abdi hem bütün kemalât-ı insaniyeyi cami, hem bütün tecelliyat-ı İlâhiyeye mazhar, hem bütün tabakat-ı kâinata nazır ve saltanat-ı rububiyetin dellâli ve marziyat-ı İlâhiyenin mübelliği ve tılsım-ı kâinatın keşşafı yapmak için Burak'a bindirip, berk gibi, semavatı seyrettirip kat-ı meratip ettirerek, kamervari menzilden menzile, daireden daireye rububiyet-i İlâhiyeyi temaşa ettirip o dairelerin semavatında makamları bulunan ve ihvanı olan enbiyayı birer birer göstererek, tâ Kab-ı Kavseyin makamına çıkarmış, ehadiyet ile kelâmına ve rü'yetine mazhar kılmıştır.

Şu yüksek hakikate iki temsil dürbünü ile bakılabilir.

• **Birincisi:** Yirmi Dördüncü Sözde izah edildiği gibi, nasıl ki bir padişahın kendi hükûmetinin dairelerinde ayrı ayrı ünvanları ve raiyetinin tabakalarında başka başka nam ve vasıfları ve saltanatının mertebelerinde çeşit çeşit isim ve alâmetleri vardır. Meselâ, adliye dairesinde

abd: kul.

abd-i mahsus: seçilmiş ve özel kul, insan.

arş-ı rububiyet: Allah'ın rububiyetinin tasarrufunda bulunan çeşitli dairelerdeki hususî ve yüce makam.

âsâr-ı rububiyet: Allah'ın idare ve terbiye ediciliğinin eserleri, işaretleri.

berk: şimşek.

Burak: Peygamber efendimizin Miraça çıkarken, Allah'ın ihvanı olarak bindiği binek.

camî: toplayan, içinde bulunduran.

dellâl: ilân edici; tanıtıcı.

devair-i tedbir ve icat: yaratma ve idare etme daireleri.

ehadiyet: Allah'ın her bir şeyde birliğinin tecelli etmesi.

enbiya: nebîler, peygamberler.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hakikat-i Miraç: Peygamber Efendimizin Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâ-

len çıkmasının mahiyeti, aslı ve esası.

hükûmet: yönetim, idare.

ihvan: kardeşler.

Kab-ı Kavseyin: Peygamberimizin Miraçta ulaştığı ve bütün yaratılanları arkasına alıp Cenab-ı Hakla müşerref olduğu makam.

kamervari: ay gibi.

kat-ı meratip: mertebelerde yükselme, ilerleme.

kelâm: konuşma, İlâhî söz, vahiy.

kemalât-ı insaniye: insanın sahip olabileceği maddî ve manevî mükemmellikler, güzelliğler.

keşşaf: sırları çözen, gizli manaları ortaya çıkaran.

marziyat-ı İlâhiye: Allah'ın rızasına mazhar olacak hâl ve hareketler.

mazhar kılmak: ulaştırmak, eriş-tirmek; şereflendirmek.

mazhar: ulaşma, sahip olma.

medar: dayanak noktası.

menzil: durak, yer, mekân.

meratib-i kemalât: yükselme yücelme yolu; mükemmelliklerin mertebeleri.

merkez-i tasarruf: idare merkezi, yönetme yeri.

mertebe: derece, basamak.

mübelliğ: tebliğ eden, bildiren.

nazır: bakan, gözetken.

raiyyet: halk, vatandaş.

rububiyet-i İlâhiye: Allah Teâlâ'nın kâinatı yaratıp uyum içinde sevk ve idare etmesi.

rü'yet: görme, Peygamberimizin Miraçta yüce Allah'ın zatını görmesi.

saltanat: sultanlık, hâkimiyet.

saltanat-ı rububiyet: Cenab-ı Hakkın bütün varlıkları yaratıp, onların ihtiyaçlarını gidermesi ve tam bir hâkimiyetle sevk ve idare etmesi.

semavat: semalar, gökler.

seyrüsülûk: Cenab-ı Hakka ulaşmak için çıkılan manevî ve ruhi yolculuk.

tabakat-ı kâinat: kâinatın değişik katları, bölümleri.

tecelli ettirmek: göstermek, aksettirmek.

tecelliyat-ı İlâhiye: Cenab-ı Hakkın farklı isim ve sıfatlarının varlıklardaki icraatları, eserleri.

temaşa: bakıp seyretme, dikkatle bakma.

tertib-i mahlûkat: yaratılmışları düzenleme; düzenlenmiş varlıklar.

teşkil etmek: meydana getirmek, oluşturmak.

tılsım-ı kâinat: herkesin bilip çözemediği, kâinatın gizli sırrı.

velâyet-i Ahmediye: Peygamberimizin vefatından sonra nübüvvet tarzındaki hizmetinin sureten, fiilen ve şeklen sona ermesiyle velâyet tarzında bu makamda devam eden manevî hizmet tarzı.

Zat-ı Ahmedi: Peygamberimizin kendi şahsı.

ahkâm: emirler, hükümler, kanunlar.
alâmet: iz, belirti, işaret.
askeriye: askere ait, ordu.
cilveler: görünmeler, akisler, yansımalar; Allah'ın isimlerinin yansımaları.
daireye mahsus: özel bir alan için seçilen.
evamir-i hâkimâne: hükümdara ait emirler, buyruklar.
evamir-i umumiye-i külliye: Cenab-ı Hak'ın her yere ve her şeye ait genel emirleri.
Ezel ve Ebed Sultanı: geçmişin ve geleceğin hükümdarı.
hakeza: bunun gibi.
hâkim: hâkimiyet sahibi, hükmeden.
hâkim-i âdil: adaletle hükmeden ve karar veren.
halife: dinî hükümlerin tatbiki için Peygambere vekil olan devlet başkanı, imam.
haşmetli: büyük, heybetli.
haysiyet: şeref, itibar, bakım.
hüküm: emir, karar, buyruk.
icraat: işler, yapılan, uygulanan şeyler.
ihsas etme: hissettirme, sezdirme.
ilmiye: eğitim ve öğretimle ilgili daire; dinî ilimlerle uğraşan âlimlerin dairesi, yolu.
kudret: güç, iktidar.
kumandan-ı azam: büyük komutan.
makam: yönetim merkezi, manevî mevki.
manevi: maddî olmayan, manaya ait.
menzil: yer, durak, mekân.
mertebe: derece, basamak, paye.
mevcut: varlık, vücut sahibi.
mukaddes: kutsal, kusur ve noksanlardan uzak, temiz.
mülkiye: ülkenin idaresi için çalışan sivil kurumlar.

hâkim-i âdil ve mülkiyede sultan ve askeriyede kumandan-ı azam ve ilmiyede halife, ve hakeza, sair isim ve ünvanları bulunur. Her bir dairede birer manevî tahtı hükümünde olan makam ve iskemlesi bulunur. O tek padişah, o saltanatın dairelerinde ve tabakat-ı hükûmetin mertebelerinde bin isim ve ünvana sahip olabilir, birbiri içinde bin taht-ı saltanatı olabilir. Güya o hâkim, her bir dairede şahsiyet-i maneviye haysiyetiyle ve telefonu ile mevcut ve hazır bulunur, bilir. Ve her tabakada kanunıyla, nizamıyla, mümessiliyle görünür, görür. Ve her mertebede perde arkasında hükmüyle, ilmiyle, kuvvetiyle idare eder, bakar. Ve her bir dairenin başka bir merkezi, bir menzili vardır. Ahkâmları birbirinden ayırır, tabakatları birbirinden başkadır. İşte, böyle bir sultan, istediği bir zattı bütün o dairelerinde gezdirip, her daireye mahsus saltanat-ı şahanesini ve evamir-i hâkimânesini gösterip, daireden daireye, tabakadan tabakaya gezdirip, tâ huzuruna getirir. Sonra bütün o dairelere taallük eden bazı evamir-i umumiye-i külliye-i ona tevdi eder, gönderir.

İşte, bu misal gibi, Ezel ve Ebed Sultanı olan Rabbülâlemîn için, rububiyetinin mertebelerinde ayrı ayrı, fakat birbirine bakar şe'n ve namları vardır. Ve ulûhiyetinin dairelerinde başka başka, fakat birbiri içinde görünür isim ve alâmetleri vardır. Ve haşmetli icraatında ayrı ayrı, fakat birbirine benzer tecelli ve cilveleri vardır. Ve kudretinin tasarrufatında başka başka, fakat birbirini ihsas eder ünvanları vardır. Ve sıfatlarının tecelliyatında başka başka, fakat birbirini gösterir mukaddes zuhuratı vardır.

mümessil: temsilci.
nam: ad, isim.
nizam: düzen, kanunlarla kullanan düzen.
perde arkası: görünürde olmayan, gizli.
Rabbülâlemin: Âlemlerin Rabbi, bütün âlemleri idare ve terbiye eden Allah.
rububiyet: kâinatı yaratıp yönetme, terbiye etme.
saltanat: sultanlık, hâkimiyet.
saltanat-ı şahane: çok mükemmel hâkimiyet, güç ve kuvvet.
saahsiyet-i maneviye: manevî kişilik; manen bir yerde bulunma.
se'n: durum, sıfat, işlev.
taallük: ilişik, ilgi, münasebet.
tabakat: tabakalar, katmanlar.
tabakat-ı hükümet: hükümetin çeşitli daireleri, bölümleri.
taht-ı hükümünde: hükmü altında,
taht-ı saltanat: hâkimiyet makamı, yönetim merkezi.
tasarrufat: işler, faaliyetler.
tecelliyat: tecelliler, görünmeler, yansımalar.
tevdi etmek: bırakmak, emanet vermek.
ulûhiyet: ilâhlık, Cenab-ı Hak'ın ibadet ve itaate lâyük tek varlık olması.
ünvan: isim, nam, sıfat.
zat: kişi, şahıs.
zuhurat: devamlı yenilenen görüntüler, beklenmedik hâller.

Ve ef'alinin cilvelerinde çeşit çeşit, fakat birbirini ikmal eder tasarrufatı vardır. Ve rengârenk sanatında ve masnuatında çeşit çeşit, fakat birbirini temaşa eder haşmetli rububiyeti vardır.

İşte şu sırr-ı azîme binaen, kâinatı hayretfeza acip bir tertip ile tanzim etmiş. En küçük tabakat-ı mahlûkattan olan zerrattan, tâ semavata ve semavatın birinci tabakasından, tâ Arş-ı Azama kadar birbiri üstünde teşkilât var. Her bir sema, bir ayrı âlemin damı ve rububiyet için bir arş ve tasarrufat-ı İlâhiye için bir merkez hükmündedir. O dairelerde ve o tabakatta, çendan, ehadiyet itibarıyla bütün esma bulunabilir, bütün ünvanlarla tecelli eder. Fakat, nasıl ki adliyyede hâkim-i âdil ünvanı asıldır, hâkimdir; sair ünvanlar orada onun emrine bakar, ona tâbidir. Öyle de, her bir tabakat-ı mahlûkatta, her bir semada bir isim, bir ünvan-ı İlâhî hâkimdir; sair ünvanlar da onun zımnındadır. Meselâ, ism-i Kadîr'e mazhar Hazret-i İsa Aleyhisselâm hangi semada Peygamber Aleyhisselâtü Vesselâm ile görüştü ise, işte o sema dairesinde Cenab-ı Hak Kadîr ünvanıyla bizzat orada mütecellidir. Meselâ, Hazret-i Mûsa Aleyhisselâmın makamı olan sema dairesinde en ziyade hükümferma, Hazret-i Mûsa Aleyhisselâmın mazhar olduğu Mütekellim ünvanıdır, ve hakeza...

İşte zat-ı Ahmediye Aleyhisselâtü Vesselâm, çünkü İsm-i Azama mazhardır ve nübüvveti umumîdir ve bütün esmaya mazhardır, elbette bütün devair-i rububiyetle alâkadardır, elbette o dairelerde makam sahibi olan

acip: ilginç, hayrete düşüren.
adliye: mahkeme, yargılama yeri.
alâkadar: ilgili, alâkalı.
âlem: dünya, cihan.
arş: sema, gök, İlâhî hâkimiyet makamının ifadesi.
Arş-ı Azam: yüceler yücesi İlâhî makam. Allah'ın hâkimiyetinin ifadesi.
çendan: gerçi, her ne kadar.
devair-i rububiyet: rububiyet daireleri, sahalan.
ef'alın cilveleri: fiillerin, işle-

rin yansımaları görünmeleri.
ehadiyet: Allah'ın her bir şeyde birliğinin tecelli etmesi.
esma: adlar, isimler.
hakeza: böylece, bunun gibi.
hâkim: hükmeden, hâkimiyet sahibi; galip.
hâkim-i âdil: âdil hâkim, adaletli hüküm verici.
haşmetli: büyük, heybetli, korkutucu.
hayretfeza: hayret verici, şaşırtıcı.
hükümferma: hüküm süren,

hükmünü geçiren.
ikmal: tamamlama.
İsm-i Azam: Allah'ın en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olan ismi.
ism-i Kadîr: sonsuz kudret sahibi olan ve her şeye gücü yeten Allah'ın Kadîr ismi.
Kadîr: sonsuz kudret sahibi olan ve her şeye gücü yeten Allah.
kâinat: yaratılmış bütün varlıklar.
masnuat: sanatla yapılmış

seyler.
mazhar: görünme yeri; ulaşılmış, şerefli; sahip; ayna.
mütecellî: akseden, görünen.
Mütekellim: konuşan, ezeli kelâm sıfatına sahip olan ve varlıklara konuşma kabiliyeti veren Allah.
nübüvvet: nebilik, peygamberlik, Allah'ın elçiliği.
rububiyet: Cenab-ı Allah'ın her kâinatı yaratıp yönetmesi ve terbiyesi.
sema: gökyüzü, gök.
semavat: semalar, gökler.
sırr-ı azîme binaen: büyük sırdan dolayı.
tabakat: tabakalar, sahalan, bölümler.
tabakat-ı mahlûkat: yaratılmışların kısımları, bölümleri.
tâbi: itaat eden, bağlanan, uyan.
tanzim: sıraya koyma, düzenleme, tertipleme.
tasarrufat: işler, faaliyetler.
tasarrufat-ı İlâhiye: Cenab-ı Hakkın iradesiyle olan icraatları, işleri.
tecelli: açılıp belirme, bilinme, görünme.
temaşa: bakıp seyretme, hayretle ve dikkatle bakma.
tertip: düzen.
teşkilât: kurumlar, kuruluşlar.
umumi: umumla ilgili, geneli kapsayan.
ünvan: isim, nam, şan.
ünvan-ı İlâhî: Allah'ın isimleri.
zat-ı Ahmediye: Hz. Peygamberin zatı, kişiliği.
zerrat: zerreler, atomlar, en küçük madde parçaları.
ziyade: çok, fazla.
zımn: iç taraf, maksat, gaye.

enbiyalarla görüşmek ve umum tabakattan geçmek, hakikat-i miracı iktiza ediyor.

• *İkinci temsil:* Nasıl ki bir sultanın ünvanlarından olan “kumandan-ı azam” ünvanı, devair-i askeriye'nin serasker dairesi gibi, küllî ve geniş daireden tut, tâ onbaşı dairesi gibi cüz'î ve hususî her bir dairede bir zuhuru, bir cilvesi vardır. Meselâ, bir nefer, o kumandanlık ünvan-ı azamının numunesini onbaşı şahsında görür, ona bakar, ondan emir alır. O nefer onbaşı olduğunda, çavuş dairesindeki kumandanlık dairesi nazarına çarpar, ona bakar. Sonra çavuş olsa, o vakit kumandanlık numunesini ve cilvesini mülâzım dairesinde görür; o makamda ona mahsus bir iskemle bulunur. Ve hakeza, yüzbaşı, binbaşı, ferik, müşir dairelerinden her birinde, dairelerin büyük ve küçüklüğü nispetinde o kumandanlık ünvanını görür.

Şimdi, bir neferi, o kumandan-ı azam bütün devair-i askeriye'ye taallük edecek bir vazife ile tavzif etmek istese, bir müfettiş gibi her devairi görüp ve görünecek bir makam vermek istese, elbette o kumandan-ı azam, o neferi, onbaşı dairesinden tut, tâ daire-i azamına kadar birer birer geçdirecek; tâ görsün, görülsün. Sonra huzuruna kabul edip sohbetine müşerref ederek, nişan ve ferman verip taltif ederek, tâ geldiği yere kadar bir anda gönderir.

Şu temsilde bir noktayı nazara almak lâzım ki, padişah eğer âciz olmazsa, sûrî olduğu gibi mane'î cihetinde de iktidarı olsa, o vakit ferik, müşir, mülâzım gibi eşhası tevkil etmez, bizzat her yerde bulunur. Yalnız bazı perdeler

âciz: eli yetmez, güçsüz.
cihet: yan, yön, taraf.
cilve: görüntü, yansıma, akis.
cüz'î: az, küçük, ferî.
daire-i azam: en büyük derece ve daire.
devair: daireler, kurumlar.
devair-i askeriye: askeri kurumlar.
enbiya: nebîler, peygamberler.
eshas: şahıslar, kişiler.
ferik: general.
ferman: emir, buyruk.
hakeza: bunun gibi.
hakikat-i miraç: miracın aslı ve esası, gerçek mahiyeti.
iktidar: güç yetme, yapabilme kabiliyeti.

iktiza: gerektirme.
kumandan-ı azam: en büyük komutan.
küllî: umumî, büyük ve kapsamlı.
mahsus: kişiye has olan, özel.
makam: durak, memuriyet mevkiî.
mane'î: maddî olmayan, manaya ait olan.
müfettiş: kontrol eden, inceleyen, araştıran.
mülâzım: teğmen.
müşerref etmek: şereflendir-

mek, onurlandırmak.
müşir: mareşal.
nazar: dikkat, bakış, fikir.
nazara almak: bakmak; dikkat etmek.
nefer: rütbesiz asker, er.
nispet: oran.
nişan: iz, eser, belirti, alâmet.
numune: örnek.
onbaşı: en küçük rütbe.
padişah: hükümdar, sultan.
serasker: genelkurmay başkanı, ordu komutanı.
sûrî: görünüşte, görünümde.

taallük: ilgili olma.
tabakat: tabakalar, derece.
taltif etme: lütuf ve ihsanda bulunma, ödüllendirme.
tavzif etmek: görevlendirme.
tevkil: vekil tayin etme, yetki verme.
ünvan: ad, isim, lâkap; nam.
ünvan-ı azam: en büyük ünvan.
zuhur: görünme.

altında ve makam sahibi eşhasın arkasında, doğrudan doğruya emri o verir. Bazı velî-i kâmil olan padişahlar çok dairelerde, bazı eşhas suretinde icraatını yaptığı rivayet edilir. Şu temsil ile baktığımız hakikat ise, acz onun içinde olmadığı için, doğrudan doğruya her bir dairede emir ve hüküm kumandan-ı azamdan geliyor; onun emriyle, iradesiyle, kuvvetiyledir.

İşte, şu temsil gibi, Hâkim-i Arz ve Semavat, emr-i **كُنْ فَيَكُونُ**¹ 'e malik Amir-i Mutlak olan Sultan-ı Ezeli ve Ebedî, tabakat-ı mahlûkatında cereyan eden ve kemal-i itaat ve intizam ile imtisal olunan, evamir ve kumandanlığının şununatı ve zerrattan seyyarata ve sinekten semavata kadar olan tabakat-ı mahlûkat ve tavaif-i mevcudatta küçük büyük, cüz'î küllî tabakata ve taifeleri ayrı ayrı, fakat birbirine bakar bir tarzda birer daire-i rububiyet, birer tabaka-i hâkimiyet görünür.

Şimdi, bütün kâinattaki makasid-ı ulya ve netaic-i uzmayı anlayacak ve bütün tabakatin ayrı ayrı vezaif-i ubudiyetlerini görmekle Zat-ı Kibriya'nın saltanat-ı rububiyetini, haşmet-i hâkimiyetini müşahede ederek, o Zatin marziyatı ne olduğunu anlamak ve Onun saltanatına delâl olmak için, alâküllihâl, o tabakat ve dairelere bir seyrüsülûk olacaktır. Tâ daire-i azamiyesinin ünvanı olan Arş-ı Azamına girecek, tâ Kab-ı Kavseyn'e, yani imkân ve vücup ortasında Kab-ı Kavseyn ile işaret olunan makama girecek ve Zat-ı Celil-i Zülcemal ile görüşecektir. Ki, şu seyrüsülûk ise, miracın hakikatidir.

1. "Ol!" der; oluverir. (Yâsin Suresi: 82.)

acz: zayıflık, güçsüzlük.	parça.	yeryüzünün ve göklerinin hâkimî.
alâküllihâl: her hâlde, her durumda.	daire-i azamiye: daire ve makamın en geniş ve büyük olanı.	haşmet-i hâkimiyet: ihtisamlı egemenlik, heybetli ve büyük hâkimiyet.
Amir-i Mutlak: mutlak amir ve emir sahibi olan Allah.	dellâl: bir şeyi ilân edip duyuran.	hüküm: karar, emir, hâkimiyet.
Ars-ı Azam: Allah'ın yüce tahtı, arşı, yüksek hâkimiyetinin ifadesi.	eşhas: şahıslar, kişiler.	icraat: işler, yapılan işler, uygulanan şeyler.
cerayan: olma, meydana gelme.	evamir: emirler, buyruklar.	imkân: varlığı mümkün olma.
cüz'î: küçük, bütüne ait olan,	hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.	intisal: emre uygun şekilde
	Hâkim-i Arz ve Semavat:	

hareket etme.
irade: dileme, isteme, ferman.
Kab-ı Kavseyn: Peygamberimizin Miraçta ulaştığı ve bütün yaratılanları arkasına alıp Cenab-ı Hakla müşerref olduğu makam.
kemal-i itaat ve intizam: tam bir itaat ve mükemmel düzenlilik.
kumandan-ı azam: en büyük komutan.
küllî: büyük, genel, kapsamlı.
makasid-ı ulya: çok yüce maksatlar, gayeler.
marziyat: Allah'ın rızasını kazandıran davranışlar.
Mirac: Peygamberimiz Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
müşahede etmek: görmek, şahit olmak.
netaic-i uzma: çok büyük neticeler, sonuçlar.
rububiyet: Allah'ın kâinatı yaratıp yönetmesi keyfiyeti.
saltanat-ı rububiyet: Cenab-ı Hakkın bütün varlıkları yaratması, ihtiyaçlarını gidermesi, tam bir hâkimiyetle onları uyum içinde sevk ve idare etmesi.
seyrüsülûk: Cenab-ı Hakka ermek için çıkılan manevî ve ruhi yolculuk.
seyyarat: gezegenler.
Sultan-ı Ezeli ve Ebedî: varlığının başlangıcı ve sonu olmayan kudret ve hâkimiyet sahibi Allah.
şununat: Allah'ın yüce zatının gereği olan ve zatından ayrılmayan işler, fiiller, mukaddes hâl ve keyfiyetler.
tabaka-i hâkimiyet: hâkimlik, egemenlik derecesi.
tabakat-ı mahlûkat: yaratılmışların kısımları, bölümleri.
tavaif-i mevcudat: varlık grupları, mevcutların kısımları.
veli-i kâmil: olgunluğa ermiş kimseler, Allah dostu, evliya.
vezaif-i ubudiyet: kulluk vazifeleri, işleri.
vücup: zorunluluk, gereklilik.
Zat-ı Celil-i Zülcemal: sonsuz güzellik ve büyüklük sahibi olan Allah.
Zat-ı Kibriya: yüce zat, Cenab-ı Hakkın kudreti ve her cihette büyüklüğü.
zerrat: zerrelere, atomlar, en küçük madde parçaları.

arş: Allah'ın büyüklük ve yüceliğinin ve her şeyi kuşatan sınırsız egemenliğinin tecelli ettiği yer.
beden-i misalî: görüntüden ibaret beden.
berk: şimşek.
Burak: Hz. Muhammed'in Miraçta Allah'ın ihsanı olarak bindiği binek.
ceset-i necmî: parlayan bir yıldız gibi akıp giden beden.
cevelân: yerinde durmayıp gezme, dolaşma.
cihazat: cihazlar, maddî manevî organlar.
cism-i Muhammedi: Peygamber Efendimizin mübarek bedeni.
cism-i nuranî: nurlu parlak cisim.
deveran: dönüp dolaşma.
ef'al: fiiller, işler, ameller.
ef'al-i hakîmâne: belirli gayelere yönelik, faydalı, yerli yerinde yapılan fiiller, işler.
ehl-i Cennet: Cennete girecek olanlar.
emvat: ölümler.
evliya: vefiler, Allah dostları, üstün ahlâk sahibi kimseler.
fail: fiili, işi yapan, işleyen.
fers: yeryüzü, zemin.
fiil: iş, oluş, davranış, hareket.
Hâkim: her şeye hükmeden, her şeyi hükmü altında tutan, her şeye galip olan Allah.
haşir: dirilip toplanmak, birikmek
hatıra gelme: akla gelme.
hayretfeza: hayret verici, hayreti arttırıcı.
icat: vücuda getirmek, yoktan yaratmak.
intizam: düzgün olma, düzgünlük, düzenlilik.
kabiliyet: yetenek, kapasite, yapısı, özellik.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.
lâtif: ruhanî, cismanî olmayan.
makam-ı istima: dinleme makamı, konumu.
manidar: bir mana ifade eden, in-

ce manalı.
medar: dayanak noktası, sebep, vesile.
mektubat: mektuplar.
melâike: melekler, nurdan yaratılmış, fitratları safi, makamları sabit olan, Allah'ın emirlerine tam itaat eden mahlûklar.
melek: Allah'ın nurdan yaratıldığı, göze her zaman görülmeyen, Allah'ın emirlerine tam itaat eden mahlûk.
mevcudat: mevcutlar, var

olan her şey.
mevsimbemevsim: mevsimden mevsime.
Miraç: Peygamber Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
muntazam: sıralanmış, derli toplu, düzenli.
mülhit: dinsiz, kâfir.
nakkaş: nakış işi yapan, süsleme ve işleme yapan sanat-kâr.
nakış: işleme, süsleme sanatı.

nukuş: nakışlar, işlemeler.
ruh-i âlî: yüce, yüksek ruh.
Ruh-i Muhammedi: Peygamberimizin temiz, yüce ruhu.
sanatlı: ustaca ve güzelce yapılmış.
semavat: semalar, gökler.
seyeran: seyahat, gezme.
sür'at: hız.
veli: Allah dostu.
vezaif: vazifeler, işler.

Her bir insan, aklıyla, hayal sür'atinde seyeranı; her bir velî, kalbiyle berk sür'atinde cevelânı ve cism-i nuranî olan her bir melek ruh sür'atinde Arştan ferşe, ferşten Arşa deveranı; ehl-i Cennetin insanları, Burak sür'atinde, haşirden beş yüz sene fazla mesafeden Cennete çıkmaları olduğu gibi, nur ve nur kabiliyetinde ve evliya kalplerinden daha lâtif ve emvatın ruhlarından ve melâike cisimlerinden daha hafif ve cesed-i necmî ve beden-i misalîden daha zarif olan ruh-i Muhammediyenin (a.s.m.) hadsiz vezaifine medar ve cihazatının mahzeni olan cism-i Muhammedî (a.s.m.), elbette onun ruh-i âlîsiyle Arşa kadar beraber gidecektir.

Şimdi, makam-ı istimada olan mülhide bakıyoruz.

Hatıra geliyor ki, o mülhit kalbinden der: "Ben Allah'ı tanımıyorum, Peygamberi bilmiyorum; nasıl miraca inayacağım?"

Biz de deriz ki: Madem şu kâinat ve mevcudat var ve içinde ef'al ve icat var. Hem madem muntazam bir fiil failsiz olmaz, manidar bir kitap kâtipsiz olmaz, sanatlı bir nakış nakkaşsız olmaz. Elbette, şu kâinatı dolduran ef'al-i hakîmânenin bir faili ve yeryüzünün mevsimbe-mevsim tazelenen hayretfeza nukuşlarının, manidar mektubatının bir kâtibi, bir nakkaşı vardır.

Hem madem bir işte iki hâkimin bulunması o işin intizamını bozuyor. Hem madem sinek kanadından tâ semavat kandiline kadar mükemmel bir intizam var. Öyle ise o Hâkim birdir. Bir olmazsa—çünkü her şeyde sanat

ve hikmet o derece aciptir ki, o şeyin Sâniî, her bir şeye muktedir olacak, her bir işi bilecek bir derecede Kadîr-i Mutlak olmak lâzım gelir; öyle ise, bir olmazsa—mevcudat adedince ilâhların bulunması lâzım gelir. O ilâhlar hem birbirine zıt, hem birbirine misil olacaklar; ve o hâlde şu acip intizam bozulmamak yüz bin defa muhaldir.

Hem madem şu mevcudatın tabakatı, bir ordudan bin defa daha muntazam bir emir ile hareket ettiği bilbedahe görünüyor. Yıldızların, güneş ve kamerin muntazaman hareketlerinden tut, tâ badem çiçeklerine kadar her bir taife o kadar muntazam, o kadar mükemmel bir surette Kadîr-i Ezelî'nin o taifeye verdiği nişanları, formları, güzel libasları ve tayin ettiği hareketi, bin defa ordudan daha muntazam bir tarzda izhar ediyor. Öyle ise, şu kâinatın, mevcudatı Onun emrine bakar ve imtisal eder, perde-i gayp arkasında bir Hâkim-i Mutlak'ı vardır.

Hem madem o Hâkim, bütün yaptığı icraat-ı hakîmâne şahadetiyle, hem gösterdiği âsâr-ı haşmetle, bir Sultan-ı Zülcelâl'dir. Hem gösterdiği ihsanat ile gayet Rahîm bir Rab'dir, hem izhar ettiği güzel sanatlarıyla sanatperver ve sanatını çok sever bir Sâni'dir. Hem gösterdiği tezyinat ve merakaver sanatlarıyla zîşuurların nazar-ı istihsanını âsârına celp etmek isteyen bir Hâlık-ı Hakîm'dir. Hem hilkat-i âlemde gösterdiği muhayyirülukul tezyinatın ne demek olduğunu ve mahlûkat nereden gelip nereye gideceğini, rububiyetinin hikmetiyle zîşuura bildirmek istediği anlaşılıyor. Elbette bu Hâkim-i Hakîm ve Sâni-i Alîm, rububiyetini göstermek ister.

acip: hayret veren, şaşılacak şey.
âsâr: eserler.
asar-ı haşmet: heybetin, büyüklüğün eserleri.
bilbedahe: apaçık bir şekilde.
celp: çekis, kendine çekme.
forma: askeri nişan, rütbe işareti; şekil, biçim.
Hâkim: Her şeye hükmeden, her şeyi hükmü altında tutan, her şeye galip olan Allah.
Hâkim-i Hakîm: Her şeye tam bir hâkimiyetle, belirli

gayelere yönelik, faydalı ve yerli yerinde olarak hükmeden Allah.
Hâkim-i Mutlak: hiçbir şekilde hâkimiyetine sınır konmayan tam hüküm sahibi; kayıtsız şartsız her şeye hükmeden, Allah.
Hâlık-ı Hakîm: her şeyi belirli gayelere yönelik, faydalı ve yerli yerinde yaratan yaratıcı, Allah.
harekât: hareketler.
hikmet: belirli gayelere yö-

nelik, faydalı, yerli yerinde oluş.
hilkat-ı âlem: âlemin yaratılışı.
icraat-ı hakîmâne: belirli gayelere yönelik, faydalı, yerli yerinde yapılan işler, icraatlar.
ihsanat: iyilikler, bağışlar, yardımlar.
ilâh: tanrı, sonsuz güçlere ve kuvvetlere sahip varlık; İslâm geleneğinde hakiki ma'bud olan Allah.
imtisal etmek: emre tama-

men uyma, gerekeni yapma.
intizam: düzgün olma, düzgünlük, düzenlilik.
izhar: gösterme, ortaya koyma.
Kadîr-i Ezelî: her şeye gücü yeten, varlığının evveli olmayan, Allah.
Kadîr-i Mutlak: hiç bir kayıt ve şarta tâbi olmaksızın her şeye gücü yeten sonsuz kudret sahibi Allah.
kâinat: yaratılmış olan varlıkların tamamı.
lâzım: gerekli, lüzumlu.
libas: elbise.
mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar.
merakaver: merak verici, düşündürücü.
mevcudat: mevcutlar, var olan her şey, kâinat.
muhâl: imkânsız, olması mümkün olmayan.
muhayyirülukul: akılları hayrette bırakan.
muktedir: iktidarlı, gücü yeten, kuvvetli.
muntazaman: düzenli olarak, sürekli olarak.
nazar-ı istihsan: beğenerek bakma.
nişan: iz, eser, belirti, damga.
perde-i gayp: gayp perdesi, manevî âlemlerin görünmesini engelleyen mahiyeti bizce bilinmeyen perde.
Rab: bütün varlıkları yaratan, ihtiyaçlarını gideren, yetiştiren, onları uyum içinde sevk ve idare eden Allah.
Rahîm: koruyan, merhamet ve şefkat eden, Allah.
rububiyet: Allah'ın, yarattığı bütün varlıkların ihtiyaçlarını gidermesi, yetiştirmesi onları sevk, idare ve terbiye edip hâkimiyeti altında bulundurması.
sanatperver: sanata ilgi duyan kimse, sanatsever.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
Sâni-i Alîm: her şeyi hakkıyla bilen sanatkâr, Allah.
Sultan-ı Zülcelâl: büyüklük ve hâkimiyet sahibi sultan, Allah.
şahadet: şahitlik, tanıklık; gösterme, işaret.
tabakat: tabakalar, bölümler.
taife: topluluk; varlık türü.
tayin etme: gösterme, sınırını çizme, belirleme, atama.
tezyinat: süsler, süslemeler.
zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

abes: boş, saçma.
âlem-i İslâm: İslâm âlemi, dünyası.
asar-ı lütuf: iyilik ve bağış eserleri.
bilfiil: bizzat kendi çalışması ile yaparak.
dellâl: ilân edici, hakka davet eden, tanıtıcı.
derç: içine koyma, yerleştirme.
elyak: en lâyük.
enzar: bakışlar, nazar etmeler.
fevkinde: üstünde, yüksek derecede.
fevkine çıkmak: üstüne çıkmak.
garaib-i sanat: sanattaki hayret veren, şaşkırtan incelikler.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.
Hâlik: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye.
iktiza etme: gerektirme.
izhar: gösterme, ortaya çıkarma.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.
kemalât: faziletler, iyilikler, olgunluklar.
kurb-i huzur: kendi huzuru, yanı.
küllî: bütün ile ilgili, bütüne ait, umumî.
lütuf: güzellik, iyilik, bağış.
mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar.
makam: yer, memuriyet mevkî.
makasid: maksatlar, gayeler, amaçlar.
marziyat: Allah'ın rızasını kazandıracak hâl ve hareketler.
mehasin-i sanat: sanat güzellikleri.
merhamet: acımak, şefkat göstermek, korumak.
mevcudat: varlıklar, var olan her şey, kâinat.
Miraç: Peygamber Efendimizin Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
muallim: ders veren, öğreten, öğretici.
muamma-i rububiyet: ilâhî terbiye, Allah'ın yarattığı bütün var-

Hem madem bu kadar gösterdiği âsâr-ı lütuf ve merhamet ve garaib-i sanat ile zîşuura kendini tanıttırmak ve sevdirmek ister; elbette zîşuurlardan arzularını ve onlardaki marziyatı ne olduğunu bir mübelliğ vasıtasıyla bildirecektir.

Öyle ise, zîşuurlardan birisini tayin edip onun ile o rububiyetini ilân edecektir. Ve sevdiği sanatlarını teşhir için, bir dellâlî kurb-i huzuruna müşerref edip teşhire vasıta edecektir. Ve o ulvî makasidini sair zîşuurlara bildirmekle kemalâtını izhar etmek için, birisini muallim tayin edecektir. Ve şu kâinatta derç ettiği tılsımı ve şu mevcudatta gizlediği muamma-i rububiyeti manasız kalmamak için, her hâlde bir rehber tayin edecektir. Ve gösterdiği ve enzarin temaşasına neşrettiği mehasin-i sanat faydasız ve abes kalmamak için, onlardaki makasid ders verecek bir rehber tayin edecektir. Hem marziyatını zîşuurlara tebliğ etmek için, birisini bütün zîşuurların fevkinde bir makama çıkaracak ve marziyatını ona bildirecek, onlara gönderecektir.

Madem hakikat ve hikmet böyle iktiza ediyor. Ve şu vezaife en elyak Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Ves-selâmdir. Çünkü, bilfiil, en mükemmel bir surette o vazifeleri yapmıştır. Teşkil ettiği âlem-i İslâm ve gösterdiği nur-i İslâmiyet bir şahid-i âdil ve sadıktır. Öyle ise, o zat, doğrudan doğruya bütün kâinatın fevkine çıkıp, bütün mevcudattan geçip, bir makama girmek lâzımdır ki, bütün mahlûkatın Hâlik'ı ile umumî, ulvî, küllî bir sohbet etsin. İşte, Miraç dahi bu hakikati ifade ediyor.

lıkların ihtiyaçlarını gidermesi, yetiştirmesi onları sevk ve idare edip hâkimiyeti altında bulundurmasının sırları.
mübelliğ: tebliğ eden, haber veren, bildiren.
müşerref etme: şerefendirme, onurlandırma.
neşretmek: yaymak.
nur-i İslâmiyet: İslâm dininin aydınlığı, ışığı.
rehber: yol gösteren, kılavuz, delil.
rububiyet: ilâhî terbiye, Al-

lah'ın, yarattığı bütün varlıkların ihtiyaçlarını gidermesi, yetiştirmesi onları sevk ve idare edip hâkimiyeti altında bulundurması.
suret: biçim, şekil.
şahid-i adil ve sadık: adaletli ve doğru sözlü şahit.
tayin etme: belirleme, atama; görevlendirme.
tebliğ: ulaştırmak, bildirmek.
temaşa: bakma, hayretle ve dikkatle bakma.
teşhir: gösterme, sergileme,

ilân etme.
teşkil etmek: meydana getirme, oluşturmak.
tılsım: herkesin bilip çözemediği gizli sır.
ulvî: yüksek, yüce.
umumî: genele ait, herkesle alâkalı.
vasıta: aracı.
vezaif: vazifeler, işler.
zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

Elhâsıl: Madem şu azîm kâinatı mezkûr maksatlar gibi çok azîm makasid ve çok büyük gayeler için şu surette teşkil, tertip ve tezyin etmiştir. Hem madem şu mevcudat içinde şu umumî rububiyeti bütün dekaiki ile, şu azîm saltanat-ı ulûhiyeti bütün hakaiki ile görececek insan nev'i vardır. Elbette o Hâkim-i Mutlak o insan ile konuşacaktır, makasidini bildirecektir.

Madem her insan cüz'iyetten ve süfliyetten tecerrüt edip en yüksek bir makam-ı külliye çıkamıyor, o Hâkim'in küllî hitabına bizzat muhatap olamıyor; elbette, o insanlar içinde bazı efrad-ı mahsusa, o vazife ile muvazzaf olacaklar. Tâ iki cihetle münasebeti bulunsun: hem insan olmalı, tâ insanlara muallim olsun; hem ruhen gayet ulvî olmalı ki, tâ doğrudan doğruya hitaba mazhar olsun.

Şimdi, madem şu insanlar içinde, şu kâinat Sâniinin makasidini en mükemmel bir surette bildiren ve şu kâinat tılsımını keşfeden ve hilkatın muammasını açan ve rububiyetin mehasin-i saltanatına en mükemmel tarzda dellâllik eden Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdır; elbette, bütün efrad-ı insaniye içinde öyle bir manevî seyrüsülûku olacaktır ki, cismanî âlemde seyrüseyahat suretinde bir miracı olacaktır. Yetmiş bin perde tabir olunan berzah-ı esma ve tecelli-i sıfât ve ef'al ve tabakat-ı mevcudatın arkasına kadar kat-ı meratip edecektir. İşte miraç budur.

azim: büyük, yüce.
berzah-ı esma: Allah'ın isimlerinin perdesi, aralığı.
bizzat: kendisi, kendi, şahsen.
cismanî âlem: gördüğümüz, maddî âlem.
cüz'iyet: azlık, küçüklük, basitlik; fert oluş.
dekaik: incecikler.
dellâl: ilân edip duyuran, tannitan.
efrad-ı insani: insan fertleri.
efrad-ı mahsus: özel fertler, şahıslar.

hakaik: gerçekler, hakikatler.
Hâkim: her şeye hükmeden, her şeyi hükmü altında tutan, Allah.
Hâkim-i Mutlak: hiçbir şekilde hâkimiyetine sınır konmayan, her şeye hükmeden, Allah.
hatıra gelme: zihne, akla gelme, hatırlama.
hilkat: yaratılma, yaratılış.
hitaba mazhar olmak: kendisiyle konuşulmak,
kat-ı meratip: mertebeleri

aşma, mertebeleri geçme.
keşfetmek: gizli bir şeyi açmak, meydana çıkarmak.
külli: kapsamlı, bütüne ait; her şeyi ilgilendiren.
makam-ı külli: geniş ve yüksek makam.
makasid: maksatlar, gayeler, amaçlar.
maksat: kastedilen, istenilen şey, gaye, amaç.
mehasin-i saltanat: Allah'ın saltanatının, hâkimiyetinin güzellikleri.

mevcudat: varlıklar, var olan her şey.

mezkûr: adı geçen, anılan.

Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

muallim: ders veren, öğreten, öğretici.

muamma: manası zor anlaşılır şey, gizli sır.

muhatap: konuşulan kimse.

muvazzaf: vazifeli, görevli.

münasebet: uygunluk; ilgi, alâka.

nev: çeşit, cins, tür.

rububiyet: ilâhî terbiye, Allah'ın yarattığı bütün varlıkların ihtiyaçlarını gidermesi, yetiştirmesi, onları sevk ve idare edip hâkimiyeti altında bulundurması.

ruhen: ruh bakımından.

saltanat-ı ulûhiyet: tek ilâh olan Allah'ın hâkimiyeti.

Sâni: bütün varlıkları sanatlı bir şekilde yaratan, Allah.

seyrüseyahat: hareket etme ve gezme, yolculuk ve gezme.

seyrüsülûk: Cenab-ı Hakka ermek için çıkılan manevî ve ruhi yolculuk.

suret: biçim, görünüş, biçim; tarz.

süfliyet: aşağılık, adâlik.

tabakat-ı mevcudat: varlıkların kısımları, bölümleri.

tabir olunan: isimlendirilen, adlandırılan.

tecelli-i sıfât ve ef'al: Cenab-ı Hakkın fiillerinin ve sıfatlarının tecelli etmesi, görünmesi.

tecerrüt etmek: sıyrılmak, uzaklaşmak, somutlaşmak.

tertip: düzenleme, sıralama.

teşkil: meydana getirme, oluşturma.

tezyin: süsleme, donatma.

tılsım: herkesin bilip çözemediği gizli sır.

ulvî: yüksek, yüce.

Yine hatıra geliyor ki: Ey müstemi! Sen kalbinden diyorsun ki, “Nasıl inanayım? Her şeyden daha yakın bir Rabbe, binler sene mesafeyi katedip yetmiş bin perdeyi geçtikten sonra Onunla görüşmek ne demektir?”

Biz de deriz ki: Cenab-ı Hak her şeye, her şeyden daha yakındır; fakat, her şey Ondan nihayetsiz uzaktır.

Nasıl ki güneşin şuuru ve konuşması olsa, senin elindeki âyine vasıtası ile seninle konuşabilir, istediği gibi sende tasarruf eder. Belki âyinemisal senin göz bebeğinden sana daha yakın olduğu hâlde, sen dört bin sene kadar ondan uzaksın, hiçbir cihette ona yanaşamazsın. Eğer terakki etsen, kamer makamına gelip, doğrudan doğruya bir mukabele noktasına çıksan, ona, yalnız bir nevi âyinedarlık edebilirsin. Öyle de, Şems-i Ezel ve Ebed olan Zat-ı Zülcelâl, her şeye her şeyden daha yakın olduğu hâlde, her şey Ondan nihayetsiz uzaktır. Yalnız bütün mevcudatı katedip, cüz’iyetten çıkıp, külliyyetin meratibinde git gide binler hicaplardan geçip, tâ bütün mevcudata muhit bir ismine yanaşır, Ondan daha ileride çok meratibi kateder, sonra bir nevi kurbiyete müşerref olur.

Hem meselâ, bir nefer, kumandan-ı azamın şahs-ı manevîsinden çok uzaktır. O nefer, kumandanını, onbaşılikta gördüğü küçük bir numune ile gayet uzak bir mesafede, manevî çok perdeler arkasında ona bakar. Hakikî onun şahs-ı manevîsiyle kurbiyet ise, mülâzımlık, yüzbaşılık, binbaşılık gibi çok meratib-i külliyyeden geçmek

âyine: ayna.
âyinedarlık: aynalık.
âyinemisal: ayna gibi.
binbaşı: tabur komutanı.
cihet: yön, taraf.
cüz’iyet: cüz’î oluş, küçüklük; fert oluş.
gayet: çok, son derece.
hakiki: gerçek, gerçekten.
hatır: kalbe gelme, hatırlama.
hicap: perde, örtü, engel.
kamer makamı: ayın bulunduğu yer.
kamer: ay.
katetmek: geçmek, aşmak.
kumandan-ı azam: en büyük komutan.
kurbiyet: yakınlık, Allah’a yakınlık kazanma.
külliyyet: bütünlük, umumîlik, genellik.
manevî: maddî olmayan, mana-ya ait.
meratib-i külliye: külli mertebeler, pek çok derece.

meratip: mertebeler, kademeler, dereceler.
mevcudat: mevcutlar, var olan her şey, kâinat.
muhit: kuşatan, saran.
mukabele noktası: karşılaşma noktası.
mülâzım: teğmen.
müstemi: dinleyen, dinleyici.
müşerref olmak: şereflenmek, onurlanmak.
nefer: rütbesiz asker, er.
nevi: çeşit, cins.

nihayetsiz: sonsuz.
numune: örnek.
onbaşı: askeri rütbede ilk derece.
perde: kapı, örtü, peçe, engel.
Rab: besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı ıslah ve terbiye eden Allah.
şahs-ı manevî: manevî şahıs, belli bir kişi olmayıp bir cemaatten meydana gelen manevî kişilik.
Şems-i Ezel ve Ebed: varlığı ezeli ve ebedî olup bir güneş

gibi ezeli ve ebedî nurlandıran Allah.
şuur: anlayış, idrak, bilinç.
tasarruf etme: faaliyet ve icraatta bulunma, kullanma.
terakki: yükselme, ilerleme, gelişme.
vasıta: aracı.
yüzbaşı: bölük komutanı.
Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi zat, Allah.

lâzım geliyor. Hâlbuki, kumandan-ı azam, emriyle, kanunuyla, nazarıyla, hükmüyle, ilmiyle—sureten olduğu gibi, manen de kumandan ise—bizzat zatiyla o neferin yanında bulunur, görür. Şu hakikat On Altıncı Sözde gayet kat'î bir surette ispat edildiğinden, ona iktifaen burada kısa kesiyoruz.

Yine hatıra gelir ki: Sen kalbinden dersin, “Ben semavatı inkâr ediyorum, melâikelere inanmıyorum; semavatta birinin gezmesine, melâikelerle görüşmesine nasıl inayım?”

Evet, senin gibi akli gözüne inmiş ve gözüne perde çekilmiş adamlara söz anlatmak ve bir şey göstermek elbette müşküldür. Fakat, hak o kadar parlaktır ki, körler de görebildiği için biz de deriz ki: Feza-i ulvî, bilittifak esîr ile doludur. Ziya, elektrik, hararet gibi sair seyyalât-ı lâtife, o fezayı dolduran bir maddenin vücuduna delâlet eder. Meyveler, ağacını; çiçekler, çimenlerini; sümbüller, tarlalarını; balıklar, denizini bilbedahe gösterdiği gibi; şu yıldızlar dahi, bizzarure, menşelerini, tarlasını, denizini, çimengâhının vücudunu aklın gözüne sokuyorlar.

Madem âlem-i ulvîde muhtelif teşkilât var, muhtelif vaziyetlerde muhtelif ahkâmlar görünüyor; öyle ise, o ahkâmların menşeleri olan semavat muhtelifdir. İnsanda, cisimden başka nasıl akıl, kalp, ruh, hayal, hafıza gibi manevî vücutlar da var; elbette, insan-ı ekber olan âlemde ve şu insan meyvesinin şeceresi olan kâinatta, âlem-i cismaniyetten başka âlemler var. Hem âlem-i arzdan, tâ

ahkâm: emirler, hükümler.
akıl: düşünce, zekâ, anlayış.
âlem: bütün evren, tüm varlıklar; dünya.
âlem-i arz: dünya âlemi.
âlem-i cismaniyet: madde âlemi.
âlem-i ulvî: yüksek, yüce âlem; semaya ait âlem.
bilbedahe: apaçık bir şekilde.
bilittifak: ittifakla, fikir ve görüş birliğiyle.
bizzarure: kesinlikle, mecburen.

bizzat: kendisi, kendi, şahsen.
cisim: madde, beden, vücut.
çimengâh: çimenlik.
delâlet: delil olma, gösterme.
esir: kâinattaki boşlukları dolduran, havadan hafif olup ısı ve ışığı nakleden madde.
feza: uzay.
feza-i ulvî: geniş ve yüksek uzay.
gayet: çok, son derece.
hafıza: insanda hatırlama duygusu.
hak: gerçek, doğru.

hakikat: gerçek.
hararet: sıcaklık, ısı.
hatıra gelme: zihne, akla gelme, hatırlama.
hüküm: karar, emir, buyruk.
iktifaen: yeterli görerek, yetinerek.
inkâr: kabul etmemek, reddetmek.
insan-ı ekber: en büyük insan.
ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.
kâinat: âlem.

kalp: insanda duyguların merkezi olan manevî varlık.
kat'î: kesin, şüphesiz.
kumandan-ı azam: en büyük komutan.
lâzım: gerekli.
manen: manevî olarak, mana itibarıyla.
manevî: maddî olmayan, mana ya ait olan; görünmeyen.
melâike: melekler.
mense: kaynak, esas, kök.
muhtelif: farklı, çeşitli.
muhtelif ahkâmlar: çeşitli hükümler.
muhtelif teşkilât: çeşitli kuruluşlar, çeşitli yapılanmalar.
muhtelif vaziyetler: çeşitli durumlar.
müşkül: güç, zor.
nazar: görüş, bakış.
nefer: rütbesiz asker, er.
ruh: can, manevî varlık, nefis, insandaki canlılığın ve diriliğin, kaynağı olan sır.
sair: diğer, başka.
semavat: semalar, gökler.
seyyalât-ı lâtife: ışık, hava, elektrik gibi şeffaf olan akıp giden varlıklar.
suret: biçim, tarz, şekil.
sureten: görünüş itibarıyla, şekilde.
şecere: ağaç.
vücut: var oluş, varlık.
zat: kendi, şahıs.
ziya: ışık.

Cennet âlemine kadar her bir âlemin, birer seması vardır.

Hem melâike için deriz ki: Seyyarat içinde mutavassıt ve yıldızlar içinde küçük ve kesif olan küre-i arz, mevcudat içinde en kıymettar ve nuranî olan hayat ve şuur hesapsız bir surette onda bulunuyorlar. Elbette, karanlıklı bir hane hükmünde olan şu arza nispeten müzeyyen kasırlar, mükemmel saraylar hükmünde olan yıldızlar ve yıldızların denizleri olan gökler, zîşuur ve zihayat ve pek kesretli ve muhtelifülecna olan melâike ve ruhanîlerin meskenleridir. Pek kat'î bir surette *İşaratü'l-İ'caz* namındaki tefsirimde, ¹ **ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّيْنَهَا سَبْعَ سَمَاوَاتٍ** ayetinde, semavatın hem vücudu, hem taaddüdü ispat edildiğinden ve melâike hakkında Yirmi Dokuzuncu Sözde iki kere iki dört eder kat'iyetinde, melâikelerin vücudunu ispat ettiğimizden, onlara iktifaen burada kısa kesiyoruz.

Elhâsıl: Esirden yapılmış, elektrik, ziya, hararet, cazibe gibi seyyalât-ı lâtifenin medarı olmuş ve hadiste ² **السَّمَاءُ مَوْجٌ مَّكَفُوفٌ** işaretiyle seyyarat ve nücümün harekâtına müsait olmuş ve Samanyolu denilen mecerretüssemadan, tâ en yakın seyyareye kadar, muhtelif vaziyet ve teşekkülde yedi tabaka, her bir tabaka âlem-i arzdan, tâ âlem-i berzaha, âlem-i misale, tâ âlem-i ahirete kadar birer âlemin damı hükmünde birer semanın bulunması, hikmeten, aklen iktiza eder.

âlem: dünya, cihan.
âlem-i ahiret: ahiret âlemi.
âlem-i arz: dünya âlemi.
âlem-i berzah: ruhların kıyamete kadar kalacakları âlem; kabir âlemi.
âlem-i misal: görüntüler âlemi, dünyadaki işlerin görüntülediği ve gözleendiği, ruhların bulunduğu âlem.
arz: yeryüzü, dünya.
ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
cazibe: cezp edicilik, çekicilik.
Cennet âlemi: Cennet hayatı.
dam: çatı, tavan.
elhâsıl: netice itibarıyla, özetle.
esir: kâinattaki boşlukları dolduran, havadan hafif olup ısı ve ışığı nakleden madde.
hadis: Peygamber Efendimizin sözleri.
hane hükmünde: ev gibi.
hararet: sıcaklık, ısı.
harekât: hareketler.
hikmeten: fayda, akıl ve incelik bakımından.
iktifaen: yetinerek, yeterli bularak.
iktiza etme: lâzım gelme, gerekme.
irade: dileme, isteme.
ispat: delil ve şahit göstererek doğruyu ortaya koyma.
İşaratü'l-İ'caz: Bedüzzaman Said Nursi'nin, Kur'an'ın mu'cize olan özelliklerini anlatan tefsiri.
kat'î: kesin, şüphesiz.
kat'iyet: kesinlik.
kesif: yoğun, şeffaf olmayan.
küre-i arz: dünya, yer küre.
kıymettar: kıymetli, değerli.
mecerretüssema: Samanyolu galaksisi.
medar olmak: dayanak noktası olmak; yörünge olmak.
melâike: melekler.
mesken: yaşanılan, kalınan yer.
mevcudat: mevcutlar, varlıklar.
muhtelif: çeşitli, farklı.
muhtelifülecna: farklı cinsleri.
mutavassıt: orta hâlli.
müsait: elverişli, uygun.
müzeyyen kasırlar: süslü saraylar, köşkler.
nam: ad, isim.
nispeten: göre, kıyasla.
nücüm: yıldızlar.
pek kesretli: sayıca çok fazla.
ruhanîler: gözle görülmeyen, cisim olmayan, elle tutulamayan cin ve melek gibi varlıklar.

1. Bundan başka semaya da iradesini yöneltti ve gökleri yedi tabaka olarak tanzim etti. (Bakara Suresi: 29.)

2. Gök dondurulmuş bir dalgadır. (Tirmizî, Tefsir: 59; Müsned, 2:370.)

Samanyolu: güneş sistemini içine alan yıldız kümesi, Keleşan.
sema: gökyüzü, gök.
semavat: semalar, gökler.
seyyalât-ı lâtife: hava, ışık, elektrik gibi akıcı maddeler.
seyyarat: gezegenler.
seyyare: gezegen.

suret: biçim, şekil tarz.
suur: bir şeyi anlama, tanıma ve kavrama gücü, bilinç.
taaddüt: birden fazla olma; bir şeyin sayısının artması.
tabaka: kat, katman.
tanzim: sıraya koyma, düzenleme.
tefsir: Kur'an'ın açıklaması;

izah, yorum.
teşekkül: şekillenme, meydana gelme.
vaziyet: durum, duruş. hâli.
vücut: var oluş, varlık.
zihayat: hayat sahibi.
zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.
ziya: şık, aydınlık.

Hem hatıra gelir ki: Ey mülhit! Sen dersin, “Bin müşkülât ile tayyare vasıtasıyla ancak bir iki kilometre yukarıya çıkılabilir. Nasıl, bir insan cismiyle binler sene mesafeyi birkaç dakika zarfında kateder, gider, gelir?”

Biz de deriz ki: Arz gibi ağır bir cisim, fenninizce, hareket-i seneviyesiyle bir dakikada takriben yüz seksen sekiz saat mesafeyi keser, takriben yirmi beş bin senelik mesafeyi bir senede katediyor. Acaba, şu muntazam hareketi ona yaptıran ve bir sapan taşı gibi döndüren bir Kadîr-i Zülcelâl, bir insanı Arşa getiremez mi? Şemsin cazibesi denilen bir kanun-i Rabbanî ile Mevlevî gibi etrafında pek ağır olan cism-i arzı gezdiren bir hikmet, cazibe-i rahmet-i Rahman ile ve incizab-ı muhabbet-i Şems-i Ezel ile, bir cism-i insanı, berk gibi, Arş-ı Rahman’a çıkaramaz mı?

Yine hatıra gelir ki: Diyorsun, “Haydi, çıkabilir. Niçin çıkmış? Ne lüzumu var? Veliler gibi ruh ve kalbi ile gitse yeter.”

Biz de deriz ki: Madem Sâni-i Zülcelâl, mülk ve medar kütündeki ayat-ı acibesini göstermek ve şu âlemin tezgâh ve menbalarını temaşa ettirmek ve a’mal-i beşeriyenin netaic-i uhreviyelerini irae etmek istemiş; elbette âlem-i mubsıratın anahtarı hükmünde olan gözünü ve mesmuat âlemindeki ayatı temaşa eden kulağını, Arşa kadar beraber alması lâzım geldiği gibi, ruhunun hadsiz vezaife medar olan alât ve cihazatının makinesi hükmünde olan cism-i mübareğini dahi tâ Arşa kadar beraber alması

alât: aletler.

âlem: dünya, kâinat.

âlem-i mubsırat: görünen varlıklar dünyası.

a’mal-i beşeriye: insanların amelleri, işleri.

arz: göğün en yüksek katı, yüksekliği sebebiyle bütün cisimleri içine alan ve Allah’ın kudret ve hükmüyle ihtiva ettiği şey.

arş: sema, göğün en yüksek katı.

Arş-ı Rahman: Rahman arşı,

bütün yaratılmışları şefkat ve merhametle besleyen, büyü-ten Rahman isminin tasarruf dairesi, makamı.

arz: yer, dünya.

ayat: ayetler, deliller.

ayat-ı acibe: Allah’ın varlık birliğine işaret eden deliller.

berk: şimşek.

cazibe-i Rahmet-i Rahman:

Rahmeti her şeyi kuşatan Allah’ın affının, merhametinin çekiciliği.

cihazat: cihazlar, maddî-manevî organlar.

cism-i arz: dünyanın kütlesi.

cism-i insan: insan bedeni.

cism-i mübarek: mübarek beden, Hz. Muhammed’in mübarek bedeni, vücudu.

fennî: fen ilmine göre.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

harekât: hareketler.

hareket-i seneviye: dünyanın güneş etrafındaki bir senelik dönüşü.

hatır: zihin, fikir, akıl.

hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı ve yerli yerinde oluş.

hükmünde: gibi, yerinde, değerinde.

incizab-ı muhabbet-i Şems-i Ezel: ezel güneşi olan Cenab-ı Allah’ın sevgisinin çekiciliği, cazibesi.

irae etmek: göstermek.

Kadîr-i Zülcelâl: büyüklük sahibi ve her şeye gücü yeten Allah.

kanun-i Rabbanî: Allah’ın kanunu.

katetmek: aşmak, geçmek, yol almak.

lâzım: gerekli.

medar: yardımcı, dayanak noktası, sebep, vesile.

melekût: göremediğimiz ahiret âlemleri.

menba: kaynak, her hangi bir şeyin çıktığı yer.

mesmuat: duyulanlar, işitilenler.

Mevlevî: Mevlevî tarikatine mensup kimse.

muntazam: düzenli, intizamlı.

mülhit: dinsiz.

mülk: gördüğümüz maddî ve cismanî âlem, kâinat.

müşkülât: zorluklar, güçlükler.

netaic-i uhreviye: ahiretteki sonuçlar, neticeler.

Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanatla yaratan Allah.

şems: güneş.

takriben: tahminen, yaklaşık olarak.

tayyare: uçak.

temaşa: hayretle ve dikkatle seyretme bakma.

tezgâh: bir şeyin üretildiği yer, alet.

vasıta: aracı, araç.

veli: Allah’ın sevgisine, himayesine kavuşmuş, ermiş kimseler, Allah dostu, evliya.

vezaif: vazifeler, işler, görev.

zarfında: içinde.

mukteza-i akıl ve hikmettir. Nasıl ki Cennette hikmet-i İlâhiye cismi ruha arkadaş ediyor; çünkü, pek çok vezaif-i ubudiyete ve hadsiz lezaiz ve âlâma medar olan cesettir; elbette o cesed-i mübarek, ruha arkadaş olacaktır. Madem Cennete cisim ruh ile beraber gider; elbette Cennetü'l-Me'vâ gövdesi olan Sidretü'l-Münteha'ya uruç eden zat-ı Ahmediye (a.s.m.) ile cesed-i mübareğini refakat ettirmesi aynı hikmettir.

Yine hatıra gelir ki: Dersin, “Birkaç dakikada binler sene mesafeyi katetmek aklen muhaldir.”

Biz de deriz ki: Sâni-i Zülcelâl'in sanatında, harekât nihayet derecede muhtelifdir. Meselâ, savtın sür'atıyla ziya, elektrik, ruh, hayal sür'atleri ne kadar mütefavit olduğu malûm. Seyyaratın dahi, fennen harekâtı o kadar muhtelifdir ki, akıl hayrettedir. Acaba lâtif cismi, uruçta sür'atli olan ulvî ruhuna tâbi olmuş, ruh sür'atinde hareketi nasıl akla muhalif görünür?

Hem, on dakika yatsan, bazı olur ki bir sene kadar hâlâta maruz olursun. Hatta bir dakikada, insan, gördüğü rüyayı, onun içinde işittiği sözleri, söylediği kelimatı toplansa, uyanık âleminde bir gün, belki daha fazla zaman lâzımdır. Demek oluyor ki, bir zaman-ı vahit, iki şahsa nispeten, birisine bir gün, birisine de bir sene hükmüne geçer. Şu manaya bir temsil ile bak ki:

İnsanın hareketinden, güllenin hareketinden, savttan, ziyadan, elektrikten, ruhtan, hayalden tezahür eden sür'at-i harekâta bir mikyas olmak için şöyle bir saat

âlâm: elemeler, acılar, üzüntüler.
âlem: dünya.
Cennetü'l-Me'vâ: Cennetin sekiz kısmından birisi.
ceset: gövde, vücut, beden.
ceset-i mübarek: feyizli, bereketli, hayırlı, mutlu, beden; Hz. Muhammed'in mübarek vücudu.
fennen: fen ilimlerine göre.
gülle: top mermisi.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hâlât: hâller, durumlar.
harekât: hareketler, kılmıldanmalar.
hatır: zihin, akıl, düşünme.
hayal: zihinde tasarlanan ve canlandırılan şey.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki İlâhî gaye, fayda, akıl söz ve hareketteki uygunluk.
hikmet-i İlâhiye: İlâhî gaye, fayda ve maksat.
hükmüne geçmek: yerine geçmek.
katetmek: aşmak, geçmek.
kelimat: kelimeler, sözler.

lâtif: hafif; güzel, hoş.
lezaiz: lezzetler.
malûm: bilinen, belli.
mana: anlam.
maruz olmak: karşı karşıya bulunmak, etkisinde kalmak.
medar: sebep, vesile.
mikyas: ölçü.
muhal: imkânsız.
muhalif: aykırı, zıt, karşıt.
muhtelif: çeşitli, farklı.
mukteza-i akıl ve hikmet: aklın ve hikmetin gereği.
mütefavit: farklı, çeşitli.

nihayet: son.
nispeten: göre, oranla.
refakat: yol arkadaşlığı, eşlik.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanatla yaratan Allah.
savt: ses, seda.
seyyarat: gezegenler.
Sidretü'l-Münteha: Peygamberimizin miraçta çıktığı son nokta.
sür'at: hız.
sür'at-i harekât: hareketlerdeki hız.

temsil: benzetme, örnek.
tezahür eden: görünen, ortaya çıkan.
ulvî: yüksek, yüce.
uruç: yukarı çıkma, yükselme.
vezaif-i ubudiyet: kulluk vazifeleri.
zaman-ı vahit: bir an, bir zaman.
zat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin zâtı, kişiliği.
ziya: ışık.

farz ediyoruz ki; o saatte on iğne var. Birisi saatleri gösterir. Biri de, ondan altmış defa daha geniş bir dairede dakikayı sayar. Birisi altmış defa daha geniş bir daire içinde saniyeleri, diğeri yine altmış defa daha geniş bir dairede saliseleri, ve hakeza rabiaları, hamiseleri, sadise, sabia, samine, tasia, tâ aşireleri sayacak gayet muntazam, azîm bir dairede birer ibre farz ediyoruz. Faraza, saati sayan ibrenin dairesi küçük saatimiz kadar olsa, her hâlde aşireleri sayan ibrenin dairesi arzın medar-ı senevîsi kadar, belki daha fazla olmak lâzım gelir.

Şimdi iki şahıs farz ediyoruz. Biri, saati sayan ibreye binmiş gibi, o ibrenin harekâtına göre temaşa ediyor. Diğeri, aşireleri sayan ibreye binmiş. Bu iki şahsın bir zaman-ı vahitte müşahede ettikleri eşya, saatimizle arzın medar-ı senevîsi nispeti gibi, meşhudatça pek çok farkları vardır. İşte, zaman, çünkü, harekâtın bir rengi, bir levni, yahut bir şeridi hükmünde olduğundan, harekâta cari olan bir hüküm, zamanda dahi caridir.

İşte, bir saatte meşhudatımız, bir saatin saati sayan ibresine binen zîşuur şahsın meşhudatı kadar olduğu ve hakikat-i ömrü de o kadar olduğu hâlde; aşire ibresine binen şahıs gibi, aynı zamanda, o muayyen saatte Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, burak-ı tevfik-i İllâhîye biner, berk gibi, bütün daire-i mümkinatı katedip, acaib-i mülk ve melekûtu görüp, daire-i vücup noktasına çıkıp, sohbeta müşerref olup, rü'yet-i cemel-i İllâhîye mazhar olarak, fermanı alıp vazifesine dönebilir ve dönmüş ve öyledir.

acaib-i mülk ve melekût: görünen ve görünmeyen âlemlerdeki hayret veren şeyler.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
arz: yeryüzü, dünya.
aşire: onuncu, tasiyanın altmışta biri.
aşiren: onuncu olarak, onuncu derecede.
azim: büyük.
berk: şimşek.

burak-ı tevfik-i İllâhîye: Cenab-ı Hakkın yardımıyla giden süratli binek.
cari: geçerli.
daire-i mümkinat: kâinat, bütün yaratılmışların içinde bulunduğu daire.
daire-i vücup: hiçbir zaman değişmeyen ve mümkinattan olmayan âlemler, Allah'ın isimleri ve sıfatları gibi.
faraza: farz edelim ki, öyle sayalım ki.
farz etmek: kabul etmek, var

saymak.
ferman: emir, buyruk.
gayet: son derece, çok.
hakeza: böyle, bunun gibi, yine öyle.
hakikat- ömrü: gerçek zamanı, süresi.
hamise: rabianın altmışta biri.
harekât: hareketler.
hükmünde: gibi; yerinde, değerinde.
hüküm: karar, emir, kanun.
ibre: ölçü aletlerinde iğne

şeklindeki ince gösterge.

levn: renk.

mazhar olmak: ulaşmak; şeref lenmek.

medar-ı senevî: dünyamızın güneş etrafında bir senede döndüğü yörünge.

meşhudat: görülenler, seyredilenler.

muayyen: belirli, belirlenmiş.

muntazam: düzenli.

müşahede: şahit olma, görme, seyretme.

müşerref olma: şereflenme, onurlanma.

nispet: ölçü, oran.

rabia: saatteki salisenin altmışta biri.

Resul-i Ekrem: Allah'ın ikramına mazhar olmuş, cömert Peygamber, Hz. Muhammed.

rü'yet-i cemel-i İllâhîye: Cenab-ı Hakkın cemalinin, güzelliğinin görülmesi.

sabia: sadisenin altmışta biri.

sadise: hamisenin altmışta biri.

salise: üçüncü. saniyenin altmışta biri.

samine: sabianın altmışta biri.

şerit: zincir, hâlât.

tasia: saminenin altmışta biri.

temaşa: hayretle ve dikkatle seyretme bakma.

vazife: görev.

zaman-ı vahit: bir zaman.

zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

Yine hatıra gelir ki: Dersiniz, “Evet, olabilir, mümkündür. Fakat her mümkün vaki olmuyor. Bunun emsali var mı ki kabul edilsin? Emsali olmayan bir şeyin, yalnız imkânı ile, vukuuna nasıl hükmedilebilir?”

Biz de deriz ki: Emsali o kadar çoktur ki, hesaba gelmez. Meselâ, her zînazar, gözüyle, yerden tâ Neptün seyyaresine kadar bir saniyede çıkar; her zîlim, akıyla, kozmoğrafya kanunlarına binip, yıldızların tâ arkasına bir dakikada gider; her zîman, namazın ef'al ve erkânına fikrini bindirip, bir nevi Miraç ile kâinatı arkasına atıp, huzura kadar gider; her zîkalp ve kâmil velî, seyrüsülük ile, Arştan ve daire-i esma ve sıfattan kırk günde geçebilir. Hatta, Şeyh-i Geylânî, İmam-ı Rabbanî gibi bazı zatların ihbarat-ı sadıkları ile, bir dakikada Arşa kadar uruc-i ruhanîleri oluyor. Hem, ecsam-ı nuranî olan melâikelerin Arştan ferşe, ferşten Arşa kısa bir zamanda gitmeleri ve gelmeleri vardır. Hem, ehl-i Cennet, mahşerden Cennet bağlarına kısa bir zamanda uruç ediyorlar.

Elbette bu kadar numuneler gösteriyorlar ki, bütün evliyaların sultanı, umum mü'minlerin imamı, umum ehl-i Cennetin reisi ve umum melâikenin makbulü olan zat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) seyrüsülûkuna medar bir miracı bulunması ve onun makamına münasip bir surette olması, ayn-ı hikmettir ve gayet makuldür ve şüphesiz vakidir.

* * *

arş: göğün en yüksek katı, bütün cisimleri içine alan ve Allah'ın kudret ve hükmüyle ihtiva ettiği şey.
ayn-ı hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı ve yerli yerinde olmanın tâ kendisi.
daire-i esma ve sıfat: Allah'ın isim ve sıfatlarının tecelli dairesi.
ecsam-ı nuranî: nurdan yaratılmış varlıklar.
ef'al: filler, hareketler.
ehl-i Cennet: Cennet ehli, Cennetlikler.
emsal: örnekler, benzerler.
erkân: rükünler, esaslar.
esma: adlar, isimler.
evliya: Allah dostları, Allah'ın dostluğunu ve himayesini kazanmış ermiş kişiler.
ferş: yeryüzü, zemin, dünya.
fikir: akıl, düşünce.
gayet: çok, son derece.
hatır: zihin, fikir, akıl.
hükmetmek: karar vermek.
ihbarat-ı sadıka: içinde yanlış olma ihtimali olmayan doğru haberler.
imam: önde ve ileride olan, rehber.
İmam-ı Rabbanî: bkz. Şahıs Bilgileri.
imkân: mümkün olma, olabilirlik.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı,
kâmil: olgun, mükemmel, kemale ermiş.
kanun: kaide, yasa, prensip.
kozmoğrafya: astronomi, gök bilimi.
mahşer: kıyametten sonra ölülelerin dirilip toplanacakları yer.
makam: Allah katındaki manevî derece.
makbul: kabul edilmiş olan,
makul: akla uygun.
medar: sebep, vesile.
melâike: melekler.
Miraç: Peygamberimiz efendimiz-

zîn, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
mü'min: iman eden, inanan.
münasip: uygun, yakışır.
Neptün: güneşe yakınlığı bakımından sekizinci gezegen.
nevi: çeşit, tür.
numune: örnek.
reis: başkan, baş.
saniye: ikinci.
seyrüsülûk: Cenab-ı Hakka ulaşmak için çıkılan manevî ve ruhî yolculuk.

seyyare: dolaşan gezegen.
sultan: hükümdar, mutlak iktidar sahibi
suret: biçim, şekil, tarz.
sıfât: nitelik, vasıf.
Şeyh Geylânî: Abdülkadir-i Geylânî. bkz. Şahıs Bilgileri.
umum: bütün.
uruc-i ruhani: ruhen yükseliş.
uruç: yukarı çıkma, yükselme.
vaki: vuku bulan, olmuş, gerçekleşmiş.
veli: Allah'ın dostluğunu ve

himayesini kazanmış ermiş kişi.
vuku: meydana gelme, gerçekleşme.
zat: şahıs, fert.
zat-ı Ahmediye: Peygamberimizin şahsı.
zîlim: ilim sahibi.
zîman: iman sahibi, mü'min.
zîkalp: kalp sahibi.
zînazar: nazar sahibi, bakış, görüş sahibi.

Üçüncü Esas

Hikmet-i Miraç nedir?

Elcevap: Miracın hikmeti o kadar yüksektir ki, fikr-i beşer ulaşamıyor; o kadar derindir ki, ona yetişemiyor; o kadar incedir ve lâtiftir ki, akıl kendi başıyla göremiyor. Fakat, bazı işaretlerle, hakikatleri bilinmezse de, vücutları bildirilebilir. Şöyle ki:

Şu kâinatın Hâlık'ı, şu kesret tabakatında nur-i Vahdetini ve tecelli-i Ehadiyetini göstermek için, kesret tabakatının müntehasından tâ mebde-i Vahdete bir hayt-ı ittisal suretinde bir Miraç ile, bir ferd-i mümtazı bütün mahlûkat hesabına, kendine muhatap ittihaz ederek, bütün zîşuur namına, makasid-ı İlâhiyesini ona anlatmak ve onunla bildirmek ve onun nazarı ile âyine-i mahlûkatında cemal-i sanatını, kemal-i rububiyetini müşahede etmek ve ettirmektir.

Hem Sâni-i âlemin, âsârın şahadetiyle nihayetsiz cemal ve kemali vardır. Cemal, hem kemal, ikisi de mahbub-i lizatihîdirler; yani bizzat sevilirler. Öyle ise, o Cemal ve Kemal Sahibinin cemal ve kemaline nihayetsiz bir muhabbeti vardır. O nihayetsiz muhabbeti, masnuatında çok tarzlarda tezahür ediyor. Masnuatını sever; çünkü, masnuatının içinde cemalini, kemalini görür. Masnuat içinde en sevimli ve en âlî, zihayattır. Zihayatlar içinde en sevimli ve âlî, zîşuurdur. Ve zîşuurun içinde camiiyet itibarıyla en sevimli, insanlar içinde bulunur. İnsanlar içinde istidadı tamamıyla inkişaf eden, bütün

asar: eserler.
âyine-i mahlûkat: varlıklar aynası.
bizzat: şahsen.
cemal: güzellik, Cenab-ı Hakkın lütuf ve ihsanı ile tecellisi.
cemal-i sanat: sanatın güzelliği.
esas: asıl, temel, kök.
ferd-i mümtaz: imtiyazlı şahıs, seçkin kişi.
fikr-i beşer: insanların fikri, insanların düşüncesi.
hakikat: gerçek, bir şeyin as-

lı ve esası.
Hâlık: bütün varlıkları yoktan yaratan yaratıcı, Allah.
hayt-ı ittisal: yaklaştıran, bağlayan birleştiren bağ.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı ve yerli yerinde oluş.
Hikmet-i Miraç: miracın asıl gaye ve hikmeti.
ittihaz: kabul etme, sayma.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.
kemal: kusursuzluk, mükem-

mellik; güzellik.
kemal-i rububiyet: Allah'ın yarattığı bütün varlıkların ihtiyaçlarını gidermesi, yetiştirilmesi, onları sevk ve idare edip hâkimiyeti altında bulundurmasının mükemmelliği.
kesret: çokluk, bolluk.
lâtif: ince, hoş, güzel.
mahbub-i lizatihî: bizzat sevilen, sevgiye lâyık olan, zati için sevilen.
mahlûkat: yaratılmışlar, ya-

ratıklar.
makasid-ı İlâhiye: İlâhî iradenin maksatları, gayeleri.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
mebde-i vahdet: Allah'ın birliğini gösteren asıl kaynak.
Miraç: Peygamber Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
muhabbet: sevgi.
muhatap: hitap olunan, konuşulan kimse.
münteha: son, en son yer.
müşahede: görme, seyretme, şahit olma.
nam: ad.
nazar: bakış.
nihayetsiz: sonsuz.
nur-i vahdet: birlik nuru.
Sâni-i Âlem: kâinatın yaratıcısı ve sanatkâr olan Allah.
suret: şekil, biçim.
şahadet: şahitlik, tanıklık.
tabakat: tabakalar.
tecelli-i ehadiyet: Allah'ın birliğinin belirmesi, bilinmesi, görünmesi.
tezahür: ortaya çıkma, görünme.
vücut: varlık.
zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

âli: yüce, yüksek, ulu.
beyan: anlatma, açık söyleme, bildirme.
camiyet: toplayıcı olma, bir çok manaları ve hakikatleri içinde bulundurma.
celp: çekme.
cemal: güzellik, Cenab-ı Hakkın lütuf ve ihsanı ile tecellisi.
cevahir: cevherler, kıymetli taşlar.
ehadiyet: birlik, Allah'ın her bir şeyde birliğinin görünmesi.
enva: çeşitler, türler.
enva-ı cemal: güzellik çeşitleri, türleri.
enzar: bakışlar, görüşler.
ferman: emir, buyruk.
fünun-i acibe: şaşılana, harika fen ve ilimler.
hakaik-i esasiye: hakikatlerin aslı, özü; asıl hakikatler.
hâlet-i kudsîye: mukaddes ve mübarek hâller.
haşmet: ihtişam, gösterişlilik, büyüklük.
hayt-ı ittisal: yaklaştıran, bağlayan, birleştiren bağlar.
hikâye-i temsiliye: benzetme ve örnek olarak verilen hikâye.
hikmet-i âliye: kâinatı ve yaratılıştaki yüksek, yüce İlâhî gaye.
ittilâ: haberdar olma, bilgi sahibi olma.
ihata: sarma, kuşatma.
inkışaf: açılma, ortaya çıkma, görülmeye.
intişar: yayılma, dağılma, neşrolunma.
istiap: içine alma.
istidat: kabiliyet, yetenek.
izhar: gösterme, meydana çıkarma.
kemal: olgunluk, kusursuzluk, mükemmellik.
kemalât: mükemmellikler, kusursuzluklar; güzellikler.
maharet: ustalık, beceriklilik, hüner.
mahbubiyet: sevillecek hâlde bulunma.
marifet: bilgi, bilme, hüner.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
mebde-i evvel: ilk başlangıç.
meşher: sergi, gösterme yeri.
mevcudat: varlıklar, var olan her şey.
meyye-i münevver: nurlanmış meyye.
Mirâç: Peygamber Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
münteha: bir şeyin ulaşabildiği son yer, netice.
müntesir: yayılan, yayılmış, açıl-

masnuatta müntesir ve mütecelli kemalâtın numunelerini gösteren fert, en sevimidir.

İşte, Sâni-i Mevcudat, bütün mevcudatta intişar eden tecelli-i muhabbetin bütün envanı bir noktada, bir âyine-de görmek ve bütün enva-ı cemalini Ehadiyet sırrıyla göstermek için, şecere-i hilkatten bir meyve-i münevver derecesinde ve kalbi o şecerenin hakaik-ı esasiyesini istiap edecek bir çekirdek hükmünde olan bir zatı, o mebede-i evvel olan çekirdekten tâ münteha olan meyveye kadar bir hayt-ı ittisal hükmünde olan bir Mirâç ile, o ferdin kâinat namına mahbubiyetini göstermek ve huzuruna celp etmek ve rü'yet-i cemaline müşerref etmek ve ondaki hâlet-i kudsîyeyi başkasına sirayet ettirmek için kelâmıyla taltif edip, fermanı ile tavzif etmektedir.

Şimdi, şu hikmet-i âliyeye bakmak için, iki temsil dürbünü ile tarassut edeceğiz.

• *Birinci temsil:* On Birinci Sözün hikâye-i temsiliyesinde tafsilen beyan edildiği gibi, nasıl ki bir sultan-ı zîşanın pek çok hazineleri ve o hazinelerde pek çok cevahirlerin envai bulunsa, hem sanayi-i garibede çok mahareti olsa ve hesapsız fünun-i acibeye marifeti, ihatası bulunsa, nihayetsiz ulûm-i bediaya ilim ve ittılâ olsa, her cemal ve kemal sahibi kendi cemal ve kemalini görüp ve göstermek istemesi sırrınca, elbette o sultan-ı zîfünun dahi bir meşher açmak ister ki, içinde sergiler dizsin; tâ nâsın enzarına saltanatının haşmetini, hem servetinin şaşaasını, hem kendi sanatının harikalarını, hem kendi marifetinin garibelerini izhar edip göstere, tâ cemal ve

miş.

müşerref: şereflendirilmiş, yüceltilmiş.

mütecelli: tecelli eden, meydana çıkan, görünen.

nâs: insanlar, halk.

rü'yet-i cemal: Cenab-ı Hakkın güzelliğini görme.

saltanat: hâkimiyet, hükümdarlık.

sanayi-i garibe: görenleri hayrette bırakan sanatlar.

Sâni-i Mevcudat: varlıkların sanatı bir şekilde yaratan sa-

natkâr, Allah.

sirayet: birinden diğerine geçme, yayılma.

sultan-ı zîşan: şanlı padişah, şan sahibi hükümdar.

sultan-ı zîfünun: fen ilimlerini bilen padişah, hükümdar.

şaşaa: parlaklık, gösteriş.

şecere: ağaç.

şecere-i hilkat: yaratılış ağacı, kâinat.

tafsilen: ayrıntılı olarak.

taltif: iltifat etme, mükâfalandırma.

tarassut: gözletme, gözleme.

tavzif: vazifelendirme, görevlendirme.

tecelli-i muhabbet: sevginin tecellisi, görüntüsü.

temsil: benzetme, örnek.

ulûm-i bedia: beğenilen ve takdir edilen pek yeni ilimler.

zat: kişi, şahıs, fert

zîhayat: hayat sahibi, canlı.

zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

kemal-i manevîsini iki vecihle müşahede etsin: *Bir veçhi* bizzat nazar-ı dekaikaşinasıyla görsün, *diğeri* gayrin nazariyle baksın. Ve şu hikmete binaen, elbette cesim, muhteşem, geniş bir saray yapmaya başlar. Şahane bir surette dairelere, menzillere taksim eder. Hazinelelerinin türlü türlü murassaatiyle süslendirip, kendi dest-i sanatının en güzel, en lâtif sanatlarıyla ziyetlendirir. Fünun ve hikmetinin en incelikleriyle tanzim eder. Ve ulûmunun âsâr-ı mu'cizekâraneleriyle donatır, tekmil eder.

Sonra, nimetlerinin çeşitleriyle, taamlarının lezizleriyle her taifeye lâyük sofraları serer, bir ziyafet-i amme ihzar eder.

Sonra, raiyetine kendi kemalâtını göstermek için, onları seyre ve ziyafete davet eder.

Sonra, birisini yaver-i ekrem yapar, aşağıdaki tabakat ve menzillerden yukarıya davet eder; daireden daireye, üst üstteki tabakalarda gezdirir. O acip sanatının makinelelerini ve tezgâhlarını ve aşağıdan gelen mahsulâtın mahzenlerini göstere göstere, tâ daire-i hususiyesine kadar getirir. Bütün o kemalâtının madeni olan mübarek zatını ona göstermekle ve huzuruyla onu müşerref eder. Kasrın hakaikını ve kendi kemalâtını ona bildirir. Seyircilere rehber tayin eder, gönderir; tâ o sarayın sâniini, o sarayın müştemilâtıyla, nukuşuyla, acaibiyle, ahaliye tarif etsin ve sarayın nakışlarındaki rumuzunu bildirip ve içindeki sanatlarının işaretlerini öğretip, “Derunundaki manzum murassalar ve mevzun nukuş nedir? Ve saray sahibinin kemalâtını ve hünerlerini nasıl gösterirler?” o saraya

acayip: hayret verici şeyler, dikkat çeken.
acip: hayret veren, dikkat çeken.
ahali: halk.
asar-ı mu'cizekârâne: mu'cize sahibi sanatkâra yakışan eserler.
binaen: -den dolayı, -den ötürü.
bizzat: kendisi, şahsen.
cesim: iri, büyük, kocaman.
daire-i hususi: özel alan, şahsi daire.

davet: çağırma, çağrı.
derun: iç, içerik, dahil.
dest-i sanat: sanat eli.
fünun: fenler, bilimler.
gayr: başka, diğer.
hakaik: hakikatlar, doğrular, gerçekler.
hikmet: belirli gayelere yönelik, faydalı ve yerli yerinde oluş, gizli, kâinattaki ve yaratılıştaki lâhî gaye.
huzur: yan, kat.
hüner: bilgi, beceri.
ihzar: hazırlama.

kasır: saray.
kemalât: faziletler, iyilikler, mükemmellikler.
kemalâtın madeni: mükemmelliklerin kaynağı.
kemal-i manevî: manevî ve ruhî olgunluk, mükemmellik.
lâtif: hoş, güzel, nazik, narin.
lâyık: uygun, yaraşır.
leziz: lezzetli, tatlı.
mahsulât: elde edilen ürünler.
mahzen: hazineler, depolar.
manzum: tanzim edilmiş, dü-

zenlenmiş.
menzil: yer, bölüm, oda.
mevzun: ölçülü, düzgün.
murassa: kıymetli şeylerle süslenmiş, bezenmiş.
murassaat: süslenmiş şeyler.
mübarek: feyizli, bereketli, hayırlı.
müşahede: görme, seyretme, şahit olma.
müşerref: şereflendirilmiş, yüceltilmiş.
müştemilât: bir şeyin içerdiği bölümler, eklentiler.
nakış: resim, işleme.
nazar: görüş, bakış.
nazar-ı dekaikaşına: incelikleri bilen ve gören bakış.
nimet: nızık, iyilik, ihsan, bağış.
nukuş: nakışlar, resimler, işlemler.
raiyet: halk, vatandaş, idare edenler.
rehber: yol gösteren, kılavuz, delil.
rumuz: remizler, işaretler.
Sâni: yapan, her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
seyir: yürüyüş, gezinti.
suret: şekil, biçim, görünüş.
taam: yemek.
tabaka: kat, bölüm.
tabakat: tabakalar.
taife: topluluk, bölük, takım.
taksim: bölme, parçalara ayırma.
tanzim: sıralama, düzenleme.
tayin etme: vazifelenendirme, atama.
teknil: mükemmelleştirme, eksiklerini tamamlama.
tezgâh: üretim aleti.
ulûm: ilimler.
vecih: yön, taraf.
yaver-i ekrem: sultanın en değerli, en cömert hizmetkârı.
zat: kişi, şahıs.
ziyafet: yemekli davet.
ziyafet-i amme: herkesin davetli olduğu bir ziyafet.
ziynet: süs, bezek.

abes: boş, manasız, lüzumsuz ve gayesiz iş.
acayıp: hayret verici şeyler.
adap: terbiyeler, davranış kural-ları.
ahiret: öteki dünya.
âlem: dünya, cihan.
âlem-i arz: dünya, yer yüzü âle-mi.
avalim-i ulviye: yüksek, yüce âlemler, dünyalar.
celil-i Zülcelal: güzellik ve lütuf-la beraber yücelik sahibi Hz. Al-lah.
cemal: güzellik, Cenab-ı Hakkın lütuf ve ihsanı ile tecellisi.
cemal-i manevî: manevî güzellik.
cemil-i Zülcelâl: yücelik, kibriya, izzet ve heybetiyle beraber son-suz güzellik ve hasmet sahibi olan Hz. Allah.
define: gizli hazine.
dellâl: ilân edici, hakka davet eden, tanıtıcı.
desatir: düsturlar, kanunlar, ku-rallar.
ebed: sonsuzluk, daimilik.
esma: adlar, isimler.
Esmâ-i Hüsnâ: Allah'ın güzel isimleri.
ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.
fevk: üst, yukarı, üzeri.
fünun: fenler, ilimler.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye.
ibad: kullar.
iktiza: lâzım gelme, gerektirme.
insan-ı kâmil: mükemmel insan-lar, Allah dostları.
kemalât: faziletler, iyilikler, mü-kemmellikler.
kemalât-ı İlâhiye: ilâhî güzellik ve mükemmellikler.
kitab-ı kâinat: kâinat kitabı.
kurb-i huzuruna: kendi huzuru-na, yakınına.
mahfî letaif: gizli güzellikler.
mahzen: depo.
manevî: maddî olmayan, mana-ya ait, fikrî.
marziyat-ı İlâhiye: Allah'ın rızası-nı kazandıracak olan hâl ve hare-ketler.
menba: kaynak, her hangi bir şe-yin çıktığı yer.
merasim: tören.
meşher: sergi, gösterme yeri.
mevcudat: varlıklar, var olan her şey.
muallim: ders veren, öğreten.

girenlere tarif etsin ve girmenin adabını ve seyrin mera-simini bildirip ve görünmeyen sultan-ı zîfünun ve zîşuuna karşı, marziyatı ve arzuları dairesinde teşrifat merasimini tarif etsin.

Aynen öyle de, **وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ¹** ezel ebed sultanı olan

Sâni-i Zülcelâl, nihayetsiz kemalâtını ve nihayetsiz cema-lini görmek ve göstermek istemiştir ki, şu âlem sarayını öyle bir tarzda yapmıştır ki, her bir mevcut pek çok dil-lerle Onun kemalâtını zikreder, pek çok işaretlerle cema-lini gösterir. Esmâ-i Hüsnâsının her bir isminde ne kadar gizli manevî defineler ve her bir ünvan-ı mukaddesin-de ne kadar mahfî letaif bulunduğunu, şu kâinat bütün mevcudatıyla gösterir. Ve öyle bir tarzda gösterir ki, bü-tün funun, bütün desatiriyle, şu kitab-ı kâinatı zaman-ı Âdem'den beri mütalâa ediyor. Hâlbuki o kitap esma ve kemalât-ı İlâhiyeye dair ifade ettiği manaların ve göster-diği ayetlerin öşr-i mişarını daha okuyamamış.

İşte şöyle bir saray-ı âlemi, kendi kemalât ve cemal-i manevîsini görmek ve göstermek için bir meşher hük-münde açan Celil-i Zülcelal, Cemil-i Zülcelâl, Sâni-i Zül-kemal'in hikmeti iktiza ediyor ki, şu âlem-i arzdaki zîşu-urlara nispeten abes ve faydasız olmamak için, o sarayın ayetlerinin manasını birisine bildirsin. O saraydaki acaibin menbalarını ve netaicinin mahzenleri olan avalim-i ulvi-yede birisini gezdirsin ve bütün onların fevkine çıkarsın ve kurb-i huzuruna müşerref etsin ve ahiret âlemlerinde gezdirsin. Umum ibadına bir muallim ve saltanat-ı rubu-biyetine bir dellâl ve marziyat-ı İlâhiyesine bir mübelliğ ve

1. En yüce sıfatlar Allah'a mahsustur. (Nahl Suresi: 60.)

mübelliğ: haber veren, bildi-ren.
müşerref: şerefendirilmiş, yüceltilmiş, şerefli.
mütalâa: dikkatlice ve iyi dü-şünerek okuma.
netaic: neticeler, sonuçlar.
öşr-i mişar: onda bir.
saltanat-ı rububiyet: Cenab-ı Allah'ın tam bir hâkimiyetle her zaman, her yerde, her

mahlûka muhtaç olduğu şey-leri vermesi ve onları sevk ve idare etmesi.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz bü-yüklük sahibi, her şeyi sanat-la yaratan Allah.
Sâni-i Zülkemal: güzellik ve fazilet sahibi yapıcı, her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
saray-ı âlem: mükemmel bir saraya benzeyen kâinat.

seyir: yürüyüş, gezinti.
sultan-ı zîfünun: fen ilimleri-ni bilen padişah, hükümdar.
teşrifat: resmî tavırlar içinde olma, kurallara bağlı davran-ma, protokol.
ünvan-ı mukaddese: kutsal, kusursuz ünvan.
zîşuun: gerçek fiil, iş ve hare-ket sahibi.
zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

saray-ı âlemindeki ayat-ı tekviniyesine bir müfessir gibi, çok vazifeler ile tavzif etsin. mu'cizat nişanlarıyla imtiyazını göstere. Kur'ân gibi bir ferman ile, o şahsı, Zat-ı Zülcelâl'in has ve sadık bir tercümanı olduğunu bildirsün.

İşte, miracın pek çok hikmetlerinden, şu temsil dürbünüyle, bir ikisini numune olarak gösterdik; sairlerini kıyas edebilirsin.

• *İkinci temsil:* Nasıl ki bir zat-ı zîfünun, mu'ciznûma bir kitabı telif edip yazsa—öyle bir kitap ki, her sahifesinde yüz kitap kadar hakaik, her satırında yüz sahife kadar lâtif manalar, her bir kelimesinde yüz satır kadar hakikatler, her harfinde yüz kelime kadar manalar bulunsa—bütün o kitabın maani ve hakaikleri, o kâtib-i mu'ciznûmanın kemalât-ı manevîyesine baksa, işaret etse; elbette öyle bitmez bir hazineyi kapalı bırakıp abes etmez. Her hâlde o kitabı, bazılara ders verecek. Tâ o kıymettar kitap manasız kalıp, beyhude olmasın. Onun gizli kemalâtı zahir olup, kemalini bulsun ve cemal-i manevîsi görünsün. O da, sevensin ve sevdirsün. Hem o acip kitabı bütün maanisiyle, hakaikıyla ders verecek birisini, en birinci sahifeden tâ nihayete kadar üstünde ders vere vere geçirecektir.

Aynen öyle de, Nakkaş-ı Ezeli, şu kâinatı, kemalâtını ve cemalini ve hakaik-ı esmasını göstermek için, öyle bir tarzda yazmıştır ki; bütün mevcudat, hadsiz cihetlerle nihayetsiz kemalâtını ve esma ve sıfatını bildirir, ifade eder. Elbette bir kitabın manası bilinmezse hiçe sukut eder.

abes: boş, manasız, lüzumsuz ve gayesiz iş.
acip: hayret veren, hayrette bırakan.
ayat-ı tekviniye: Allah'ın varlığını, birliğini gösteren ve delil olan varlıklar.
beyhude: boşuna, gereksiz.
cemal: güzellik, Cenab-ı Hak'ın lütuf ve ihsanı ile tecellisi.
cemal-i manevî: manevî güzellik.
cihetler: yönler, taraflar.
esma: adlar, isimler.

ferman: emir, buyruk.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.
hakaik-i esma: Cenab-ı Hak'ın isimlerinin hakikatleri.
hakikat: gerçek, doğrular, gerçekler.
has: özel, seçkin, ileri gelen.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye, gizli maksat ve fayda.
imtiyaz: fark, ayrıcalık, üstünlük.

kâinat: bütün varlıklar, evren.
kâtib-i mu'ciznûma: mu'cize gösteren yazıcı.
kemal: olgunluk, mükemmellik, kusursuzluk.
kemalât: faziletler, iyilikler, mükemmellikler.
kemalât-ı manevîye: manevî faziletler, mükemmellikler.
kiyas etmek: karşılaştırma.
kıymettar: değerli, kıymetli.
lâtif: hoş, güzel, ince.
maani: manalar, anlamlar.
mana: anlam, yorum.

manasız: anlamsız.
mevcudat: varlıklar, var olan her şey.
Miraç: Peygamber Efendimizin Cenab-ı Hak'ın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
mu'cizat: mu'cizeler, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
mu'ciznûma: mu'cizeli, mu'cize gösteren.
müfessir: tefsir eden, açıklayan, Kur'ân-ı Kerim'in metnini tefsir, serh ve izah eden İslâm âlimi.
Nakkaş-ı Ezeli: ezeli nakkaş, varlığının başlangıcı olmayan bütün varlıkları en güzel şekilde işleyen, yaratan Allah.
nihayet: son, bitim.
nihayetsiz: sonsuz.
nişan: iz, eser, belirti.
numune: örnek, misal.
sadık: gerçek, doğru.
sahife: sayfa.
sair: diğer, başka.
saray-ı âlem: kâinat sarayı.
sukut etme: düşme, değerini yitirme.
sıfat: nitelik, vasıf.
tarz: şekil, biçim.
tavzif: vazifelendirme, görevlendirme.
telif etmek: kitap yazmak, eser ortaya koymak.
temsil: benzetme, örnek.
tercüman: tercüme eden, çeviren, ifade eden.
vazife: görev, memuriyet.
zahir: görünen, açık, belli.
zat-ı zîfünun: çok sayıda fenleri bilen zat.
Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi zat, Allah.

Bahusus, böyle her bir harfi binler manayı tazammun eden bir kitap, sukut edemez ve ettirilmez. Öyle ise, o kitabı yazan, elbette onu bildirecektir, her taifesinin istidadına göre, bir kısmını anlattıracaaktır. Hem, umumunu en âmm nazarlı, en küllî şuurlu, en mümtaz istidatlı bir ferde ders verecektir. Öyle bir kitabın umumunu ve küllî hakaikini ders vermek için, gayet yüksek bir seyrüsülûk ettirmek hikmeten lâzımdır. Yani, birinci sahifesi olan tabakat-ı kesretin en nihayetinden tut, tâ münteha sahifesi olan daire-i ehadiyete kadar bir seyeran ettirmek lâzım geliyor. İşte şu temsil ile, miracın ulvî hikmetlerine bir derece bakabilirsin.

Şimdi, makam-ı istimada olan mülhide bakıp, kalbini dinleyeceğiz; ne hale girdiğini göreceğiz.

İşte, hatıra geliyor ki: Onun kalbi diyor, “Ben inanmaya başladım. Fakat iyi anlayamıyorum. Üç mühim müşkülüm daha var:

“*Birincisi:* Şu mirac-ı azîm, niçin Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâma mahsustur?

“*İkincisi:* O zat, nasıl şu kâinatın çekirdeğidir? Dersiniz, ‘Kâinat, onun nurundan halk olunmuş. Hem, kâinatın en ahir ve en münevver meyvesidir.’ Bu ne demektir?

“*Üçüncüsü:* Sabık beyanatınızda diyorsunuz ki, ‘Âlem-i ulvîye çıkmak, şu âlem-i arzidedeki âsârların makinelerini, tezgâhlarını ve netaicinin mahzenlerini görmek için uruç etmiştir.’ Ne demektir?”

ahir: son, sonraki.
âlem-i arziye: dünya, yeryüzü.
âlem-i ulviye: yüce, yüksek âlem.
aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.
âmm: umumî, genel.
âsâr: sanat eserleri.
azîm: büyük, yüce.
bahusus: özellikle, bilhassa.
daire-i ehadiyet: birlik dairesi, Allah’ın Miraçta her bir varlıkta birliğinin tecellilerini göstererek Peygamberimizi ulaştırdığı ve görüştüğü daire.
fert: şahıs, kişi.
gayet: pek çok, son derece.
hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.
halk olunmak: yaratılmak.
hatır: akıl, zihin, fikir.
hikmet: ilâhî gaye, fayda, amaç.
hikmeten: hikmetçe, gaye ve fayda bakımından.
istidat: kabiliyet, kapasite, yetenek.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı.
küllî: genel, kapsamlı, bütüne ait
lâzım: gerek, gerekli.
mahzen: depo.

makam-ı istima: dinleme kornumu, dinleyici.
mana: anlam.
Miraç: peygamber efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu’cizesi.
Muhammed-i Arabî: aslen Arap olan Peygamberimiz.
mülhit: dinsiz.
mümtaz: ayrıcalıklı, üstün tutulmuş, seçkin.
münevver: nurlanmış, nurlu.
münteha: en son nokta.

müşkül: zor, güç; anlaşılması zor mesele.
nazar: bakış, görüş.
netaiç: neticeler, sonuçlar.
nihayet: son.
nur: aydınlık, ışık.
sabık beyanat: önceki açıklamalar.
seyeran: seyahat, gezinti.
seyrüsülûk: Cenab-ı Hakka ermek için çıkılan manevî, ruhî yolculuk.
sukut: düşme, değerini yitirme.

suur: anlayış, idrak, bilinç.
tabakat-ı kesret: çokluk tabakaları, sayısız varlıklardan oluşan tabaka.
taife: bölük, takım, topluluk.
tazammun etme: içermek, içine alma.
temsil: benzetme, örnek.
tezgâh: üretim aleti.
ulvî: yüksek, yüce.
umum: bütün.
uruç: yukarı çıkma, yükselme.
zat: şahıs, fert.

Elcevap:

• **Birinci müşkülünüz** otuz adet Sözlerde tafsilen halledilmiştir. Yalnız, şurada zat-ı Ahmediyenin (a.s.m.) kemalâtına ve delâil-i nübüvvetine ve o mirac-ı azama en elyak o olduğuna icmalî işaretler nev'inde bir muhtasar fihriste gösteriyoruz. Şöyle ki:

Evvelâ: Tevrat, İncil, Zebur gibi kütüb-i mukaddeseden, pek çok tahrifata maruz oldukları hâlde, şu zamanda dahi, Hüseyin-i Cisrî gibi bir muhakkik nübüvvet-i Ahmediyeye (a.s.m.) dair, yüz on dört işarı beşaretleri çıkarıp, Risale-i Hamidiye'de göstermiştir.

Saniyen: Tarihçe sabit, Şıkk ve Satih gibi meşhur iki kâhinin, nübüvvet-i Ahmediyeden (a.s.m.) biraz evvel, nübüvvetine ve ahir zaman Peygamberi o olduğuna beyanatları gibi çok beşaretler, sahih bir surette tarihen nakledilmiştir.

Salisen: Velâdet-i Ahmediyeye (a.s.m.) gecesinde Kâbe'deki sanemlerin sukutuyla, Kisra-i Farisin saray-ı meşhuresi olan Eyvanı inşikak etmesi gibi, irhasat denilen yüzer harika, tarihçe meşhurdur.

Rabian: Bir orduya parmağından gelen suyu içirmesi ve camide bir cemaat-i azîme huzurunda, kuru direğin, minberin naklinden dolayı müfarakat-i Ahmediyeden (a.s.m.) deve gibi enin ederek ağlaması; **وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ**¹

nassı ile, şakk-ı kamer gibi, muhakkiklerin tahkikatıyla bine balığ mu'cizatla serfiraz olduğunu tarih ve siyer gösteriyor.

1. Ay yarıldı. (Kamer Suresi: 1.)

balığ: varan, ulaşan.

beşaret: müjde, sevindirici haber.

beyanat: açıklamalar.

cemaat-ı azîme: büyük bir topluluk, insanlar.

delâil-i nübüvvet: peygamberlik delilleri.

elyak: daha lâyıık, en lâyıık.

enin etmek: inlemek.

eyvan: saray, köşk.

fihriste: konuları sırayla gösteren liste.

Hüseyin-i Cisrî: bkz. Şahis Bilgileri.

icmalî: kısaca.

İncil: Hz. İsa'ya gönderilmiş olan İllâhî kitap.

irhasat: Peygamberimizin peygamberliğinden önce meydana gelen ve onun peygamber olacağına işaret eden

harika hâller.

işari beşaretler: Peygamberimizin geleceğine işaret eden sevindirici haberler, müjdeler.

Kâbe: Müslümanların namaz kılmak için yöneldikleri mukaddes bina.

kâhin: gelecekte haber verdiği söylenen kimse.

kemalât: maddî ve manevî güzellikler, mükemmellikler.

Kisra-i Faris: eski İran padişahlarına verilen isim.

Kütüb-i Mukaddese: kutsal kitaplar.

minber: camide hatibin hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

Mirac-ı Azam: Peygamberimizin Allah'ın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

mu'cizat: mu'cizeler, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.

muhakkik: gerçeği araştıran, bir şeyin iç yüzünü inceleyerek vâkıf olan.

muhtasar: kısaltılmış, kısa, özet.

müfarakat-ı Ahmediyeye: Peygamberimizden ayrılma.

müşkül: güç, zor; anlaşılması zor mesele.

nas: açık, kesin ve sağlam hüküm.

nübüvvet: nebîlik, peygamberlik.

nübüvvet-i Ahmediyeye: Peygamberimizin nübüvveti, peygamberliği.

rabian: dördüncü olarak.

Risale-i Hamidiye: Hüseyin Cisrî'nin en önemli eseri.

sahih: gerçek, doğru.

salisen: üçüncü olarak.

sanem: put, Allah'tan başka tapılan şey.

saniyen: ikinci olarak.

saray-ı meşhure: meşhur saray.

serfiraz: başta gelen, seçkin.

siyer: Hz. Muhammed'in hayatının bütün özelliklerini anlatan, ilim dalı.

sukut: düşme.

şakk-ı kamer: Peygamberimizin parmağıyla işaret etmesi sonucu ayın ikiye ayrılması mu'cizesi.

Şıkk ve Satih: Peygamber Efendimizin geleceğini önceden haber veren meşhur iki kâhin, medyum.

tafsilen: ayrıntılı olarak.

tahkikat: araştırmalar, incelemeler.

tahrifata maruz: bozulmaya, değişmeye uğrama.

velâdet-i Ahmediyeye: Peygamberimizin doğumu.

zat-ı Ahmediyeye: Peygamberimizin kendisi, şahsı.

Zebur: Hz. Davud'a nazil olan İllâhî kitap.

Hamisen: Dost ve düşmanın ittifakıyla ahlâk-ı hasenenin şahsında en yüksek derecede ve bütün muamelâtının şahadetiyle secaya-i samiye, vazifesinde ve tebligatında en âlî bir derecede ve din-i İslâm'daki mehasin-i ahlâkın şahadetiyle şeriatında en âlî hisal-i hamide en mükemmel derecede bulunduğu ehl-i insaf ve dikkat tereddüt etmez.

Sadisen: Onuncu Sözün İkinci İşaretinde işaret edildiği gibi; Ulûhiyet, mukteza-i hikmet olarak tezahür istemesine mukabil, en azamî bir derecede zat-ı Ahmediye (a.s.m.), dinindeki azamî ubudiyetiyle en parlak bir derecede göstermiştir.

Hem Hâlık-ı Âlem'in nihayet kemaldeki cemalini bir vasıta ile göstermek mukteza-i hikmet ve hakikat olarak istemesine mukabil, en güzel bir surette gösterici ve tarif edici, bilbedahe o zattır.

Hem Sâni-i Âlem'in nihayet cemalde olan kemal-i sanatı üzerine enzar-ı dikkati celp etmek, teşhir etmek istemesine mukabil, en yüksek bir seda ile dellâllik eden, yine bizzarure o zattır.

Hem Bütün Âlemlerin Rabbi, kesret tabakatında Vahdaniyetini ilân etmek istemesine mukabil, tevhidin en azamî bir derecede, bütün meratib-i tevhidi ilân eden, yine bizzarure o zattır.

Hem Sahib-i Âlem'in nihayet derecede âsârındaki cemalin işaretiyle, nihayetsiz hüsnüzatîsini ve cemalinin

ahlâk-ı hasene: güzel ahlâk, seciye, huy.
âlem: dünya, bütün yaratılmışlar.
âli: yüce, yüksek.
âsâr: eserler.
azamî: en fazla, en çok.
bilbedahe: apaçık bir şekilde.
bilmüşahede: görerek, bizzat şahit olarak.
bizzarure: kesinlikle, mecburen.
celp: çekmek.
cemal: güzellik, Cenab-ı Hakkın lütuf ve ihsanı ile tecellisi.
dellâl: ilân edici, tanıtıcı, hakka davet eden.
din-i İslâm: İslâm dini.
ehl-i insaf: insafli olanlar, gerçekleri olduğu gibi kabul edebilenler.
enzar-ı dikkat: dikkat bakışları.
Hâlık-ı âlem: âlemi yaratan, Allah.
hamisen: beşinci olarak.
hisal-i hamide: övülmüş hasletler, özellikler, huylar.
hüsnüzatî: zatının güzelliği.
ittifak: fikir birliği etme, uyuşma.
kemal: olgunluk, kusursuz, mükemmellik.
kemal-i sanat: sanattaki mükemmellik.
kesret tabakatı: çokluk tabakaları, sayıca çok fazla olan varlık çeşitleri.
mehasin-i ahlâk: ahlâk bakımından güzellikler.
meratib-i tevhit: Allah'ın bir olduğuna inanmanın mertebeleri, dereceleri.
muamelât: muameleler, insanların birbirleriyle olan ilişkileri, işlemleri.
mukabil: karşı, karşılık.
mukteza-i hikmet ve hakikat: hakikatin ve belirli gayelere yönelik olarak, faydalı, yerli yerinde olmanın gereği.
mukteza-i hikmet: belirli gayele-

re yönelik olarak, faydalı ve yerli yerinde olmanın gereği.
nihayet: son derece.
nihayetsiz: sonsuz.
Rab: her şeyin sahibi, yaratıcı, büyüyen, terbiye eden Allah.
sadisen: altıncı olarak.
Sahib-i Âlem: âlemin sahibi; Allah.
Sâni-i Âlem: bütün âlemi sanattı bir şekilde yaratan Allah.
secaya-i samiye: yüksek, kıymetli karakterler, huylar.

seda: ses.
suret: şekil, biçim.
şahadet: şahit olma, tanıklık.
şeriat: İslâm dini, İslâmın bütün hükümleri.
tarif edici: tanıtıcı, özelliklerini anlatıcı.
tebligat: tebliğler, bir emri ya da haberi başkalarına ulaştırmalar, bildirmeler.
tereddüt: kararsızlık, şüphe de kalma.
teşhir: gösterme, sergileme.
tevhit: birleme, Allah'ın bir

olduğuna inanmak.
tezahür: ortaya çıkma, görünme.
ubudiyet: kulluk.
ulûhiyet: ilâhlık, Cenab-ı Hakkın ibadet ve itaate lâyük tek varlık olması.
vahdaniyet: Allah'ın varlığı ve birliği.
vasıta: aracı.
vazife: görev.
zat: kişi, şahıs, fert.
Zat-Ahmediye: Peygamberimizin zâtı, kendisi.

mehasinini ve hüsnünün letaifini âyinelerde mukteza-i hakikat ve hikmet olarak görmek ve göstermek istemesine mukabil, en şaşaalı bir surette âyinedarlık eden ve gösteren ve sevip ve başkasına sevdiren, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu saray-ı âlemin Sâni, gayet harika mu'cizeleri ile ve gayet kıymetli cevahirler ile dolu hazine-i gaybilerini izhar ve teşhir istemesi ve onlarla kemalâtını tarif etmek ve bildirmek istemesine mukabil, en azamî bir surette teşhir edici ve tavsif edici ve tarif edici, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu kâinatın Sâni, şu kâinatı enva-ı acayip ve ziyaretlerle süslendirmek suretinde yapması ve zîşuur mahlûkatını seyir ve tenezzüh ve ibret ve tefekkür için ona idhal etmesi ve mukteza-i hikmet olarak onlara o âsâr ve sanayiinin manalarını, kıymetlerini ehl-i temaşa ve tefekküre bildirmek istemesine mukabil, en azamî bir surette cin ve inse, belki ruhanîlere ve melâikelere de Kur'ân-ı Hakîm vasıtasıyla rehberlik eden, yine bilbedahe o zattır.

Hem şu kâinatın Hâkim-i Hakîm'i, şu kâinatın tahavvülâtındaki maksat ve gayeyi tazammun eden tılsım-ı muğlâkını ve mevcudatın "Nereden? Nereye? Ve ne oldukları?" olan şu üç sual-i müşkülün muammasını bir elçi vasıtasıyla umum zîşuurlara açtırmak istemesine mukabil, en vazih bir surette ve en azamî bir derecede hakaik-ı Kur'âniye vasıtasıyla o tılsımı açan ve o muamma-yı halleden, yine bilbedahe o zattır.

âsâr: eserler, izler, nişanlar.

âyine: ayna, mir'at.

âyinedar: ayna olan.

azamî: en fazla, en çok.

bilbedahe: apaçık bir şekilde.

cevahir: cevherler, kıymetli şeyler.

cin: gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık.

ehli temaşa ve tefekkür: ibretle seyrederip düşünenler.

elçi: peygamber.

enva-ı acayip: hayret verici çeşitler, türler.

gaye: maksat, hedef.

gayet: çok, son derece.

Hakaik-i Kur'âniye: Kur'ân hakikatleri, doğruları.

Hâkim-i Hakîm: her şeyi bir maksatla uygun ve hikmetle yaratan, her şeyi hükmü altında tutup adaletle yöneten.

hall: çözüme.

hazine-i gaybiye: görünmeyen hazine.

hüsnünün letaifi: güzelliğinin incelikleri.

ibret: ders çıkarma.

ins: insan

ithal: dahil etme, içine alma.

izhar: gösterme, meydana çıkarma.

kâinat: yaratılmış bütün varlıklar, evren; yaratılmış şeylerin tamamı.

kemalât: maddî ve manevî güzellikler, mükemmellikler.

Kur'ân'ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'ân.

kıymet: değer, baha.

kıymetli: değerli.

mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar.

maksat: kastedilen, istenilen şey.

mana: anlam.

mehasin: güzellikler.

melâike: melekler.

mevcudat: var olan her şey.

muamma: anlamı gizli ve güç anlaşılır söz.

mu'cize: Allah'ın yarattığı ve benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.

mukabil: karşılık, muadil.

mukteza-i hakikat ve hikmet: hakikatin ve belirli gayelere yönelik olarak, faydalı, yerli yerinde olmanın gereği.

mukteza-i hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye gereği.

rehber: yol gösteren, kılavuz.

ruhani: ruh ile ilgili.

sanayi: sanatlar, hünerler, ustalıklar.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

saray-ı âlem: kâinat sarayı.

seyir: yürüyüş, gezinti.

sual-i müşkül: zor soru.

suret: şekil, biçim, tarz.

şâsa: parlaklık, gösteriş.

tahavvülât: değişimler.

tavsif: vasıflandırma, niteleme, bir şeyin iç yüzünü ve özelliklerini anlatma.

tazammun: ihtiva etme, içine alma.

tefekkür: zihni faaliyet gösterme, düşünme.

tenezzüh: gezinti.

teşhir: gösterme, sergileme.

tılsım: herkesin bilip çözemediği gizli sır.

tılsım-ı muğlâk: anlaşılması güç olan gizli sır.

umum: bütün.

vasıta: aracı, el.

vazih: açık.

zat: şahıs, fert, kişi; Hz. Muhammed.

zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

ziynet: süs.

Hem şu âlemin Sâni-i Zülcelâl'i, bütün güzel masnuatıyla Kendini zîşuur olanlara tanıttırmak ve kıymetli nimetlerle Kendini onlara sevdirmesi, bizzarure onun mukabilinde zîşuur olanlara marziyatı ve arzu-yu İlâhiyelerini bir elçi vasıtasıyla bildirmesini istemesine mukabil, en âlâ ve ekmel bir surette, Kur'ân vasıtasıyla o marziyat ve arzuları beyan eden ve getiren, yine bilbedahe o zattır.

Hem Rabbülâlemîn, meyve-i âlem olan insana âlemi içine alacak bir vüs'at-i istidat verdiğinden ve bir ubudiyet-i külliyyeye müheyya ettiğinden; ve hissiyatça kesrete ve dünyaya müptelâ olduğundan, bir rehber vasıtasıyla yüzlerini kesretten Vahdete, fânîden bâkîye çevirmek istemesine mukabil, en azamî bir derecede, en eblâğ bir surette, Kur'ân vasıtasıyla en ahsen bir tarzda rehberlik eden ve risaletin vazifesini en ekmel bir tarzda ifa eden, yine bilbedahe o zattır.

ahsen: en güzel.
âlâ: yüce.
âlem: dünya, kâinat.
arzu-yu İlâhiye: Allah'ın istekleri, arzuları.
azamî: en fazla, nihayet derecede.
bâkî: ebedî, daimî.
beyan: anlatma, açıklama.
bilbedahe: apaçık.
bilmüşahede: görerek.
bizzarure: kesinlikle, mecburen.
ebîlâğ: en düzgün bir söz.
ekmel: mükemmel, en uygun, tam.
elçi: haberci, peygamber.
eşref: en şerefli.
fânî: ölümlü.
gayet: son derece, çok.
hakaik: doğrular, gerçekler.
hakaik-i gaybiye: gizli olan gayba ait gerçekler.
hakiki: gerçek.
hazine-i rahmet: tükenmeyen rahmet hazinesi.
hissiyat: hisler, duygular.
ifa: yerine getirme.
iman: inanç, inanma.
irade-i tahsin: güzel yapma, güzelleştirme isteği.
Kab-ı Kavseyn: Peygamberimizin miraçta ulaştığı ve bütün yaratılanları arkasına alıp Cenab-ı Hakla müşerref olduğu makam.
Kab-ı Kavseyn: yayın iki ucu arasındaki mesafe gibi çok yakın.
kast-ı tezyin: süsleme isteği.
kesret: çokluk, bolluk.
kıymet: değer, baha.
marziyat: Allah'ın rızasını kazandıracak hâl ve hareketler; razı

İşte, mevcudatın en eşrefi olan zîhayat ve zîhayat içinde en eşref olan hakikî insan ve hakikî insan içinde geçmiş vezaifi en azamî bir derecede, en ekmel bir surette ifa eden zat, elbette o mirac-ı Azîm ile Kab-ı Kavseyn'e çıkacak, saadet-i ebediye kapısını çalacak, hazine-i rahmetini açacak, imanın hakaik-i gaybiesini görecektir, yine o olacaktır.

Sabian: Bilmüşahede şu masnuatta gayet güzel tahsinat, nihayet derecede süslü tezyinat vardır. Ve bilbedahe şöyle tahsinat ve tezyinat, onların Sâniinde, gayet şiddetli bir irade-i tahsin ve kast-ı tezyin var olduğunu gösterir.

olunacak şeyler.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
mevcudat: var olan her şey, kâinat.
meyve-i âlem: âlemin meyvesi.
Mirac-ı azîm: büyük Miraç.
mukabil: karşı, karşılık.
müheyya: hazırlanmış.
müptelâ: düşkün, bağılı.
nihayet: son.
nîmet: iyilik, lütuf, ihsan.
Rabbülâlemîn: bütün âlemleri idare ve terbiye eden Allah.
rehber: yol gösteren, kılavuz.
risalet: peygamberlik görevi.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.
sabian: yedinci.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak yapan, yaratan Allah.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanatla yaratan Allah.
suret: şekil, biçim.
tahsinat: güzel bulmalar.
tezyinat: süsler, süslemeler.
ubudiyet-i külliye: çok kapsamlı bir kulluk.
vahdet: birlik.
vasıta: aracı.
vazife: görev.
vezaif: vazifeler.
vüs'at-i istidat: kabiliyet vasıtası.
zat: kendi, kişi, şahıs; Hz. Muhammed.
zihayat: hayat sahibi, canlı.
zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

Ve irade-i tahsin ve tezyin ise, bizzarure o Sâni'de, sanatına karşı kuvvetli bir rağbet ve kudsi bir muhabbet olduğunu gösterir. Ve masnuat içinde en cami ve letaif-i sanatı birden kendinde gösteren ve bilen ve bildiren ve kendini sevdiren ve başka masnuattaki güzellikleri ¹ مَا شَاءَ اللَّهُ deyip istihsan eden, bilbedahe o sanatperver

ve sanatını çok seven Sâniin nazarında en ziyade mahbup, o olacaktır.

İşte masnuatı yaldızlayan mezâyâ ve mehasine ve mevcudatı ışıklandırılan letaif ve kemalâta karşı, ² سُبْحَانَ اللَّهِ، مَا شَاءَ اللَّهُ، اللَّهُ أَكْبَرُ diyerek semavatı çınlattıran ve Kur'ân'ın nağamatıyla kâinatı velveleye verdiren, istihsan ve takdir ile, tefekkür ve teşhir ile, zikir ve tevhit ile, ber ve bahri cezbeye getiren, yine bilmüşahede o zattır.

İşte böyle bir zat ki, ³ السَّبَبُ كَالْفَاعِلِ sırınca, bütün ümmetin işlediği hasenatın bir misli onun kefe-i mizanında bulunan ve umum ümmetinin salâvatı, onun manevî kemalâtına imdat veren ve risaletinde gördüğü vezaifin netaicini ve manevî ücretleriyle beraber rahmet ve muhabbet-i İlâhiyenin nihayetsiz feyzine mazhar olan bir zat, elbette miraç merdiveniyle Cennete, Sidretü'l-Münteha'ya, Arşa ve Kab-ı Kavseyn'e kadar gitmek, aynı hak, nefis-i hakikat ve mahz-ı hikmettir.

• **İkinci müşkül:** Ey makam-ı istimadaki insan! Şu ikinci işkâl ettiğin hakikat o kadar derindir, o kadar

1. Allah dilemiş ne güzel yaratmış.
2. Allah her türlü noksan sıfattan münezzehtir. Allah dilemiş ne güzel yaratmış. Allah en büyük ve en yücedir.
3. Bir şeye sebep olan, onu işleyen gibidir. ["Hayrın yolunu gösteren, onu işleyen gibidir" (Feyzül-Kadir, c.3, s. 537, hadis no: 4250; Kesfü'l-Hafa, c. 1, s. 399.) hadisinden alınan bir ölçü.]

Allahü ekber: Allah en büyüktür.
arş: Allah'ın büyüklük ve yüceliğinin ve her şeyi kuşatan sınırsız egemenliğinin tecelli ettiği yer.
ayn-i hak: gerçeğin tâ kendisi.

ber ve bahir: kara ve deniz.
bilbedahe: apaçık.
bilmüşahede: görerek.
bizzarure: zarurî olarak, mecburen.
camî: geniş, kapsayan.

cezbe: çekme, çekiş.
feyiz: bolluk, bereket.
hakikat: gerçek.
hasenat: güzellikler, iyilikler.
irade-i tahsin: güzel yapma, güzelleştirme isteği.
istihsan: güzel bulma, beğen-

me.
ışkâl etmek: zorlaştırmak, güçleştirmek.
kefe-i mizan: terazi kefesi, gözü.
kemalât: iyilikler, mükemmellikler.
kudsi: mukaddes, kutlu.
letaif: incelikler, güzellikler.
letaif-i sanat: sanattaki güzellikler.
mahbup: sevilmiş, sevilen.
mahz-ı hikmet: yaratılıştaki İlâhî gayelerin hazinesi.
makam-ı istimada: dinleme konumunda.
masnuat: sanatla yapılmış eserler.
maşaallah: Cenab-ı Hak ne güzel dilemiş, ne güzel yaratmış.
mazhar: erişme, sahip olma.
mehasin: güzellikler.
mevcudat: var olan her şey.
mezâyâ: özellikler.
Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
muhabbet: sevgi.
muhabbet-i İlâhiye: Allah sevgisi.
münezzeh: uzak, temiz.
müşkül: güç, zor, çetin.
nağamat: güzel sesler.
nefs-i hakikat: gerçeğin tâ kendisi.
netaic: sonuçlar.
rahmet: acıma, merhamet etme.
risalet: elçilik, peygamberlik.
salâvat: Hz. Muhammed'e rahmet ve esenlik dileme.
sanatperver: sanat sever.
Sâni: yapan, her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
semavat: semalar, gökler.
Sidretü'l-Münteha: yedinci kat gökte olduğu rivayet edilen ve Peygamberimizin ulaştığı en son makam.
Sübhanallah: Cenab-ı Hak bütün kusurlardan uzaktır, anlamında bir zikir sözü.
sıfat: hâl, keyfiyet, nitelik, vasıf.
tefekkür: bir mesele hakkında zihni faaliyet gösterme, düşünme.
teşhir: sergileme.
tevhit: Allah'ın bir olduğuna inanma.
tezyin: süsleme.
ümme: bütün Müslümanlar.
velvele: bağırışma, gürültü,
zikir: adını anma.

yüksektir ki, akıl ona ne ulaşır, ne de yanaşır; illâ, nur-i iman ile görünür. Fakat, bazı temsilât ile o hakikatin vücudu fehme takrip edilir. Öyle ise, bir nebze takribe çalı-şacağız.

İşte şu kâinata nazar-ı hikmetle bakıldığı vakit, azîm bir şecere manasında görünür. Ve şecerenin nasıl dalları, yaprakları, çiçekleri, meyveleri vardır; şu şecere-i hil-katin de bir şıkkı olan âlem-i süflînin, anasır dalları, ne-batat ve eşcar yaprakları, hayvanat çiçekleri, insan mey-veleri hükmünde görünür.

Sâni-i Zülcelâl'in ağaçlar hakkında cari olan bir kanu-nu, elbette şu şecere-i azamda da cari olmak, mukteza-i ism-i Hakîm'dir. Öyle ise, mukteza-i hikmet, şu şecere-i hil-katin de bir çekirdekten yapılmasıdır. Hem, öyle bir çekirdek ki, âlem-i cismanîden başka, sair âlemlerin nu-munesini ve esasatını cami olsun. Çünkü, binler muhte-lif âlemleri tazammun eden kâinatın çekirdek-i aslîsi ve menşei, kuru bir madde olamaz.

Madem şu şecere-i kâinattan daha evvel, o neviden başka şecere yok; öyle ise, ona menşe ve çekirdek hük-münde olan mana ve nur, elbette yine şecere-i kâinata bir meyve libasının giydirilmesi, yine *Hakîm* isminin muktezasıdır. Çünkü, çekirdek daima çıplak olamaz. Ma-dem evvel-i fitratta, meyve, libasını giymemiş; elbette, ahirde o libası giyecektir. Madem o meyve insandır; ve madem insan içinde, sabıkan ispat edildiği üzere, en meşhur meyve ve en muhteşem semere ve umumun nazar-ı dikkatini celp eden ve arzın nısfını ve beşerin

ahir: son.
âlem: dünya, cihan.
âlem-i cismanî: maddî âlem.
âlem-i süflî: pis âlem.
anasır: unsurlar; toprak, hava, su, ateş.
arz: yer, dünya.
azîm: büyük, yüce.
beşer: insan.
camî: toplayan, içine alan.
cari: geçerli, yürürlükte.
celp: çekme, çekiş.
çekirdek-i aslî: asıl çekirdek, öz.
daima: her vakit.
esasat: esaslar, kökler, temeller.
eşcar: ağaçlar.
evvel-i fitrat: yaratılışın başlangı-çı.
fehme takrip etmek: aklın alaca-ğı şekilde anlatmak, anlayışa yaklaştırmak.
hakikat: gerçek.
Hakîm: her şeyi bir maksatla uy-gun ve hikmetle yaratan, hikmet sahibi Allah.
hilkat: yaratılış.
hükmünde: yerinde, değerinde.
illâ: ancak.
iman: inanma, inanç.
ispat: doğruluğu delillerle kanıt-lanma.
kâinat: bütün âlemler, varlıklar, evren.
libas: elbise.

mana: anlam.
menşe: esas, kök, kaynak.
meşhur: şöhretli.
muhtelif: çeşitli, farklı.
muhteşem: ihtişamlı, gör-kemli.
mukteza: gereklilik.
mukteza-i hikmet: hikmetin gereği.
mukteza-i ism-i Hakîm: Al-lah'ın her şeyi hikmetle yaptı-ğını bildiren isminin gereği.
nazar: bakma, bakış.
nazar-ı hikmet: ilâhî maksat-

da uygun bakış, düşünme.
nebatat: bitkiler.
nebze: bir parça.
nevi: çeşit, cins.
numune: örnek, misal.
nur: aydınlık.
nısf: yarım yan.
sabıkan: bundan önce, evvel-ce.
sair: diğer.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz bü-yüklük sahibi, her şeyi sanat-la yaratan Allah.
semere: meyve, yemiş.

şecere: ağaç.
şecere-i azam: büyük ağaç.
şecere-i hilkat: yaratılış ağa-çı.
şecere-i kâinat: kâinat ağacı, varlık ağacı.
şık: seçenek, alternatif.
takrip: yaklaştırma.
tazammun: ihtiva etme, içine alma.
temsilât: temsiller, örnekler.
umum: genel, çoğunluk.
vücut: varlık.

humsunun nazarını kendine hasreden ve mehasin-i maneviyesi ile âlemi ya nazar-ı muhabbet veya hayretle kendine baktıran meyve ise zat-ı Muhammediye Aleyhissalâtu Vesselâmdır; elbette, kâinatın teşekkülüne çekirdek olan nur, onun zatında cismini giyerek, en ahir bir meyve suretinde görünecektir.

Ey müstemi! Şu acip kâinat-ı azîme, bir insanın cüz'î mahiyetinden halk olunmasını istib'at etme! Bir nevi âlem gibi olan muazzam çam ağacını, buğday tanesi kadar bir çekirdekten halk eden Kadîr-i Zülcelâl, şu kâinatı nur-i Muhammedîden (aleyhissalâtu vesselâm) nasıl halk etmesin veya edemesin? İşte şecere-i kâinat, şecere-i Tuba gibi, gövdesi ve kökü yukarıda, dalları aşağıda olduğu için, aşağıdaki meyve makamından, tâ çekirdek-i aslı makamına kadar, nuranî bir hayt-ı münasebet var. İşte Miraç, o hayt-ı münasebetin gılafları ve suretidir ki, Zat-ı Ahmediye Aleyhissalâtu Vesselâm, o yolu açmış; velâyetiyle gitmiş, risaletiyle dönmüş ve kapıyı da açık bırakmış. Arkasındaki evliya-i ümmeti, ruh ve kalp ile o caddede-i nuranîde, mirac-ı Nebevînin gölgesinde seyrüsülûk edip istidatlarına göre makamat-ı âliyeye çıkıyorlar.

Hem, sabıkan ispat edildiği üzere, şu kâinatın Sâni, birinci işkâlin cevabında gösterilen makasid için, şu kâinatı bir saray suretinde yapmış ve tezyin etmiştir. O makasidın medarı, zat-ı Ahmediye (a.s.m.) olduğu için, kâinatın evvel Sâni-i Kâinat'ın nazar-ı inayetinde olması ve en evvel tecellisine mazhar olmak lâzım geliyor. Çünkü, bir şeyin neticesi, semeresi evvel düşünülür.

acip: hayret veren.

ahir: son.

âlem: dünya, cihan, bütün yaratılmışlar.

aleyhissalâtu vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun."

cadde-i nuranî: nurlu cadde.

cüz'î: az, pek az.

çekirdek-i aslı: asıl çekirdek.

evliya-i ümmet: İslâm ümmeti içinde velîlik derecesine çıkanlar.

gılaflar: kılıf.

halk: yaratma, yaratış.

hasretmek: özgü kılmak.

hayt- münasebet: irtibat, bağlantı ipi.

hums: beşte bir.

istib'at: uzak görme.

istidat: kabiliyet, yetenek.

işkâl: güçlük, zorluk.

Kadîr-i Zülcelâl: büyüklük sahibi ve her şeye gücü yeten Allah.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, evren, bütün âlemler, varlıklar.

kâinat-ı azîme: büyük kâinat.

mahiyet: nitelik, özellik.

makam: mevki, değer.

makamat-ı âliye: yüksek makamlar.

makasid: maksatlar, gayeler.

mazhar: görünme ve yansıma yeri.

medar: dayanak noktası, sebep, vesile.

mehasin-i maneviye: manevî güzellikler.

Mirac-ı Nebevî: Peygamber

Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

Miraç: Peygamber Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

muazzam: çok büyük

münasebet: iki şey arasındaki uygunluk, ilgi, yakınlık.

müstemi: dinleyici.

nazar: bakma, bakış.

nazar-ı inayet: yardım ve koruma bakışı.

nazar-ı muhabbet: sevgi bakışı.

nevi: çeşit.

nur: aydınlık.

nuranî: nurlu.

nur-i Muhammedi: Hz. Muhammed'in nuru.

risalet: elçilik, peygamberlik.

ruh: manevî varlık, insanın öz benliği.

sabıkan: evvelce.

Sâni: bütün âlemlerin yaratıcısı, yapıcısı olan Allah.

Sâni-i kâinat: bütün âlemlerin yaratıcısı olan Allah.

semere: meyve.

seyrüsülûk: manevî ve ruhi yolculuk.

suret: biçim, görünüş, şekil.

şecere-i kâinat: kâinat ağacı.

şecere-i Tuba: Cennetteki Tuba ağacı.

tecelli: yansıma, görünme.

teşekkül: meydana gelme, oluşum.

tezyin: süsleme, ziynetlendirme.

velâyet: velîlik, ermişlik.

zat: Hz. Muhammed.

zat-ı Ahmediye: Hz. Peygamberin zatı, kişiliği.

Zat-ı Muhammediye: Hz. Muhammed'in zatı.

ahir: son, en sonra.
âlem: kâinat, evren, dünya; sema, gök katmanlarından.
âlem-i süflî: aşağı âlem, dünya.
amel: fiil, iş, emek.
arş: sema, gök, taht.
avalim-i ulviye: yüksek dünyalar, yüce âlemler.
Cennetü'l-Me'vâ: Cennetin tabakalarından biri.
cüz'iyat: ufak tefek şeyler.
ecnas-ı mahlûkat: yaratılanların çeşitler.
ef'al: fiiller, işler, ameller.
emarat: emareler, alâmetler.
esma: adlar, isimler.
esnaf-ı masnuat: yaratılanların sınıfları.
evvel: önce, başlangıç.
fevkinde: üstünde, üzerinde.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hasenat: güzellikler, iyilikler, hayırlar.
hikmet-i kâinat: kâinatın yaratılmasındaki gaye.
hilkat: yaratılış.
hükümünde: yerinde, değerinde.
ihata: kapsama, kuşatma.
iktiza: lâzım gelme, gereklilik.
ins: insan.
intişar: yayılma.
İsm-i Hakîm: Hakîm ismi; Cenab-ı Hakkın hikmetle, faydaları takip ederek iş gören manasındaki ismi.
istiap: içine alma, kaplama.
ışarat: işaretler, alâmetler.
kâinat: bütün âlemler, evren.
kesret: çokluk, bolluk.
Kur'an-ı Hakîm: her ayet ve suresinde sayısız hikmet ve faydalar bulunan Kur'an.
küllî: kapsamlı, genel.
küre-i arz: dünya, yer küre.
küre-i zemin: yer yuvarlağı, dünya.
lâzım: gerek, gerekli.
mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar.
mağşer-i masnuat: sanat eseri varlıkların toplandığı yer.
maksat: kastedilen, istenilen şey.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
mazhar: görünme ve yansıma yeri.
medar-ı kıymet: kıymetli sayılmalarına sebep, vesile.
medar-ı zuhur: ortaya çıkmalarına, doğmalarına sebep, vesile.
menba: kaynak.
merkez-i tasarruf: komuta ve yönetim merkezi.
muhit: kapsamlı, kuşatıcı.
mükemmel: tam olgun, kâmil manada.

Demek, vücuden en ahir, manen de en evveldir. Hâl-buki, zat-ı Ahmediye, (a.s.m.) hem en mükemmel meyve, hem bütün meyvelerin medar-ı kıymeti ve bütün maksatların medar-ı zuhuru olduğundan, en evvel tecelli-i icada mazhar onun nuru olmak lâzım gelir.

• **Üçüncü müşkülün** o kadar geniştir ki, bizim gibi dar zihinli insanlar, istiap ve ihata edemez. Fakat uzaktan uzağa bakabiliriz.

Evet, âlem-i süflînin manevî tezgâhları ve küllî kanunları, avalim-i ulviyededir. Ve mağşer-i masnuat olan küre-i arzın hadsiz mahlûkatının netaic-i amelleri ve cin ve insan semerat-ı ef'alleri, yine avalim-i ulviyede temessül eder. Hatta, hasenat Cennetin meyveleri suretine, seyiyat ise Cehennem zakkumları şekline girdikleri, pek çok emarat ve pek çok rivayatın şahadeti ile ve hikmet-i kâinatın ve ism-i Hakîm'in iktizasıyla beraber, Kur'an-ı Hakîm'in işaretini gösteriyor. Evet, zeminin yüzünde kesret, o kadar intişar etmiş ve hilkat o kadar teşaub etmiş ki, bütün kâinatta münteşir umum masnuatın pek çok fevkinde ecnas-ı mahlûkat ve esnaf-ı masnuat küre-i zeminde bulunur, değişir; daima dolup boşalır. İşte şu cüz'iyat ve kesretin menbaları, madenleri elbette küllî kanunlar ve küllî tecelliyat-ı esmaiye ki, o küllî kanunlar, o küllî tecelliler ve o muhit esmaların mazharları da bir derece basit ve safi ve her biri bir âlemin arşı ve sakfı ve bir âlemin merkez-i tasarrufu hükümünde olan semavattır ki; o âlemlerin birisi de Sidretü'l-Münteha'daki Cennetü'l-Me'vâ'dır. Yerdeki tesbihat ve tahmidat, o Cennetin

müntehir: yayılan.

müşkül: güç, zor.

netaic-i amel: işin neticeleri, sonuçları.

nur: aydınlık.

rivayat: rivayetler, nakiller.

safi: duru, katışıksız.

sakf: çatı, tavan.

semavat: semalar, gökler.

semerat-ı ef'al: fiillerin meyveleri, ürünleri.

seyyiat: fenalıklar, günahlar.

Sidretü'l-Münteha: Miraç esnasında Peygamberimizin

ulaştığı son nokta.

suret: şekil, biçim.

şahadet: şahitlik, tanıklık.

tahmidat: övgüler, şükretmeler.

tecelli: yansıma, görünme.

tecelli-i icada mazhar: yaratma fiilinin görüldüğü yer.

tecelliyat-ı esmaiye: Allah'ın isimlerinin tecellileri, görünmeleri.

temessül: bir şekil ve surete girme, cisimlenme.

tesbihat: Allah'ı öven ve ku-

surdan yüce tutan sözler.

teşaub: şube şube, dal budak.

tezgâh: iş yeri, dokuma aleti.

ulviye: yüksek, yüce, semavî.

vücuden: vücut itibarıyla.

zakkum: meyvesi acı olan bir cins ağaç.

zat-ı Ahmediye: Hz. Muhammed Efendimiz.

zemin: yer, yeryüzü.

zihin: kavrama gücü, anlayış.

meyveleri suretinde—Muhbir-i Sadıkın ihbarı ile—temessül ettiği sabittir.

İşte, bu üç nokta gösteriyorlar ki, yerde olan netaic ve semeratın mahzenleri, oralardadır ve mahsulâtı o tarafa gider.

Deme ki, “Havaî bir Elhamdülillâh kelimem nasıl mücessem bir meyve-i Cennet olur?”

Çünkü, sen gündüz uyanık iken güzel bir söz söyler-sin; bazen rüyada güzel bir elma şeklinde yersin. Gündüz çirkin bir sözün, gecede acı bir şey suretinde yutarsın. Bir gıybet etsen, murdar bir et suretinde sana yedirirler. Öyle ise, şu dünya uykusunda söylediğin güzel sözlerin ve çirkin sözlerin, meyveler suretinde uyanık âlemi olan âlem-i ahirette yersin ve yemesini istib’at etmemelisin.

* * *

Üçüncü Esas

Miracın semeratı ve faydası nedir?

Elcevap: Şu şecere-i Tuba-i maneviye olan miracın beş yüzden fazla meyvelerinden numune olarak yalnız beş tanesini zikredeceğiz.

BİRİNCİ MEYVE:

Erkân-ı imaniyenin hakaikını göz ile görüp, melâikeyi, Cenneti, ahireti, hatta Zat-ı Zülcelâl’i göz ile müşahede

ahiret: öbür dünya, ikinci hayat yurdu.
âlem: dünya, cihan.
âlem-i ahiret: ahiret hayatı, öteki dünya.
elhamdülillâh: her türlü hamd ve övgü Allah’a aittir.
erkân-ı imaniye: imana ait esaslar.
gyibet: arkadan çekistirme, dedikodu yapma.
hakaik: doğrular, gerçekler.
havaî: havaya ait, havada olan.

ihbar: haber verme, bildirme.
istib’at: akıldan uzak görmek, ihtimal vermeme.
mahsulât: ürünler.
mahzenler: depolar.
melâike: melekler, nurdan yaratılmış, mahlûklar.
Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu’cizesi.
Muhbir-i Sadık: gerçeği, hakikati haber veren Peygamberi-

miz.
murdar: pis, kirli, iğrenç.
mücessem: cisim hâline gelmiş, cisimleşmiş.
müşahede: bir şeyi gözle görme, seyrederek anlama.
netaic: neticeler, sonuçlar.
numune: örnek, misal.
semerat: ürünler, meyveler.
suret: şekil, biçim.
şecere-i Tuba-i maneviye: manevî Tuba ağacı.
temessül: bir şekil ve surete girme, cisimlenme.

Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi zat, Allah.
zikretmek: adını anma, belirtmek.

abd-i has: özel ve ayrıcalıklı kul; Hz. Muhammed.
âciz: zayıf, güçsüz.
a'dâ: düşman.
ahsen-i takvim: en güzel şekil, bir kulun ulaşabileceği en güzel kıvam ve hâl.
arzu: istek.
arzukey: arzulu, istekli.
âyine-i cemel-i Zat-ı Ehadiye: bir olan Allah'ın mukaddes ve benzersiz güzelliğinin aynası.
bekasız: sürekli olmayan.
beşer: insan.
cemel: güzellik.
Cennet-i Bâkiye: bâkî, sonsuz Cennet.
cin: gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık.
esasat: esaslar, kökler, temeller.
fakir: fakir, yoksul.
fânî: ölümlü, muvakkat, geçici.
habîp: sevilen, seven.
hacat: hacetler, ihtiyaçlar.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikat: gerçek.
hakiki: gerçek.
Hâkim-i Ezel ve Ebed: varlığının başlangıcı ve sonu olmayan, kudret ve hâkimiyet sahibi, ezel ve ebed hâkimi Allah.
halil: samimî dost.
hayretkâr: hayran kalan, hayran olan.
ins: insan.
istihsan: güzel bulma, beğenme.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, evren.
kemalât: iyilikler, mükemmellikler.
kudsî: kutsal, kusursuz ve yüce.
marziyat: razı olunacak şeyler.
marziyat-ı Rabbanîye: Allah'ın rızasına uygun olan hâl ve hareketler.
mektubat-ı Samedâniye: Allah'ın yarattığı her biri birer mektup gibi manalar ifade eden varlıklar; hiçbir şeye ihtiyacı olmayan ve bütün varlıkların Kendisine muhtaç olduğu Allah'ın yaratıkları.
merakaver: merak verici, düşündürücü.
mesrur: sevinçli.
mevye-i kudsiye: temiz yaratılan meyve.
misafir-i aziz: aziz ve değerli saygın misafir.
mu'cize-i kudret-i Samedâniye: her şeyin muhtaç olduğu İlâhî güç ve kuvvetin mu'cizeliği, harika oluşu.
muhatap: kendisine söz söylenilen.
muhsin: ihsan eden, iyilik yapan.
müşevves: belirsiz, karmakarışık.

etmek, kâinata ve beşere öyle bir hazine ve bir nur-i ezelî ve ebedî bir hediye getirmiştir ki; şu kâinatı perişan ve fânî ve karma karışık bir vaziyet-i mevhumeden çıkarıp, o nur ve o meyve ile, o kâinatı kudsî mektubat-ı Samedâniye, güzel âyine-i cemel-i Zat-ı Ehadiye vaziyeti olan hakikatini göstermiş. Kâinatı ve bütün zîşuuru sevindirip mesrur etmiş. Hem, o nur ve o meyve ile, beşeri müşevves, perişan, âciz, fakir, hacatı hadsiz, a'dâsı nihayetsiz ve fânî, bekasız bir vaziyet-i dalâletkârânedan, o insanı, o nur, o meyve-i kudsiye ile ahsen-i takvimde bir mu'cize-i kudret-i Samedâniyesi ve mektubat-ı Samedâniyenin bir nüsha-i camiası ve Sultan-ı Ezel ve Ebed'in bir muhatabı, bir abd-i hassı; ve kemalâtının istihsancısı, halili; ve cemalinin hayretkârı, habibi; ve Cennet-i bâkiyesine namzet bir misafir-i azizi suret-i hakikisinde göstermiş. İnsan olan bütün insanlara, nihayetsiz bir sürur, hadsiz bir şevk vermiştir.

İKİNCİ MEYVE:

Sâni-i Mevcudat ve Sahib-i Kâinat ve Rabbülâlemîn olan Hâkim-i Ezel ve Ebed'in marziyat-ı Rabbanîyesi olan İslâmiyetin, başta namaz olarak, esasatını cin ve in-se hediye getirmiştir ki, o marziyatı anlamak, o kadar merakaver ve saadetaverdir ki, tarif edilmez. Çünkü, herkes, büyükçe bir velî-i nimetini, yahut muhsin bir padişahının uzaktan arzularını anlamaya ne kadar arzukey ve anlasa ne kadar memnun olur. Temenni eder ki, "Keşke bir vasıta-i muhabere olsa idi, doğrudan doğruya o zat ile konuşsa idim, benden ne istiyor anlasa idim,

namzet: aday.

nihayetsiz: sonsuz.

nur: aydınlık.

nur-i ezeli ve ebedi: ezeli ve ebedî aydınlık, öncesi olmayan ve sonsuza kadar devam edecek olan nur.

nüsha-i camia: çok geniş ve kapsamlı nüsha.

padişah: hükümdar, sultan.

perişan: dağınık, karışık, düzensiz.

Rabbülâlemîn: âlemlerin Rabbi, bütün âlemleri idare

ve terbiye eden Allah.

saadetaver: mutluluk veren.

Sahib-i Kâinat: kâinatın sahibi yaratıcı olan Allah.

Sâni-i Mevcudat: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

Sultan-ı Ezel ve Ebed: ezel ve ebed sultanı; varlığının başlangıcı ve sonu olmayan kudret ve hâkimiyet sahibi, sultanı Allah.

suret: şekil, biçim.

sürur: sevinç.

şevk: şiddetli arzu ve istek.

temenni: dilek, istek, arzu.

vasıta-i muhabere: haberleşme aracı.

vaziyet: durum, duruş.

vaziyet-i dalâletkârâne: dinsizce durum, küfür hâli.

vaziyet-i mevhum: olmadığı hâlde var sayılan vaziyet, durum.

veli-i nimet: iyilik, lütuf sahibi.

Zat: Allah.

zîşuur: şuur sahibi, bilinçli.

benden Onun hoşuna gidene bilse idim” der. Acaba bütün mevcudat, kabza-i tasarrufunda ve bütün mevcudat-taki cemal ve kemalât, Onun cemal ve kemaline nispeten zayıf bir gölge ve her anda nihayetsiz cihetlerle Ona muhtaç ve nihayetsiz ihsanlarına mazhar olan beşer, ne derece Onun marziyatını ve arzularını anlamak hususunda hâhişger ve merakaver olması lâzım olduğunu anlarsın.

İşte, Zat-ı Ahmediye (a.s.m.) yetmiş bin perde arkasında o Sultan-ı Ezel ve Ebed’in marziyatını doğrudan doğruya miraç semeresi olarak hakkalyakîn işitip, getirip beşere hediye etmiştir.

Evet, beşer, kamerdeki hâli anlamak için ne kadar merak eder ki; biri gidip, dönüp haber verse. Hem ne kadar fedakârlık gösterir. Eğer anlasa, ne kadar hayret ve meraka düşer. Hâlbuki, kamer öyle bir Malikü'l-Mülk’ün memleketinde geziyor ki, kamer bir sinek gibi küre-i arzın etrafında pervaz eder, küre-i arz pervane gibi şemsin etrafında uçar, şems binler lâmbalar içinde bir lâmbadır ki, o Malikü'l-Mülk-i Zülcelâl’in bir misafirhanesinde mumdarlık eder. İşte Zat-ı Ahmediye (a.s.m.), öyle bir Zat-ı Zülcelâl’in şununatını ve acaib-i sanatını ve âlem-i bekada hazain-i rahmetini görmüş, gelmiş, beşere söylemiş. İşte beşer, bu zatı, kemal-i merak ve hayret ve muhabbetle dinlemezse, ne kadar hilâf-ı akıl ve hikmetle hareket ettiğini anlarsın.

acayıp: dikkat çekici, hayret verici şeyler.
âlem-i beka: sonsuzluk âlemi, ahiret.
arzular: istekler.
beşer: insan, insanlık.
cemal ve kemalât: güzellik ve mükemmellikler.
cemal: güzellik.
cihet: yön, taraf.
fedakâr: kendini veya şahsî menfaatlerini hiçe sayan, fedâ eden.
hâhişger: istekli.

hakkalyakîn: yaşayarak kesin ve şüphesiz olarak bilme, bilginin en kesin hâli.
hayret: şaşkınlık, şaşırma.
hazain: hazineler.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye.
hilâf-ı akıl: akla ters, aykırı.
husus: konu.
ihsan: iyilik etme, bağışlama, ikram etme.
kabza-i tasarruf: yönetimi sağlayan icraatın kuvvet eli.
kamer: ay.

kemal: mükemmellik.
kemal-i merak: can kulağı, pürdikkat.
küre-i arz: dünya, yer küre.
lâzım: gerekli.
Malikü'l-Mülk: mülkün maliki; bütün mülklerin sahibi, her şeyin maliki olan Allah.
Malikü'l-Mülk-i Zülcelâl: mülkünde dilediği şekilde hükmeden, yücelik ve heybet sahibi Allah.
marziyat: Allah’ın rızasını kazandıracak davranışlar.

mazhar: nail olma, şereflenme, kavuşma.
merakaver: meraklı.
mevcudat: mevcutlar, var olan her şey.
Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed’in, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu’cizesi.
misafirhane: konuk evi, geçici bekleme yeri.
mumdar: aydınlatan, ışıklandıran.
nihayetsiz: sonsuz.
nispeten: kıyaslayarak.
pervane: geceleri ışığın etrafında dönen küçük kelebek.
pervaz etmek: uçmak.
rahmet: acıma, merhamet etme, bağışlama, şefkat etme.
semere: meyve, ürün ve kazanç.
Sultan-ı Ezel ve Ebed: ezel ve ebed sultanı; varlığının başlangıcı ve sonu olmayan kudret ve hâkimiyet sahibi, sultanı Allah.
şems: güneş. gün.
şununat: hâller, işler, fiiller.
zat: şahıs, fert; Peygamber Efendimiz.
zat-ı Ahmediye: Hz. Peygamberin zatı, kişiliği.
Zat-ı Zülcelâl: celâl ve büyüklük sahibi zat, Allah.

ÜÇÜNCÜ MEYVE:

Saadet-i ebediyenin definesini görüp, anahtarını alıp getirmiş, cin ve inse hediye etmiştir. Evet, miraç vasıtasıyla ve kendi gözüyle Cenneti görmüş ve Rahman-ı Zül-cemal'in rahmetinin bâkî cilvelerini müşahede etmiş ve saadet-i ebediyeyi kat'iyen, hakkalyakîn anlamış, saadet-i ebediyenin vücudunun müjdesini cin ve inse hediye etmiştir ki; bîçare cin ve ins, kararsız bir dünyada ve zelzele-i zeval ve firak içindeki mevcudatı, seyl-i zaman ve harekât-ı zerrat ile adem ve firak-ı ebedî denizine döküldüğü olan vaziyet-i mevhum-e-i canhıraşânede oldukları hengâmda şöyle bir müjde ne kadar kıymettar olduğu ve idam-ı ebedî ile kendilerini mahkûm zanneden fânî cin ve insanın kulağında öyle bir müjde ne kadar saadetaver olduğu tarif edilmez. Bir adama idam edileceği anda, onun affıyla, kurb-i şahanede bir saray verilse, ne kadar sürura sebeptir. Bütün cin ve ins adedince böyle sürurları topla, sonra bu müjdeye kıymet ver.

DÖRDÜNCÜ MEYVE:

Rü'yet-i Cemalullah meyvesini kendi aldığı gibi, o meyvenin her mü'mine dahi mümkün olduğunu, cin ve inse hediye getirmiştir ki; o meyve ne derece leziz ve hoş ve güzel bir meyve olduğunu bununla kıyas ebedilirsin. Yani, her kalp sahibi bir insan, zîcema, zîkema, zîihsan bir zatı sever. Ve o sevmek dahi, cema ve kema ve ih-sanın derecatına nispeten tezayüt eder, perestiş derecesine gelir, canını feda eder derecede muhabbet bağlar.

adem ve firak-ı ebedî: ebedî, sürekli yokluk ve ayrılık.
bâkî: ebedî, daimî, sonsuz.
cema: maddî manevî güzelliklerin genel sıfatı.
Cemalullah: Allah'ın cemali, güzelliği.
cilve: ilâhî isimlerin tecellisi, parıltıları.
cin ve ins: cinler ve insanlar.
define: hazine.
derecat: dereceler, basamaklar.
fânî: ölümlü, geçici.
feda: gözden çıkarma, uğruna verme.
hakkalyakîn: yaşayarak kesin ve şüphesiz olarak bilmek, bilginin en kesin hâli.
hareket-i zerrat: zerrelere, atomların hareketi.
hengâm: zaman, vakit.
idam: ölüm cezası.
idam-ı ebedî: ebedî yokluk, öldürme.
ihsan: iyilik etme, güzel davranma, bağışlama.
ins: insan, beşer.
kat'iyen: kat'î olarak, kesinlikle.
kema: olgunluk, kusursuz, mükemmellik.
kurb-i şahane: padişaha yakınlık, komşuluk.
kiyas: karşılaştırma, benzetme yolu.
kiymet: değer, bedel.
kiymettar: kıymetli, değerli.
leziz: lezzetli, tatlı.
mahkûm: hükümlü, çaresiz.
mevcudat: mevcutlar, var olan her şey.
Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed'in, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
muhabbet: sevgi, dostluk.

müjde: sevindirici haber, beşaret.
mü'min: iman eden, inanan.
müşahede etmek: bir şeyi gözle görmek.
nispeten: oranla, kıyasla.
perestiş: tapar derecesinde sevmek.
Rahman-ı Zül-cema: merhameti her şeyi kuşatan yücelik ve bütün güzelliklerin sahibi Allah.
rahmet: acıma, merhamet etme, bağışlama, şefkat et-

me.
rü'yet-i Cemalullah: Allah'ın cemalinin görülmesi, müşahede edilmesi.
saadet-aver: saadet verici, mutluluk veren.
saadet-i ebedîye: ebedî, sonsuz mutluluk, bahtiyarlık.
seyl-i zaman: akıp giden zaman, zamanın akışı.
sürur: sevinç, mutluluk.
tezayüt: artma, çoğalma.
vasıta: aracı, aracılık.
vaziyet: durum, duruş.

vaziyet-i mevhum-e-i canhıraşâne: yürek parçalayıcı olan hayalî durum.
vücut: var oluş, varlık.
zat: kişi, şahıs.
zelzele-i zeval ve firak: sona erme, yok olma ve ayrılığın sarsıntısı.
zîcema: güzellik sahibi.
zîihsan: ihsan sahibi, lütfeden.
zîkema: kema sahibi, mükemmellik sahibi.

Yalnız bir defa görmesine, dünyasını feda etmek derecesine çıkar. Hâlbuki, bütün mevcudattaki cemel ve kemal ve ihsan, Onun cemel ve kemal ve ihsanına nispeten, küçük birkaç lemaatın güneşe nispeti gibi de olmaz. Demek, nihayetsiz bir muhabbete lâıyk ve nihayetsiz rü'yet ve nihayetsiz bir iştiyaka elyak bir Zat-ı Zülcelâl'i Vel-kemal'in saadet-i ebediyede rü'yetine muvaffak olması ne kadar saadetaver ve medar-ı sürur ve hoş ve güzel bir meyve olduğunu insan isen anlarsın.

BEŞİNCİ MEYVE:

İnsan, kâinatın kıymettar bir meyvesi ve Sâni-i Kâinatın nazdar sevgilisi olduğu, Miraç ile anlaşılmiş; ve o meyveyi, cin ve inse getirmişti. Küçük bir mahlûk, zayıf bir hayvan ve âciz bir zışuur olan insanı o meyve ile o kadar yüksek bir makama çıkarır ki, kâinatın bütün mevcudatı üstünde bir makam-ı fahir veriyor. Ve öyle bir sevinç ve sürur-i mes'udiyetkârâne veriyor ki, tasvir edilmez. Çünkü, adı bir nefere denilse, "Sen müşir oldun"; ne kadar memnun olur. Hâlbuki, fânî, âciz bir hayvan-ı natık, zeval ve firak sillesini daima yiyen biçare insana, birden "Ebedî, bâkî bir Cennette, Rahîm ve Kerîm bir Rahman'ın rahmetinde ve hayal sür'atinde, ruhun vüs'atinde, aklın cevelânında, kalbin bütün arzularında, mülk ve melekûtunda tenezzühe, seyerana ve cevelâna muvaffak olduğun gibi, saadet-i ebediyede rü'yet-i Cemaline de muvaffak olursun" denildiği vakit, insanıyeti sukut etmiş bir insan, ne kadar derin ve ciddî bir sevinç ve süruru kalbinde hissedeceğini tahayyül edebilirsiniz.

âciz: eli yetmez, güçsüz.
adı: sıradan, alışılmış olan.
aklın cevelânı: aklın dolaşması, seyahati.
arzu: istek.
bâkî: sürekli ve kalıcı olan.
biçare: çaresiz, zavallı.
cemel: güzellik, iç ve dış güzellik; Cenab-ı Hakkın lütuf ve ihsanı ile tecellisi.
cevelân: dolaşma, gezme.
cin ve ins: cinler ve insanlar.
ebedî: sonu olmayan, sürekli.
elyak: daha lâıyk, en uygun.

fânî: ölümlü, muvakkat, geçici.
feda: gözden çıkarma, uğruna verme.
hayvan-ı natık: konuşan, hayvan.
ihsan: iyilik etme, güzel davranma, bağışlama.
insaniyet: insanlık, bütün insanlar.
ıştiyak: çok fazla arzu etme.
kâinat: evren.
kemal: olgunluk, mükemmellik.

Kerim: ikram ve ihsanı bol olan Allah.
kıymettar: kıymetli, değerli.
lemaat: parlıtlar, parlamalar.
mahlûk: yaratık, canlı.
makam: manevî mevki, memurluk konumu.
makam-ı fahir: memurluk konumundaki övünç kaynağı.
medar-ı sürur: sevinç ve neşe vesilesi, sebebi.
mevcudat: mevcutlar, var olan her şey.
Miraç: Peygamber Efendimi-

zin Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhun, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
muhabbet: sevgi, dostluk.
muvaffak: başarılı.
mülk ve melekût: görünen ve görünmeyen âlem.
müşir: en yüksek askerî derece, mareşal.
nazdar: nazlı.
nefer: rütbesiz asker, er.
nihayetsiz: sonsuz.
nispet: iki şey arasındaki ilgi, bağ, oran, yakınlık.
nispeten: oranla, kıyasla.
Rahim: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi Allah.
Rahman'ın rahmeti: nimet ve bağışi bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.
ruhun vüs'ati: ruhun genişliği.
rü'yet: Allah'ın cemalini görme, görüşme.
saadetaver: saadet verici, mutluluk veren.
saadet-i ebediye: bitmeyen, sonsuz mutluluk.
Sâni-i Kâinat: kâinatı mükemmel bir sanatla yaratan Allah.
seyeran: seyahat, yürüyüş, seyretme.
sille: tokat, darbe.
sukut: düşme, değerini yitirme.
sürur: sevinç, mutluluk.
sürur-i mes'udiyetkârâne: mutluluk şeklindeki sevinç.
tahayyül: hayalinde canlandırma, zihinde canlandırma.
tasvir etme: bir şeyi yazıyla veya sözle anlatma.
tenezzüh: seyahat, gezinti.
Zat-ı Zülcelâl Velkemal: celâl, büyüklük, ve en mükemmel sıfatların sahibi Yüce Zat, Allah.
zeval ve firak: ölüm ve ayrılık.
zışuur: şuurlu, akıl sahibi.

Şimdi, makam-ı istimada olan zata deriz ki: İlah gömleğini yırt, at; mü'min kulağını geçir ve Müslim gözlerini tak. Sana iki küçük temsil ile bir iki meyvenin derece-i kıymetini göstereceğiz.

• *Meselâ*, senin ile biz beraber bir memlekette bulunuyoruz. Görüyoruz ki her şey bize ve birbirine düşman ve bize yabancı, her taraf müthiş cenazelerle dolu. İşitilen sesler yetimlerin ağlayışı, mazlumların vaveylâsıdır. İşte, biz şöyle bir vaziyette olduğumuz vakitte, biri gitse o memleketin padişahından bir müjde getirse, o müjde ile, bize yabancı olanlar ahbap şekline girse, düşman gördüğümüz kimseler kardeşler suretine dönse, o müthiş cenazeler, huşû ve huzûda, zikir ve tesbihte birer ibadetkâr şeklinde görünse, o yetimâne ağlayışlar senakârâne “Yaşasınlar!” hükmüne girse ve o ölümler ve o soymaklar, garatlar, terhisat suretine dönse, kendi sürurumuz ile beraber herkesin süruruna müşterek olsak; o müjde ne kadar mesrurâne olduğunu elbette anlarsın.

İşte mirac-ı Ahmediyenin (a.s.m.) bir meyvesi olan nur-i imandan evvel şu kâinatın mevcudatı, nazar-ı dalâletle bakıldığı vakit yabancı, muzır, müz'îç, muvahhiş ve dağ gibi cirimler birer müthiş cenaze; ecel, herkesin başını kesip ademâbâd kuyusuna atar; bütün sedalar, firak ve zevalden gelen vaveylâlar olduğu hâlde, dalâletin öyle tasvir ettiği hengâmda, meyve-i Miraç olan hakaik-ı erkân-ı imaniye nasıl mevcudatı sana kardeş, dost ve Sâni-i Zülcelâl'ine zakir ve müsebbih; ve mevt ve zeval, bir nevi terhis ve vazifeden azat etmek; ve sedalar, birer

ademâbâd: yok oluş, yokluk âlemi, ölüm.
ahbap: dost, sevilen dost.
cenaze: insan ve insan ölüsü.
cirimler: cisimler, kütleler.
dalâlet: dinsizlik.
derece-i kıymet: değer ölçüsü, kıymet miktarı.
ecel: Allah tarafından takdir edilen ölüm vakti.
firak: ayrılık, hicran.
garat: yağmalar, çapullar.
hakaik-ı erkân-ı imaniye: iman hakikatlerinin şartları, esasları.
hengâm: zaman, vakit.
huşû: Allah'a karşı korku ve saygı ile boyun eğme,
huzû: alçak gönüllülük.
hükmüne: yerine, değerine.
ibadetkâr: ibadet yapan, ibadete düşkün.
ilhad: tanrı tanımazlık, dinsizlik.
kâinat: evren.
makam-ı istima: dinleme konumu yeri.
mazlum: zulüm görmüş, zulme uğramış.
mesrurâne: sevinçle, neşeyle.
mevcudat: mevcutlar, var olan her şey.
mevt: ölüm, vefat.
meyve-i Miraç: Miraç meyvesi.
Mirac-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin miracı.
muvahhiş: vahşet veren, korkutan.
muzır: zararlı, zarar veren.
müjde: sevindirici haber, beşaret.
mü'min: iman esaslarına inanan; Allah'a iman eden.
müsebbih: tesbih çeken, sübhannallah diyen, Allah'ı anan.

Müslim: İslâm dininden olan, Müslüman.
müsterek: birlikte, ortaklaşa.
müthiş: korkunç, dehşetli.
müz'îç: rahatsız eden, sıkıntı veren.
nazar-ı dalâlet: dinsizliğin bakışı.
nevi: çeşit, cins.
nur-i iman: iman nuru, inanç ışığı.
padişah: hükümdar.
Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi, her şeyi sanat-

la yaratan Allah.
seda: ses, sesler.
senakârâne: överek ve metheder bir şekilde.
suret: şekil, biçim.
sürur: sevinç, neşe.
tasvir: bir şeyi yazıyla veya sözle anlatmak.
temsil: benzetme, örnek.
terhis: görevi bitirme.
terhisat: terhisler.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, sübhannallah demek.

vaveylâ: çığlık, feryat.
vazifeden azat etmek: görevi biteni serbest bırakmak.
vaziyet: durum, duruş.
yetim: öksüz, kimsesiz.
yetimâne: yetimler gibi.
zakir: zikreden, zikredici.
zat: kişi, şahıs.
zeval: sona erme, ölüm.
zikir: adını anma, hatıra getirme

tesbihat hakikatinde olduğunu sana gösterir. Buhakikati tamam görmek istersen, İkinci ve Sekizinci Sözlere bak.

• *İkinci temsil:* Senin ile biz, Sahra-i Kebir gibi bir mevkideyiz. Kum denizi fırtınasında, gece o kadar karanlık olduğundan, elimizi bile göremiyoruz. Kimsesiz, hamîsiz, aç ve susuz, me'yus ve ümitsiz bir vaziyette olduğumuz dakikada, birden bir zat o karanlık perdesinden geçip, sonra gelip, bir otomobil hediye getirse ve bizi bindirse, birden Cennetmisal bir yerde istikbalimiz temin edilmiş, gayet merhametkâr bir hamîmiz bulunmuş, yiyecek ve içecek ihzar edilmiş bir yerde bizi koysa; ne kadar memnun oluruz, bilirsin.

İşte, o sahra-i kebir bu dünya yüzüdür. O kum denizi, bu hâdisat içinde harekât-ı zerrat ve seyl-i zaman tahrikiyle çalkanan mevcudat ve bîçare insandır. Her insan, endişesiyle kalbi dağdar olan, istikbali müthiş zulümat içinde, nazar-ı dalâletle görüyor. Feryadını işittirecek kimseyi bilmiyor. Nihayetsiz aç, nihayetsiz susuzdur. İşte, semere-i Miraç olan marziyat-ı İlâhiye ile, şu dünya gayet Kerîm bir Zatın misafirhanesi; insanlar dahi Onun misafirleri, memurları; istikbal dahi Cennet gibi güzel, rahmet gibi şirin ve saadet-i ebediye gibi parlak görüldüğü vakit, ne kadar hoş, güzel, şirin bir meyve olduğunu anlarsın.

Makam-ı istimada olan zat diyor ki: “Cenab-ı Hakka yüz binler hamd ve şükür olsun ki, ilhaddan kurtuldum, tevhide girdim; tamamıyla inandım ve kemal-i imanı kazandım.”

bîçare: çaresiz, zavallı, şaşkın.
Cenab-ı Hak: Hakkin tâ kendisi olan Allah.
Cennetmisal: Cennet gibi.
dağdar: dağlı, yaralı, çok üzgün.
feryat: bağırma, sızlanma,
gayet kerîm Zat: ikram ve ih-sanı son derece bol olan Allah.
gayet: çok, son derece.
hâdisat: hâdiseler, olaylar.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hamd: Allah'ın yüceliğini övme, teşekkür.
hamî: koruyan, sahip çıkan,
hamîsiz: korumasız, sahipsiz.
harekât-ı zerrat: zerrelerin, atomların hareketleri.
ihzar: hazır etme, hazırlama.
ilhad: tanı tanımazlık, dinsizlik.
iman: inanç, itikat, tasdik.
istikbal: gelecek, gelecek zaman, atı.
kemal-i iman: tam ve mü-kemmel iman.

makam-ı istima: dinleme makamı, dinleyici konumu, yeri.
marziyat-ı İlâhiye: Allah'ın rızasına mazhar olacak hâl ve hareketler.
merhametkâr: merhamet eden, acıyan.
mevcudat: mevcutlar, var olan her şey.
mevki: yer, mekân.
me'yus: ümitsiz, ye'se düşmüş.
müthiş zulümat: korkunç ka-

ranlıklar.
nazar-ı dalâlet: dinsizlik düşünce-si, bakışı.
nihayetsiz: sonsuz.
perde: örtü, bölme, makam.
rahmet: acıma, merhamet etme, bağışlama, şefkat gösterme.
saadet-i ebediye: zevalsiz, sonsuz mutluluk.
sahra-i kebir: büyük çöl.
semere-i miraç: miracın meyvesi, faydalı neticesi.
seyl-i zaman: akıp giden zaman, zamanın akışı.
şükür: hoşnutluk, memnunluk.
tahrik: hareket ettirme, harekete geçirme.
temin edilmiş: hazırlanmış.
temsil: benzetme, misal getirme.
tesbihat: tesbihler, Cenab-ı hak-kın büyük ve yüce bütün kemal sıfatlara sahip olduğunu ifade eden sözler.
tevhit: birleme, Allah'ın bir olduğuna inanma.
vaziyet: durum, duruş, hâli.
zat: kişi, şahıs.
zerrat: zerreler, moleküller, atomlar.

Âl ve Ashap: Peygamberimizin aile ve arkadaşları.

âlem: dünya, cihan, bütün yaratılmışlar.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

âmin: "Yâ rabbi! Kabul eyle!" anlamında duanın sonunda söylenir.

ayet: Kur'an'ın her bir cümlesi.
Cenab-ı Hak: Hakkın tâ kendisi olan Allah.

ebed: sonu olmayan gelecek zaman, sonsuzluk, daimilik.

evvel: önce, başlangıç.

ezel: başlangıcı olmayan geçmiş zaman, öncesizlik.

hak: doğru, gerçek.
hamd: methetme, övme, yüceltme.

hikmetle yapmak: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı, yerli yerinde yapmak.

kevser: Cennette bulunan bir nehir, akarsu.

maşer: kıyamette ölülerin dirilip toplanacakları yer.

mazhar: şereflenme, kavuşma, nail olma.

meylettirmek: yönlendirmek.

minnet: iyiliğe karşı duyulan şükür hissi.

Miraç: Peygamber Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

muhakkak: doğruluğu kesinlik kazanmış, şüphesiz.

noksan: eksiklik, kusurlu, nakıs.

nur: aydınlık, ışık.

Rab: her şeyin sahibi, yaratan, büyüten, ihtiyaçlarını gideren, terbiye eden, Allah.

rahmet: acıma, merhamet etme, bağışlama, şefkat gösterme.

Resul-i Ekrem: Allah'ın en şerefli ve değerli elçisi olan Peygamberimiz Hz. Muhammed.

sefaat: Peygamberin, mü'minleri bağışlamasını Allah'tan dilemesi.

şükür: hoşnutluk, memnurluk.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık yüce tutma, münezzeh sayma.

Biz de deriz: Ey kardeş! Seni tebrik ediyoruz. Cenab-ı Hak bizleri, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın şefaatine mazhar etsin, âmin.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ انْشَقَّ بِإِشَارَتِهِ الْقَمَرُ وَنَبَعَ مِنْ أَصَابِعِهِ الْمَاءُ
كَالْكَوْثَرِ صَاحِبِ الْمِعْرَاجِ وَمَا زَاغَ الْبَصَرُ سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَى
آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أَجْمَعِينَ مِنْ أَوَّلِ الدُّنْيَا إِلَى آخِرِ الْمَحْشَرِ ¹

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ²

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ³ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا

إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا ⁴ رَبَّنَا لَا تَزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا ⁵

رَبَّنَا آتِمِّمْ لَنَا نُورَنَا وَآغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ⁶ وَآخِرُ

دَعْوَاهُمْ أَنْ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ⁷

1. Allah'ım, işaretleriyle ayın ikiye bölündüğü, parmaklarından suyun Kevser gibi aktığı, Miraçın ve "Gözü şaşmadı" (Necm Suresi: 17) ayetinin sahibi Efendimiz Muhammed'e, Onun bütün Âl ve Ashabına dünyanın evvelinden maşerin sonuna kadar rahmet eyle.

2. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

3. Ey Rabbimiz! Bu hizmetimizi kabul buyur. Her şeyi hakkıyla işiten de, her şeyi hakkıyla bilen de ancak Sensin (Bakara Suresi: 127.)

4. Ey Rabbimiz! Unutur veya hataya düşer de bir kusur işlersek bizi onunla hesaba çekme. (Bakara Suresi: 286.)

5. Ey Rabbimiz! Bizi doğru yola erıştirdikten sonra kalplerimizi sapıklığa meylettirme. (Âl-i İmran Suresi: 8.)

6. Ey Rabbimiz! nurumuzu tamamlama ve bizi bağışla. Muhakkak ki Senin her şeye gücün yeter. (Tahrir Suresi: 8.)

7. Duaları ise şu sözlerle sona erer: "Ezelden ebede her türlü hamd ve övgü, şükür ve minnet, Âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur. (Yunus Suresi: 10.)

MİRAC KÜLLÎ VE MAHŞER-İ ACAİP BİR SEYAHATİN ANAHTARIDIR

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ
الْأَقْصَا الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ¹

İşte Kur'an, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın miracının mebdei olan Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya olan seyeranını zikrettikten sonra,² **إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ³** der. **إِنَّهُ³** 'deki zamir, ya Cenab-ı Hakkadır veyahut Peygamberdir.

Peygambere göre olsa, şöyle oluyor ki: “Bu seyahat-i cüz’ide, bir seyr-i umumî, bir uruc-i küllî var ki, tâ Sidretü'l-Münteha'ya, tâ Kab-ı Kavsey'n'e kadar, meratib-i külliye-i esmaiyyede gözüne, kulağına tezahür eden âyât-ı Rabbanîyeyi ve acaib-i sanat-ı İlâhiyeyi işitmiş, görmüştür” der. O küçük, cüz’î seyahati küllî ve mahşer-i acayip bir seyahatin anahtarı hükmünde gösteriyor.

Eğer zamir, Cenab-ı Hakka raci olsa, şöyle oluyor ki: “Bir abdini, bir seyahatte huzuruna davet edip bir vazife ile tanzif etmek için, Mescid-i Haram'dan mecma-ı enbiya olan Mescid-i Aksâ'ya gönderip, enbiyalarla görüşürüp, bütün enbiyaların usul-i dinlerine vâris-i mutlak olduğunu gösterdikten sonra, tâ Kab-ı Kavsey'n'e kadar mülk ü melekûtunda gezdirdi.”

İşte, çendan o zat bir abddir, bir mirac-ı cüz’ide seyahat eder; fakat, bu abdde bütün kâinata taallûk eden bir

1. Ayetlerimizden bir kısmını ona göstermek için kulunu bir gece Mescid-i Haramdan alıp, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ'ya seyahat ettiren Allah, her türlü noxsandan münezzehtir. Şüphesiz ki O her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla görendir. (İsra Suresi: 1.)
2. Şüphesiz ki O her şeyi hakkıyla işiten, her şeyi hakkıyla görendir. (İsra Suresi: 1.)
3. Şüphesiz ki O. (İsra Suresi: 1.)

abd: kul.

acaib-i sanat-i İlâhiye: Allah'ın hayrette bırakan, şaşırtan sanat eserleri.

ayat-i Rabbanîye: Allah'ı gösteren ve tanıtan deliller.

Cenab-ı Hak: doğru, gerçek, hakkın tâ kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.

cihansûmul: dünya çapında.

cüz’î: az, küçük.

çendan: gerçi.

emanet: birisine koruması için verilen şey.

enbiya: nebîler, peygamberler.

hikmet: her şeyin belirli gayelere yönelik olarak, manalı,

faydalı ve tam yerli yerinde olması.

hüküm: değer.

Kab-ı Kavsey'n: Hz. Peygamberin miraca çıkışıyla vardığı son nokta.

kâinat: bütün âlemler, varlıklar.

külli: umumî.

mahşer-i acayip: hayret verici şeylerin toplandığı yer.

mebdei: başlangıcı.

mecma-i enbiya: peygamberlerin toplandığı yer.

meratib-i külliye-i esmaiyye: isimlerin küllî mertebeleri.

Mescid-i Aksâ: Kudüs'teki mukaddes mabet.

Mescid-i Haram: Mekke-i Mükerreme'de, içinde Kâbe'nin bulunduğu en büyük, mukaddes ibadet yeri.

mirac-ı cüz’î: küçük bir yükseliş.

mirac: Peygamberimizin Cenab-ı Hak'ın huzuruna cismen ruhen ve hâlen çıkması.

mülk ü melekût: görünen ve görünmeyen âlem.

nur: parlaklık, ışık, aydınlık.

peygamber: Allah'ın elçisi.

raci: dönen.

saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.

seyahat: yolculuk.

seyahat-i cüz’î: kısa zaman içindeki seyahat.

seyeran: gezinti.

seyr-i umumî: umumî, geniş bir yolculuk.

sıfat: nitelik, vasıf.

Sidretü'l-Münteha: yedinci kat gökte olduğu rivayet edilen ve Peygamberimizin ulaştığı en son makam.

taallûk: ilgili, alâkalı.

tanzif: vasıflandırma.

tavzif: görevlendirme.

tezahür: zuhur etme, görünme.

uruc-i küllî: umumî manada bir yükseliş.

usul-i din: dinin prensipleri

vâris-i mutlak: mutlak vâris, mirasçı.

vazife: görev.

zat: kişi, öz, kendi.

zikir: anma, bildirme.

emanet beraberdir, hem şu kâinatın rengini değiştirecek bir nur beraberdir. Hem, saadet-i ebediyenin kapısını açacak bir anahtar beraber olduğu için, Cenab-ı Hak kendi zatını, bütün eşyayı işitir ve görür sıfâtıyla tavsif eder; tâ, o emanet, o nur, o anahtarın cihanşumul hikmetlerini gösterebilirsin.

Sözler, Yeni Asya Neşriyat, 2005, s. 692-693.

MİRAC-I MUHAMMEDİYENİN DÖRT KELİMESİ

2 1 3
بِاسْمِهِ سُبْحَانَهُ ۞ ۱ وَأَنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ
السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ أَبَدًا دَائِمًا ۳

Aziz, sıddık, mübarek kardeşlerim,

Evvelâ: Medresetüzzehra erkânlarının arzularıyla verilen bir dersin bir hülâsasını sizlere de söylemeyi münaşip gördük. O dersin mevzuu da, umum kâinat mevcudatı hesabına Miraç gecesinde, Fahr-i Kâinat ve Netice-i Hilkat-i Âlem Peygamber Aleyhissalâtu Vesselâm, huzur-i İlâhîde nev-i beşerin, belki umum zihayat, belki umum mahlûkat namına selâm yerinde

4
التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ

demesi; ve içinde bir küllî mana bulunduğundan, bütün ümmet her gün çok defa namazlarında zikretmesi ile; ve ehl-i iman içinde, her bir mertebe sahibinin bir hissesi içinde bulunduğu; ve bundan evvel “Hüve Nüktesi”nin

-
1. Allah'ın adıyla. Onu her türlü kusur ve noksandan tenzih ederiz.
 2. Hiçbir şey yoktur ki Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)
 3. Allah'ın selâmı, rahmeti ve bereketi ebede kadar daima üzerinize olsun.
 4. Bütün canlıların hayatları boyunca yaptıkları tesbihat ve fitrî hediyeler Allah'a mahsustur. Bereket ve tebrike sebep mübarek mahlûk, tohum, çekirdek, dâne, yumurta; ruh sahiplerinin hususî ibadetleri; kâmil insan ve Allah'a yakın meleklerin nuranî ve yüksek ibadetleri hep Allah'a mahsustur. (Müslim, Salât: 56, 60, 62; Tirmizî, Salât: 100; Neseî, Tatbik: 23; Darîmî, Salât: 84, 92.)
-

haşiyesinde, radyo vasıtasıyla *hava* unsurunun harika mu'cizat-ı kudreti göstermesi cihetinde kalbe ihtar edildi ki:

“Bir ehl-i iman, ebedî bir saadette, dünya kadar bir mülk-i bâkîyi netice verecek bu kısacık ömr-i dünyevîde ettiği ibadette bir küllî ibadet, âdeta kendi hususî dünyasıyla beraber ibadet etmiş gibi, kendi hususî dünyası kadar bir mükâfat alacağı işaret-ı Kur’âniyeden anlaşılır” diye, *Hüccetüzzehra*’nın İkinci Makamında, ilm-i İlâhî mebhasında ¹ **التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ** ilâahirenin küllî ma-

naları ruhuma gelip, öylece teşehhütte; ² **التَّحِيَّاتُ** derken, birden hayalime hususî dünyamın dört unsuru olan *toprak, su, hava, nur* unsurları dört küllî dil oldular. Her bir dil, milyarlar, hatta trilyonlar, katrilyonlar adedince ³ **التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ** kelimelerini lisan-ı hâl ile söylüyorlar; hayalen gördüm.

Bu unsurlardan *toprak* unsuru bir dil olarak, bütün zî-hayatların her biri bir kelime-i zihayat olup derler. Çünkü her bir avuç toprak ekser nebatata saksılık edebilir ve menşe olabilir bir vaziyettedir. O hâlde, her bir avuç toprakta, ya bütün beşerin meydana getirdikleri bütün fabrikaların adedince manevî küçükük mikyasta fabrikalar her bir avuç toprakta bulunacak —bu ise hadsiz derecede imkânsız— veyahut bir Kadîr-i Mutlak’ın hadsiz kudreti, nihayetsiz ilmi ve iradesiyle olacak. Demek toprak unsuru, bütün eczasıyla ve zerratıyla bu mazhariyet için

-
1. Bütün canlıların hayatları boyunca yaptıkları tesbihat ve fitrî hediyeler Allah’a aittir. “Allah ne mübarek yaratmış” dedirten, tebrik ve berekete sebep mübarek yaratık, tohum, çekirdek, dâne ve yumurtalar.
 2. “Allah ne mübarek yaratmış” dedirten, tebrik ve berekete sebep mübarek yaratık, tohum, çekirdek, dâne ve yumurtalar.
 3. Bütün canlıların hayatları boyunca yaptıkları tesbihat ve fitrî hediyeler Allah’a mahsustur. Bereket ve tebrike sebep mübarek mahlûk, tohum, çekirdek, dâne, yumurta; ruh sahiplerinin hususî ibadetleri; kâmil insan ve Allah’a yakın meleklerin nuranî ve yüksek ibadetleri hep Allah’a mahsustur. (*Müslim*, Salât: 56, 60, 62; *Tirmizî*, Salât: 100; *Neseî*, Tatbik: 23; *Da-rimî*, Salât: 84, 92.)
-

hadsiz ¹ **التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ** der. Yani, “Ezelden ebede kadar bütün zîhayatların hayat hediyeleri Zat-ı Vacibü'l-Vücut'a hastr.”

Sonra herkesin hususî dünyasındaki gibi, benim de hususî dünyamın ikinci unsuru olan su unsuru dahi, küllî bir lisan olarak bütün zerratıyla, hususan zîhayatların menşelerine ve yaşamalarına hizmetleri noktalarında, trilyonlar, katrilyonlar adedince ² **الْمُبَارَكَاتُ** kelime-i mübarekesini lisan-ı hâl ile kâinatta neşrediyor. Çünkü, suyun katrelerinin gördüğü vazifeler, hususan nutfelerin ve çekirdeklerin ve tohumların intibahında ve uyanıp vazife-i fitriyelerine mazhar olmakta ve gayet acip ve güzel ve harika o küçücük mahlûkların ve yavruların büyük ve gayet intizamlı ve mükemmel vazifelere mazhariyetlerini bütün zîşuura tebrik ile “Bârekâllah!” dediren ve hadsiz “Bârekâllah, maşaallah!” dedirmeye vesile olmaya lâyük olan o mübareklerin o vaziyetleri, o su unsurunun her bir zerresinin binler Eflâtun kadar ilmi ve binler Hakîm-i Lokman kadar hikmeti ve iradesi bulunmak lâzımdır. Bu ise, suyun zerrati adedince muhaldir. Öyle ise, bir Kadîr-i Zülcelâl'in ve bir Rahman-ı Rahîm'in hadsiz kudret ve rahmet ve hikmet ve iradesiyle o mübareklerin, o hadsiz mu'cizata mazhariyetleri cihetinde bütün o mübarekler adedince **الْمُبَارَكَاتُ لِلَّهِ** kelimesini külliyetiyle söylediklerinden, bütün mahlûkat namına, Miraç gecesinde, Netice-i Hilkat-i Âlem olan Peygamberimiz Aleyhissalâtü

1. Bütün canlıların hayatları boyunca yaptıkları tesbihat ve fitri hediyeler Allah'a aittir.

2. “Allah ne mübarek yaratmış” dediren, tebrik ve berekete sebep mübarek yaratık, tohum, çekirdek, dâne ve yumurtalar.

Vesselâm, ¹ الْمُبَارَكَاتُ لِلَّهِ demiş. Yani, “Bütün bu medar-ı tebrik ve ‘Maşaallah!’ ve ‘Bârekâllah!’ dediren bütün hâletler ve sanatlar Zat-ı Zülcelâl’in kudretine mahsus olduğundan,” bütün o hadsiz الْمُبَارَكَاتُ لِلَّهِ’ları Cenab-ı Hakka huzuru ile hediye ediyor.

Sonra, herkesin hususî dünyasındaki hava unsuru dahi bir hüve kadar, her bir avuç havadaki her bir zerre, mazhar oldukları santrallik, ahize ve nâkilelik vazifeleri içinde bütün duaları ve salâvatları ve ricaları ve ibadetleri ifade eden ² الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ cümlesini lisan-ı hâlleriyile dedikleri için, hava unsuru küllî bir lisan olarak o hadsiz ke-limatlarını katrilyonlar, belki kentriyonlar adedince söyleyerek Sâni’lerine, Hâlık’larına takdim ettiklerinden, onların namlarına o küllî mana ile Resul-i Ekrem Aley-hissalâtü Vesselâm Cenab-ı Hakka ³ الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ diye takdim etmiştir. Yani, “Bütün dualar ve ihtiyaçtan gelen ricalar ve nimetten çıkan şükürler ve ibadetler ve namazlar, Hâlık-ı Külli Şey’e mahsustur.”

Çünkü Hüve Nüktesinin haşiyesinde denildiği gibi, ya hüve kadar bir avuç havanın her bir zerre, umum dilleri bilecek ve söyleyenlerin yerlerini görecek ve yakın uzak her şeyi işitecek ve her şiveyi ve her harfin tarzını tam bilecek ve çok işleri beraber, şaşırmadan görecek bir kudret-i mutlaka ve irade-i tammeye malik olacak. Bu ise hava zerreleri adedince muhal olmasından, elbette ve

1. “Allah ne mübarek yaratmış” dedirten, tebrik ve berekete sebep mübarek yaratık, tohum, çekirdek, dâne ve yumurtalar.

2. Ruh sahiplerinin hususî ibadetleri.

3. Kâmil insan ve Allah’a yakın meleklerin nuranî ve yüksek ibadetleri.

elbette şüphesiz ve kat'î bir zaruretle, o zerrelere her biri, Sâni-i Hakîm'i bütün sıfâtıyla gösterip şahadet eder. Âdeta küçük bir mikyasta, âlemin büyük şahadeti kadar şahadetleri vardır. Demek zerrat-ı havaiye adedince salâvatları ifade eden, Mirac-ı Ahmedîde (aleyhissalâtü ves-selâm) ¹ **الصَّلَوَاتُ لِلَّهِ** denilmiştir.

Sonra ² **الطَّيِّبَاتُ**, kelime-i tayyibe söylendiği vakit, birden *nâr* ile *nur* unsuru, yani hararetili ve hararetsiz maddî ve manevî *nur* unsuru bir küllî dil olarak, hadsiz ve nihayetsiz bir surette lisan-ı hâl ile, hadsiz dillerle **الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ** diyor. Yani, “Bütün güzel sözler, güzel manalar, harika güzel cemaller ve bütün kâinatın yüzünde cemalleri görünen ezeli Esmâ-i Hüsnanın cilveleri ve başta enbiyalar, evliyalar, asfiyalar olarak bütün ehl-i imanın imanları ile kâinatın ve mahlûkatın görünen güzellikleri ve ehl-i imanın imanlarından neş'et eden güzel sözler, hamdler, şükürler, tevhidler, tehliller, tesbihler, tekbirler ² **إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ** sırrı ile Arş-ı Azam tarafına giden o kelimat-ı tayyibeleri ve dünyanın üç adet yüzünden gayet güzel olan esma-i İlâhiyeye âyinelik eden birinci yüzündeki hadsiz güzellikler, tayyibeler; ve dünyanın ahiret tarlası olan ikinci yüzündeki hadsiz hasenatlar, hayırlar ve manevî meyveler ve güzellikler, tamamıyla Ezel-Ebed Sultanı Kadîr-i Zülcelâl'e mahsustur” diye, *nâr* ve *nur* unsurunun bu küllî diliyle bu küllî ubudiyeti, Ma'bud-i Zülcelâl'e takdim etmek manasında olarak,

1. Kâmil insan ve Allah'a yakın meleklerin nuranî ve yüksek ibadetleri.
2. Kâmil insan ve Allah'a yakın meleklerin nuranî ve yüksek ibadetleri.
3. Bütün güzel sözler Ona yükselir. (Fâtır Suresi: 10.)

Fahr-i Kâinat Aleyhissalâtu Vesselâm, umum mahlûkat hesabına ¹ **الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ** demiş. Çünkü maddî ve manevî *nur* unsuru, mazhar oldukları vazifelerinin umumu hem beraber, hem ayrı ayrı Zat-ı Vacibü'l-Vücut'a işaret ve şahadet ettikleri milyarlar numuneleri var.

Evet, *nur* ve *nâr* unsuru *toprak*, *hava* ve *mâ* unsurları gibi gayet kat'î ve bedihî ve zarurî bir surette ve numunelerle gösteriyor ki, bütün esbap yalnız bir perdedir. Bütün icatlar ve tesirler Zat-ı Kadîr-i Zülcelâl'indir. Çünkü, *nur*, aynen *vücut* ve *hayat* gibi, kudret-i İlâhiyenin perdesiz, bizzat mübaşeretine lâayk olmasından, esbab-ı zahirî hiçbir cihette perde olmadığından, vahidiyet içinde ehadiyeti gösterir. Gayet cüz'î ve küçük bir vazifede, küllî ve geniş bir delil-i ehadiyete işaret eder ki, "Hüve Nüktesi" haşiyeleriyle bunu gayet kısaca ispat ediyor.

İşte milyarlar numunelerinden iki küçük numunesinden **birisi**: Manevî nurun, ilim suretinde beşerin kafasında cilvesinin bir cüz'îsi, tırnak kadar kuvve-i hafızaya malik bir adamın kafasında, doksan kitabın kelimatı yazılmış. Ve üç ayda, her günde üç saat meşgul olarak, hafızasının sayfasının yalnız o kısmını ancak tamam edebilmiş. Aynı adam, seksen sene ömründe gördüğü ve işittiği ve merakını tahrik eden ve ona hoş gelen manaları ve kelimeleri ve suretleri ve savtları, o tırnak kadar kuvve-i hafızanın sayfasında, istediği vakitte müracaat edip bir büyük kütüphane kadar bütün mahfuzatının aynı şeylerini orada bütün istediklerini mevcut ve muntazam yazılmış ve dizilmiş görüyor.

1. Kâmil insan ve Allah'a yakın meleklerin nuranî ve yüksek ibadetleri.

İşte bu tırnak kadar kuvve-i hafızanın, bahr-i umman gibi bir vüs'ati ve güneş gibi bir ihatalı nuru ve bir ziya-i manevîsi ve zemin yüzü kadar geniş sayfaları olmazsa bu hâl olamaz. Bu ise yüz binler derece muhal muhal içinde ve imkânsız olduğundan, elbette ve elbette bu küçücük tırnak kadar hafıza, Levh-i Mahfuz bir sahife-i kader ve kudreti olan Alîm-i Mutlak'ın, ilim ve hikmet ve kudretiyle, o Levh-i Mahfuz'un bir numunesini beşerin kafasında halk eylemesine kudsî bir şahadet eder.

İkinci cüz'î ve küçücük bir numunesi: Elektriktir. Bir adam, elektrik lâmbasının acip vaziyetini tetkik etmiş. Bakıyor ki, yüzer düğmelerdeki ve merkezlerdeki ve demir ve ip tellerdeki zerreler ve maddeler camit, şuursuz, hareketsiz oldukları hâlde, yalnız gayet cüz'î bir temas neticesinde, on kilometre yeri dolduran karanlık derhal gider ve yerini, yarım saniyede dolduran bir nur vücuda gelir. Bu gözle görünen karanlığın birden kaybolması ve yine gözle görünen o zulmet kadar nurun vücuda gelmesi elbette bir hayal değil.

Ya o temas eden camit, şuursuz zerreler, hadsiz bir kuvveti ve bir nuru kendilerinde taşımakla beraber, birden yüz kilometre yerlere elini uzatıp, karanlığı süpürüp, temizleyip nurları dolduracak. Bu ise bütün şeytanlar ve dinsizler, maddiyunlar toplansalar, bunu bir Sofestaîye de kabul ettiremezler. **(HAŞİYE)**

HAŞİYE: Yalnız aldatmak için bazı derin ve ehemmiyetli hakikatlere bir isim takip güya o hakikat anlaşılmiş gibi adileştiriyorlar. Meselâ, "Bu elektrik kuvvetiymiş" deyip, o ince ve derin hakikati ehemmiyetsiz yapıp adı

İşte, irade-i İlahiyenin namuslarının ünvanları olan âdetullah kanunlarının birisine beşer, aczinden mahiyetini bilemediği o kanunun mahiyetine "elektrik" namını verip, tenvirdeki harika mu'cize-i kudreti adileştirmekle ve malûm bir şeymiş gibi "elektrik kuvveti" diye bir isim takmakla, bunun gibi çok harikulâde mu'cizat-ı kudret-i İlahiyeyi cahilâne adileştiriyorlar.

Veyahut bütün kâinata hükmü geçen ve bütün nurlar, onun Nur isminden feyiz alan ve Nurü'n-Nur ve Hâliku'n-Nur ve Müdebbiru'n-Nur olan Kadîr-i Zülcelâl'in ve Allâmü'l-Guyûb'un ve Alîm-i Mutlak'ın kudretiyle ve hikmetiyle olacak. İşte bu iki numuneye kıyasen hadsiz numuneler var.

İşte ¹ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ bütün kâinattaki nurları, güzellikleri, tayyibeleri ve kelimat-ı tayyibeleri ve hayırları ve kemalâtları Zat-ı Zülcelâl'e nur unsuru diliyle kâinat takdim ettiği gibi, netice-i hilkat-i kâinat ve sebep-i hilkat-i âlem olan Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm dahi, namlarına mebus olduğu kâinattaki bütün mevcudat hesabına, Miraç gecesinde o küllî mana ile الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ demiş.

gösteriyorlar. Hâlbuki, kudretin o mu'cizesinin hikmetleri iki sahife ile ancak ifade edildiği hâlde, bir tek isim takmakla, o hakikati ve o küllî hikmeti gizleyip, gayet küçük ve basit bir perdesini yerine ikame ederek, o mu'cizeli eseri, kör kuvvete ve serseri tesadüfe ve mevhum tabiata isnat edip, Ebu Cehil'den daha echel bir dereceye düşüyorlar.

1. Kâmil insan ve Allah'a yakın meleklerin nuranî ve yüksek ibadetleri.

Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm biadedi zerrati'l-enâm bu dört kelimat-ı cemileyi selâm yerinde söyledikten sonra, Risale-i Nur'da izah edildiği gibi, Cenab-ı Hak ¹ **السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا نَبِيُّ** demesiyle, bütün ümmeti öyle diyeceklerine işaret ve manevî emir ve ferman ve kabul hükmünde mukabele etmiş. Birden, Peygamber, ² **السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ** demekle, o kudsi selâmı hem kendine, hem ümmetine, hem bütün kendinden evvelki emsallerine tamim edip, küllî ve umumî bir selâm suretinde gösterip, bütün mahlûkatın mebusu olması noktasında onlara da o selâmı teşmil etmiş.

Ümmeti ise her namazda **السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا نَبِيُّ** demeleri, o selâm-ı İlâhîdeki emir ve fermana bir imtisaldir. Hem ona karşı biat etmektir. Ve her gün biatını, yani memuriyetini kabul ve getirdiği fermanlara itaatlerini tecdit ve tazelemektir. Hem, risaletini bir tebriktir. Hem, umum âlem-i İslâm her gün bu kelime ile onun getirdiği saadet-i ebediye müjdesine karşı bir teşekkürdür.

Evet, her insan, kendi vücudunun mahvolmasıyla müteellim olduğu gibi, hanesinin harap olmasıyla da elem çekiyor. Ve vatanının bozulmasıyla gayet müteessir oluyor. Ahbabının firak ve vefatıyla derinden derine kalbi acıyor. Dünya kadar büyük, has ve hususî dünyasının zeval ve firak ve ahirde tamamen mahvolmasını düşünmesi, manevî bir Cehennem gibi ruhunu ve vicdanını yandırıyor.

1. Selâm üzerine olsun ey Peygamber!

2. Selâm Allah'ın salih kullarının üzerine olsun.

İşte, akli başında her bir adam ruhsuz, kalpsiz, akılsız olmamak şartıyla bilecek ki, Muhammed-i Arabî Aleyhis-salâtü Vesselâmın Miraç gecesinde gözüyle gördüğü saadet-i ebediyenin müjdesini ve ehl-i imanın Cennetteki hayat-ı bâkiyesinin beşaretini ve insanın alâkadar olduğu sevdiklerinin mahvolmadıklarını ve onların zevallerinden sonra yine görüşmelerinin muhakkak olacağına gayet sürurlu, manevî hediyesine karşı umum âlem-i İslâm her gün çok defa ¹ **السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا نَبِيُّ** dediği gibi, onun da getirdiği hediye-i mâneviyesiyle, hem kâinat sayfaları ve tabakaları mektubat-ı Samedâniye olmasına, hem mahlûkatın hakikî kıymetleri ve kemalâtları onun risaletiyle tezahür etmesine mukabil, bütün mahlûkat manen bu mezkûr hakikatin lisanıyla **السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا نَبِيُّ** derler. Ve ümmet mabeyninde şeair-i İslâmiyeden olan birbirine **السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا نَبِيُّ** demeleri sünnet olması, bu büyük hakikatin şuaı olmasındandır.

Emirdağ Lâhikası, Yeni Asya Neşriyat, 2004, s. 346-351.

1. Selâm üzerine olsun ey Peygamber!

Altıncı Sura

YALNIZ İKİ NÜKTEDİR.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

NAMAZDAKİ teşehhütte bulunan

¹ التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ ilâhîrenin iki noktasına gelen iki suale iki cevaptır. Teşehhüdün sair hakikatlerinin beyanı başka vakte talik edilerek bu Altıncı Şuada yüzer nüktesinden yalnız İki Nüktesi muhtasar bir surette beyan edilecek.

Birinci Soru: Teşehhüdün mübarek kelimesi, Miraç gecesinde Cenab-ı Hak ile Resulünün bir mükâlemeleri olduğu hâlde, namazda okunmasının hikmeti nedir?

Elcevap: Her mü'minin namazı, onun bir nevi miracı hükmündedir. Ve o huzura lâayık olan kelimeler ise, Mirac-ı Ekber-i Muhammed Aleyhissalâtu Vesselâmda söylenen sözlerdir. Onları zikretmekle, o kudsi sohbet taahhüt edilir. O taahhütle o mübarek kelimelerin manaları cüz'iyetten külliyete çıkar ve o kudsi ve ihatalı manalar tasavvur edilir veya edilebilir. Ve o tasavvur ile kıymeti ve nuru teâlî edip genişlenir.

beyan: açıklama, bildirme, izah.
Cenab-ı Hak: Allah; doğru, gerçek, Hakkin tâ kendisi olan, şeref ve azamet sahibi yüce Allah.
cüz'iyet: azlık, cüz'î oluş, küçüklük.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı, esası.
hikmet: ilâhî gaye, gizli sebep.
hükümünde: değerinde, yerinde.
ihatalı: kuşatıcı.
ilâhî: sona kadar, sonuna kadar.
kelimat: kelimeler, sözler, lâkırdılar.
kıymet: değer.
kudsi: mukaddes, yüce.
külliyet: bütünlük, tümlük.
lâyık: uygun, yakışır, münasip.
Mirac-ı Ekber-i Muhammed Aleyhissalâtu Vesselâm: Peygamberimizin (a.s.m) Cenab-ı Hakkin huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması, mu'cizesi.
Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.m.) Efendimizin, Recep ayının 27. gecesinde Cenab-ı Hakkin huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
muhtasar: kısaca, özetle.
mübarek: feyizli, bereketli, kutlu.
mükâleme: konuşma, karşılıklı konuşma, söyleşme.
mü'min: iman eden, inanan.
nevi: çeşit, tür.
nur: aydınlık, parlaklık, ışık.
nükte: ince manalı, düşündürücü

1. Bütün canlıların hayatları boyunca yaptıkları tesbihat ve fitri hediyeler Allah'a mahsustur. Bereket ve tebrike sebep mübarek mahlûk, tohum, çekirdek, dâne, yumurta; ruh sahiplerinin hususî ibadetleri; kâmil insan ve Allah'a yakın meleklerin nurani ve yüksek ibadetleri hep Allah'a mahsustur. (Müslim, Salât: 56, 60, 62; Tirmizî, Salât: 100; Neseî, Tatbik: 23; Darîmî, Salât: 84, 92.)

söz.

resul: Allah tarafından kendisine vahiy gelen, Allah'ın emirlerini insanlara bildirmekle vazifeli olan insan, peygamber.
sair: diğer, başka, öteki.
sual: soru.

suret: biçim, tarz, görünüş.

tahattur: hatırlama, hatıra getirme.

talik: başka bir zamana bırakma, erteleme.

tasavvur: bir şeyi zihinde şekillendirme, tasarlama, kurma.

teâlî: yükselme, yücelme, çok yüce olma.

teşehhüt: namazda her oturuşta tahiyat duasını okuma ve bu duayı okuyacak kadar oturma.

zikretmek: anmak, bildirmek.

Meselâ, “Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, o gecede Cenab-ı Hakka karşı selâm yerinde ¹ **التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ** de-

miş. Yani, “Bütün zihayatların, hayatlarıyla gösterdikleri tesbihat-ı hayatiye ve Sâni’lerine takdim ettikleri fitrî hediyeler, ey Rabbim, Sana mahsustur! Ben dahi bütün onları tasavvurumla ve imanımınla Sana takdim ediyorum. “

Evet, nasıl ki Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, **التَّحِيَّاتُ** kelimesiyle bütün zihayatın ibadat-ı fitriyelerini niyet edip takdim ediyor; öyle de, tahiyatın hülâsası olan ² **المُبَارَكَاتُ** kelimesiyle de, bütün medar-ı bereket ve tebrik ve bârekâllah dediren ve mübarek denilen ve hayatın ve zihayatın hülâsası olan mahlûklar, hususan tohumların ve çekirdeklerin, danelerin, yumurtaların fitrî mübarekiyetlerini ve bereketlerini ve ubudiyetlerini temsil ederek, o geniş mana ile söylüyor. Ve mübarekâtın hülâsası olan ³ **الصَّلَوَاتُ** kelimesiyle de zihayatın hülâsası olan bütün zîruhun ibadat-ı mahsusalarını tasavvur edip dergâh-ı İlâhîye o ihatalı manasıyla arz ediyor. Ve ⁴ **وَالطَّيِّبَاتُ** kelimesiyle de, zîruhun hülâsaları olan kâmil insanların ve melâike-i mukarrebînin, salâvatın hülâsası olan **طَيِّبَاتُ** ile nuranî ve yüksek ibadetlerini irade ederek Ma’bud’una tahsis ve takdim eder.

1. Bütün canlıların hayatları boyunca yaptıkları tesbihat ve fitrî hediyeler Allah’a aittir.
2. “Allah ne mübarek yaratmış” dedirten, tebrik ve berekete sebep mübarek yaratık, tohum, çekirdek, dâne ve yumurtalar.
3. Ruh sahiplerinin hususî ibadetleri.
4. Kâmil insan ve Allah’a yakın meleklerin nuranî ve yüksek ibadetleri.

aleyhissalâtü vesselâm: ‘salât ve selâm onun üzerine olsun’ anlamında Hz. Muhammed’e dua.	etsin, hayırlı ve bereketli olsun.	fitrî: tabîi, yaratılıştaki, doğuştan olan.
arz etme: sunma, takdim etme.	bereket: mübareklik, bolluk, saadet.	hususan: bilhassa, özellikle.
bârekâllah: Allah mübarek	dâne: tane, tohum.	hususî: özel.
	dergâh-ı İlâhî: İlâhî dergâh, sığınak, Allah katı.	hülâsa: bir şeyin özü, esası, özeti.
		ibadat-ı fitriye: fitrî ibadetler,

her bir varlığın kendi kabiliyetine göre Cenab-ı Hakka ibadet etmesi.

ibadat-ı mahsusa: her mahlûkun kendine göre yaptığı özel ibadeti.

iman: inanma, itikat.

irade: dileme, isteme, bir şeyi yapıp yapmama konusunda için olan iktidar, güç.

kâmil: tam, olgun, eksiksiz, noksanz, mükemmel.

Ma’bud: kendisine ibadet edilen, tapınılan, kulluk edilen Allah.

mahlûk: yaratık, Allah tarafından yaratılmış olan.

mahsus: bir şeye veya kişiye has olan.

medar-ı bereket: bereket sebebi.

melâike-i mukarrebîn: büyük meleklerden bir zümre.

meselâ: örneğin.

mübarekât: bereketli, uğurlu ve hayırlı şeyler.

mübarekiyet: feyizlilik, bereketlilik.

niyet: kalbin bir şeye karar vermesi, bir işin ne için yapılacağını bilmesi.

nuranî: nurlu, ışıklı, parlak, münevver.

ruh: dirilik kaynağı, hayatın temeli ve sebebi olan manevî varlık.

salâvat: Hz. Muhammed’e rahmet ve esenlik dileme, salât ve selâm etme.

Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.

selâm: selâm, esenleme; Allah’ın rızasını kazanmak için müminlerin birbirine ettiği selâmünaleyküm şeklindeki dua.

tahiyat: namazın son oturuşlarında okunan et-tehiyyatü duası.

tahsis: has kılma, ayırma.

takdim: arz etme, sunma.

tebrik: kutlama; uğurlu, hayırlı, mübarek olmasını dileme.

temsil: birinin, bir topluluğun adına hareket etme.

tesbihat: tesbihler, Cenab-ı Hakkın bütün noksan sıfatlardan uzak ve bütün kemal sıfatlara sahip olduğunu ifade eden sözler.

tesbihat-ı hayatiye: yaratıkların, varlıkların hayatları ile Cenab-ı Hakkı tesbih etmesi.

ubudiyet: kulluk.

zihayat: hayat sahibi.

zîruh: ruh sahibi, ruhlı, canlı, hayattar.

amirâne: emrederek, emredercesine, amirmiş gibi.
dâiyâne: dua edercesine.
emr-i ilâhî: Allah'ın emri.
gaflet: dikkatsizlik, endişesizlik, Allah'tan uzaklaşıp nefsin arzularına dalmak.
garip: tuhaf, şaşılacak.
hakikat: gerçek, esas.
hâlet-i ruhiye: insanın ruh hâli, psikolojik durum, insanın manevî hâli, iç durumu.
Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hâl-i hazır: şimdiki durum.
hissedar: hisse sahibi, hissesi olan.
ihhtar: hatırlatma, uyarı.
inkışaf: manevî bir sırrın veya bir hâlin görülmesi, keşfolunması.
istikbal: gelecek.
iş'ar: anlatma, bildirme.
Kıyamet: bütün kâinatın Allah tarafından tayin edilen bir vakitte yıkılıp mahvolması.
kul: Allah'ın yarattığı mahlûk, Allah'a nazaran insan; insan, abd.
mazhar: nail olma, şereflenme.
mezkûr: zikredilen, adı geçen, anılan.
muazzam: çok büyük, ulu, yüce.
mukabil: karşılık.
mübeşşirâne: müjdeleyerek.
mükâleme-i kudsiye: yüce ve yüksek konuşma.
peygamber: Allah tarafından ha-

Hem, nasıl ki o gecede Cenab-ı Hak tarafından,
1 **السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ** demesi, istikbalde yüzer milyon insanların her biri, her gün, hiç olmazsa on defa
السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ demelerini amirâne iş'ar eder ve o selâm-ı İlâhî, o kelimeye geniş bir nur ve yüksek bir mana verir; öyle de, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın o selâma mukabil

2 **السَّلَامُ عَلَيْنَا وَعَلَىٰ عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ** demesi, istikbalde muazzam ümmeti ve ümmetinin salihleri selâm-ı İlâhîyi temsil eden İslâmiyete mazhar olmasını ve İslâmiyetin umumî bir şiarı olan mü'minler ortasındaki

3 **السَّلَامُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ السَّلَامُ** umum ümmet demesini raci-yâne, dâiyâne, Hâlık'ından istediğini ifade ve ihtar eder. Ve o sohbetinde hissedar olan Hazret-i Cebrail Aleyhisselâm, emr-i İlâhî ile o gece

4 **أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ** demesi, bütün ümmet kıyamete kadar böyle şahadet edeceğini ve böyle diyeceklerini mübeşşirâne haber verir. Ve bu mükâleme-i kudsiyeyi tahattur ile, kelimelerin manaları parlar, genişlenir.

Bu mezkûr hakikatin inkışafında bana yardım eden garip bir hâlet-i ruhiyedir:

Bir zaman, karanlıklı bir gurbette, karanlık bir gecede, zulmetli bir gaflet içinde, hâl-i hazırda olan bu koca

1. Selâm olsun sana ey Peygamber!
2. Bize ve Allah'ın salih kullarına selâm olsun.
3. Selâm olsun Sana; Sana da selâm olsun.
4. Allah'tan başka hiçbir ilâh olmadığına şahadet ederim. Ve Muhammed'in, Allah'ın elçisi olduğuna da şahadet ederim.

ber getirerek İlâhî emir ve yasakları insanlara tebliğ eden elçi, nebî.
raciyâne: yalvarırcasına, yalvarır yollu.
salih: dinin emir ve yasaklarına uygun hareket eden, tak-

va sahibi, müttakî.
selâm-ı İlâhî: Allah'ın selâmı, Allah'ın rızasını kazanmak için mü'minlerin birbirine ettiği dua.
şahadet: şahit olma, şahitlik, tanıklık.

şiar: ayırt edici âlâmet, sembol.
umumî: herkesle ilgili, genel.
ümmet: Müslümanların tamamı; bütün Müslümanlar.
zulmet: karanlık.

kâinat, hayalime camit, ruhsuz, meyyit, boş, hâlî, müthiş bir cenaze göründü. Geçmiş zaman dahi bütün bütün ölü, boş, meyyit, müthiş tahayyül edildi. O hadsiz mekân ve o hudutsuz zaman, karanlıklı bir vahşetgâh suretini aldı.

Ben, o hâletten kurtulmak için, namaza iltica ettim. Teşehhütte, ¹ **التَّحِيَّاتُ** dediğim zaman, birden kâinat canlandı, hayattar, nuranî bir şekil aldı, dirildi; Hayy-ı Kayyum'un parlak bir âyinesi oldu. Bütün hayattar eczasıyla beraber, hayatlarının tahiyelerini ve hedâyâ-i hayatilerini daimî bir surette Zat-ı Hayy-ı Kayyum'a takdim ettiklerini ilmelyakin, belki hakkalyakin ile bildim ve gördüm.

Sonra ² **السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ** dediğim vakit, o hudutsuz ve hâlî zaman, birden Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın riyaseti altında, zihayat ruhlar ile vahşetzar suretinden ünsiyetli bir seyrangâh suretine inkılâp etti.

İkinci Sual: Teşehhüt ahirinde,

**اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ
عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ**³

'deki teşbih, teşbihlerin kaidesine uygun gelmiyor. Çünkü, Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm, İbrahim Aleyhisselâmdan daha ziyade rahmete mazhardır ve daha büyüktür. Bunun sırrı nedir? Hem, bu tarzdaki salâvatın teşehhütte tahsisinin hikmeti nedir? Aynı dua, eski

1. Bütün canlıların hayatları boyunca yaptıkları tesbihat ve fitri hediyeler.
2. Selâm olsun sana ey Peygamber!
3. Allah'ım! İbrahim ve İbrahim ehl-i beytine rahmet ettiğin gibi, Muhammed'e ve Muhammed'in Ehl-i Beytine de rahmet eyle. (Buharî, Enbiya: 10.)

ahir: son.

aleyhissalâtü vesselâm: 'salât ve selâm onun üzerine olsun' anlamında Hz. Muhammed'e dua.

âyine: ayna.

camit: ruhsuz, cansız.

daimi: sürekli, devamlı.

ecza: cüzler, parçalar, kısımlar.

ehl-i beyt: bir zatın soyundan gelme ve onun neslinden olma.

fitri: tabii, yaratılıştaki, doğuştan olan.

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakkalyakin: imanî meselelerin hakikatini tam olarak anlama.

hâlet: hâl, durum.

hâlî: tenha, boş, ıssız.

hayattar: canlı, yaşayan.

Hayy-ı Kayyum: her hususta iktidarı olan, her canlıya ha-

yat veren ve onları ayakta tutan, Allah.

hedâyâ-i hayatiye: hayatın hediyeleri.

hikmet: ilâhî gaye, gizli sebep.

hudutsuz: sınırsız.

ilâh: kendisine ibadet edilen tapınılan Ma'bud, Allah.

ilmelyakin: ilim yoluyla kesin olarak bilme.

iltica: sığınma, güvenme, dayanma.

inkılâp: bir hâlden başka bir hâle geçme, değişme, dönüşme.

mazhar: nail olma, şereflenme.

meyyit: ölmüş, ölü.

müthiş: dehşet veren, ürküten, dehşetli, korkunç.

nuranî: nurlu, ışıklı, parlak, münevver.

peygamber: Allah tarafından haber getirerek ilâhî emir ve yasakları insanlara tebliğ eden elçi, nebî.

rahmet: şefkat etmek, merhamet etmek, esirgemek.

riyaset: reislik, başkanlık.

ruh: dirilik kaynağı, hayatın temeli ve sebebi olan manevî varlık.

salâvat: Hz. Muhammed'e rahmet ve esenlik dileme, salât ve selâm etme.

seyrangâh: seyir yeri, eğlence ve gezme yeri.

sır: gizli hakikat.

suret: biçim, tarz, görünüş.

şahadet: şahit olma, şahitlik, tanıklık.

şekil: dış görünüş, biçim.

tahayyül: hayale getirme, hayalinde canlandırma.

tahiyye: namazın ikinci ve son rekâtlarındaki oturularda okunan ettahiyyatü duası; selâm, dua.

tahsis: has kılma, ayırma.

takdim: arz etme, sunma.

tarz: biçim, şekil.

tesbihat: tesbihler, Cenab-ı Hakkın bütün noksan sıfatlardan uzak ve bütün kemal sıfatlara sahip olduğunu ifade eden sözler.

teşbih: benzetme.

teşehhüt: namazda her oturuşta tahiyyat duasını okuma ve bu duayı okuyacak kadar oturma.

ünsiyet: alışkanlık, ülfet, dostluk.

vahşetgâh: yalnızlık yeri, korku veren yer, ıssız yeri.

vahşetzar: yabancı, ıssız yer.

zat-ı Hayy-ı Kayyum: varlığı, diriliği her an için olup gökleri ve yerleri her an için tutan; her şeye, her hususta iktidarı yeten zat, Allah.

zihayat: hayat sahibi.

ziyade: çok, fazla.

zamandan beri ve bütün namazda tekrar etmeleri —hâl-buki, bir dua bir defa kabule mazhar olsa yeter— milyonlarca duaları makbul olan zatlar musırrâne dua etmesi ve bilhassa o şey vaad-i İllâhîye iktiran etmiş ise...

Meselâ, ¹ **عَسَىٰ أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا** Cenab-ı Hak vadettiği hâlde, her ezan ve kametten sonra edilen mer-
vi duada ² **وَابْعَثُهُ مَقَامًا مَّحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ** deniliyor; bütün
ümme't o vadi ifa etmek için dua ederler. Bunun sırr-ı hikmeti nedir?

Elcevap: Bu sualde üç cihet ve üç sual var.

Birinci Cihet: Hazret-i İbrahim Aleyhisselâm gerçî Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâma yetişiyor, fakat onun *âl'i* enbiyadirlar; Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmın *âl'i* evliyadirlar. Evliya ise, enbiyaya yetişemezler. *Âl* hakkında olan bu duanın parlak bir surette kabul olduğuna delil şudur ki:

Üç yüz elli milyon içinde, *Âl*-i Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâmdan yalnız iki zatın, yani Hasan (r.a.) ve Hüseyin'in (r.a.) neslinden gelen evliya, ekser-i mutlak hakikat mesleklerinin ve tarikatlerinin pirleri ve mürşitleri onlar olmaları, ³ **عَلَمَاءَ أُمَّتِي كَأَنْبِيَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ** hadisinin mazharları olduklarıdır. Başta Cafer-i Sadık (r.a.) ve Gavs-ı Azam (r.a.) ve Şah-ı Nakşibend (r.a.) olarak, her biri ümme'tin bir kısm-ı azamını tarik-ı hakikate ve hakikat-i İslâmiyete irşat edenler, bu, *Âl* hakkındaki duanın makbuliyetinin meyveleridirler.

aleyhisselâm: Allah'ın selâmı onun üzerine olsun.
bilhassa: özellikle.
cihet: yön.
delil: bir davayı ispata yarayan şey, bürhan.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
ekser-i mutlak: mutlak çoğunluk.
elcevap: cevap olarak.
enbiya: nebîler, peygamberler.
evliya: velîler, Allah dostları.
gerçî: her ne kadar...
hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı başkasına ait söz, iş veya davranış.
hakikat-ı İslâmiyet: İslâmiyetin aslı, esası, gerçeği.
ifa: bir işi yapma, yerine getirme.
iktiran: iki şeyin beraber gelmesi.
irşat: doğru yolu gösterme, gafletten uyandırma.
kamet: farz namazlara başlamadan önce "kad-kameti's-salâh" cümlesinin ilâvesiyle okunan ezan.
kısm-ı azam: büyük kısım, ekseriyet, çoğunluk.
makbul: kabul edilmiş olan, alınan, reddedilmeyen.
makbuliyet: makbullük, beğenilmişlik, geçerlilik.
mervi: rivayet edilen, nakledilen.
meselâ: örneğin.
meslek: gidiş, tutulan yol, sistem.
musırrâne: ısrar ve inatla, ısrarlı bir şekilde.
mürşit: bir tarikatın başında bulunan, tarikat bağlılarını uyaran, onları manevî bir terbiyeyle ye-

1. Umulur ki Rabbin, seni övülmüş bir makam olan en büyük şefa'at makamına kavuşturur. (İsra Suresi: 79.)
2. Onu, kendisine vaat ettiğin Makam-ı Mahmûda ulaştır. (*Keşfü'l-Hafâ*, 1:402.)
3. Ümme'timin âlimleri, Beniisrailin peygamberleri gibidir. (*Keşfü'l-Hafâ*, 2:64.)

tıştiren, marifet ve irfan nuruyla aydınlatan kimse, şeyh.

nesil: soy, zürriyet.

pir: bir tarikatın ilk kurucusu, veya o tarikate girmiş kimse-lerin kendisine bağlandıkları kimse, şeyh, mürşit.

sırr-ı hikmet: hikmet sırrı,

herkesin bilmediği gizli sebep.

tarikât: Allah'a ulaşmak için şeyhin gözetiminde müridin takip edeceği terbiye usul ve yolu.

tarik-ı hakikat: hak ve hakikat yolu.

ümme't: Müslümanların tamamı; bütün Müslümanlar.

vaad-i İllâhî: Allah'ın verdiği söz.

vaat: söz verme, ahit.

zat: azamet ve ululuk sahibi olan.

İkinci Cihet: Bu tarzdaki salâvatın namaza tahsis-i hikmet ise; meşahir-i insaniyenin en nuranî, en mükemmel, en müstakimi olan enbiya ve evliyanın kabile-i kübrasının gittikleri ve açtıkları yolda, kendisi dahi o yüzer icma ve yüzer tevatür kuvvetinde bulunan ve şaşkınlıkları mümkün olmayan o cemaat-i uzmaya, o sırat-ı müstakimde iltihak ve refakat ettiğini tahattur etmektir; ve o tahattur ile, şübehat-ı şeytaniyeden ve evham-ı seyyi-eden kurtulmaktır.

Ve bu kabile, bu kâinat Sahibinin dostları ve makbul masnuları; ve onların muarızları, Onun düşmanları ve merdut mahlûkları olduğuna delil ise, zaman-ı Âdem'den beri o kabileye daima muavenet-i gaybiye gelmesi ve muarızlarına her vakit musibet-i semaviye inmesidir.

Evet kavm-i Nuh ve Semud ve Âd ve Firavun ve Nemrut gibi bütün muarızlar, gadab-ı İlâhîyi ve azabını ihsas edecek bir tarzda gaybî tokatlar yedikleri gibi; kabile-i kübranın Nuh Aleyhisselâm, İbrahim Aleyhisselâm, Mûsa Aleyhisselâm, Muhammed Aleyhisselâtu Vesselâm gibi bütün kudsî kahramanları dahi, harika ve mu'cizâne ve gaybî bir surette mu'cizelere ve ihsanat-ı Rabbanîye mazhar olmuşlar. Bir tek tokat hiddeti, bir tek ikram muhabbeti gösterdiği hâlde, binler tokat muarızlara ve binler ikram ve muavenet kabileye gelmesi, bedahet derecesinde ve gündüz gibi zahir bir tarzda o kafilenin hakkaniyetine ve sırat-ı müstakimde gittiğine şahadet ve delâlet eder. Fatiha' da, **صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ** ¹

1. Kendilerine nimet verdiklerinin yoluna. (Fatiha Suresi: 6.)

aleyhisselâtu vesselâm: 'salât ve selâm onun üzerine olsun' anlamında Hz. Muhammed'e dua.
aleyhisselâm: Allah'ın selâmı onun üzerine olsun.
âlim: ilim ile uğraşan, ilim adamı.
azap: eziyet, işkence.
bedahet: açıklık, aşikâr, ispatta ihtiyaç olmayacak derecede açıklık.

Beniisrail: Israiloğulları, Yahudiler.
cemaat-i uzma: çok büyük cemaat, en büyük topluluk.
delâlet: delil olma, gösterme.
evham-ı seyyie: kötü kuruntular.
gadab-ı İlâhî: Allah'ın gazabı.
gaybî: gaypla ilgili, görünmeyenlere ait.
hakkaniyet: hak ve adâlete uygunluk.

harika: olağanüstü.
hiddet: öfke, kızgınlık.
icma: fikir birliği etme, görüş birliğine varma.
ihsanat-ı Rabbanîye: her şeyi terbiye ve idare eden Cenab-ı Hakkın iyilikleri, bağışları.
ihsas: hissettirme, sezdirme.
ikram: bağış, ihsan, bir şey sunma.
iltihak: kanşma, katılma.

İsra: Kur'ân-ı Kerim'in 17. suresidir. Mekke'de nazil olmuştur.
kabile-i kübra: en büyük kabile, topluluk.
kavm-i Nuh: Hz. Nuh'un peygamber olarak gönderildiği kavim.
kudsi: mukaddes, yüce.
mahlûk: yaratık, Allah tarafından yaratılmış olan.
masnu: sanatla yapılmış esya, varlık.
mazhar: nail olma, şereflenme.
merdut: reddolunmuş, kovulmuş.
meşahir-i insaniye: insanların meşhurları.
muarız: muhalefet eden, karşı çıkan, muhalif.
muavenet: yardım.
muavenet-i gaybiye: gaybî, gizli yardım.
mu'cizâne: mu'cizeli bir şekilde.
mu'cize: benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.
muhabbet: sevgi, sevmek.
musibet-i semaviye: semavî musibet, gökten gelen belâlar, musibetler.
müstakim: doğru.
peygamber: Allah tarafından haber getirerek ilâhî emir ve yasakları insanlara tebliğ eden elçi, nebî.
refakat: refiklik arkadaşlık.
Semud: kendilerine Hz. Salih'in peygamber olarak gönderildiği müşrik bir kavmin adı.
sırat-ı müstakim: Allah'ın gösterdiği hidayet yolu.
Sure: Kur'ân-ı Kerim'in ayrıldığı 114 bölümden her biri.
suret: biçim, tarz, görünüş.
şahadet: şahit olma, şahitlik, tanıklık.
sefaat: birinden başkasının kusurlarının veya suçunun bağışlanmasını dileme.
şübehat-ı şeytaniye: şeytandan gelen şüpheler.
tahattur: hatırlama, hatıra getirme.
tarz: biçim, şekil.
tevatür: içinde yalan ihtimali bulunmayan ve birbirlerine kuvvet veren haberlerden oluşan büyük bir topluluğa ait haber.
ümmet: hak dine davet etmek için Allah tarafından kendilerine peygamber gönderilen ve bu peygambere inanıp bağlanan cemaat, topluluk.
vaat: söz verme, ahit.
zahir: açık, aşikâr.
zaman-ı Âdem: Hz. Âdem zamanı, insanlığın ilk devresi.

kafileyeye; ve ¹ **غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ** muarızlarına bakıyor. Burada beyan ettiğimiz nükte ise, Fatiha'nın ahirinde daha zahirdir.

Üçüncü Cihet: Bu kadar tekrar ile, kat'î verilecek olan bir şeyin vermesini istemesinin sırr-ı hikmeti şudur: İstenilen şey, meselâ Makam-ı Mahmut bir uçtur; pek büyük ve binler Makam-ı Mahmut gibi mühim hakikatleri ihtiva eden bir hakikat-i azamın bir dalıdır ve hilkat-i kâinatın en büyük neticesinin bir meyvesidir. Ve ucu ve dalı ve o meyveyi dua ile istemek ise, dolayısıyla, o hakikat-i umumiye-i uzmanın tahakkukunu ve vücut bulmasını; ve o şecere-i hilkatın en büyük dalı olan âlem-i bâkînin gelmesini ve tahakkukunu; ve kâinatın en büyük neticesi olan haşir ve kıyametin tahakkukunu; ve dâr-ı saadetin açılmasını istemektir. Ve o istemekle, dâr-ı saadetin ve Cennetin en mühim bir sebep-i vücudu olan ubudiyet-i beşeriye ve daavat-ı insaniyeye kendisi dahi iştirak etmektedir. Ve bu kadar hadsiz derecede azîm bir maksat için, bu hadsiz dualar dahi azdır. Hem, Hazret-i Muhammed Aleyhissalâtu Vesselâma Makam-ı Mahmut verilmesi, umum ümmete şefaati kübrasına işarettir. Hem, o, bütün ümmetinin saadetiyle alâkadardır. Onun için, hadsiz salâvat ve rahmet dualarını bütün ümmetten istemesi, ayn-ı hikmettir.

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

Şualar, Yeni Asya Neşriyat, 2005, s. 156-162.

ahir: son.
alâkadâr: ilgili, ilişkili, münasebetli, bağlı.
âlem-i bâkî: sonsuz olan ahiret âlemi.
ayn-ı hikmet: tamamen faydalı ve gayeli, hikmetin tâ kendisi.
azîm: büyük, yüce, ulu.
beyan etmek: açıklamak, bildirmek, izah etmek.
Cihet: yön.
daavat-ı insaniye: insanın yapmış olduğu dualar.
dâr-ı saadet: saadet, mutluluk yeri, Cennet.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
gazap: kızgınlık, hiddet, öfke.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikat: gerçek, esas.
hakikat-i azam: büyük hakikat, gerçek.
hakikat-i umumiye-i uzma: her şeyi kapsayan en büyük umumi gerçek.
haşir: kıyametten sonra bütün insanların bir yere toplanmaları, Allah'ın ölüleri diriltip mahşere çıkarması.
hikmet: ilâhî gaye, gizli sebep.
hilkat-i kâinat: kâinatın yaratılışı.
ihtiva: içine alma, kapsama.
iştirak: ortak olma, ortaklık etme.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kat'î: kesin, şüpheye ve tereddüde mahal bırakmayan.
Kıyâmet: bütün kâinatın Allah tarafından tayin edilen bir vakitte yıkılıp mahvolması.
Makam-ı Mahmut: en yüksek şefaati makamı, Peygamberimizin (a.s.m.) kavuşacağı, Allah tarafından vaat edilen makam.
maksat: gaye.
meselâ: örneğin.
muarız: muhalefet eden, karşı çıkan, muhalif.
mühim: önemli, ehemmiyetli.
nîmet: lütuf, ihsan, bağış.
nükte: ince manalı, düşündürücü söz.

1. Kendilerine gazap ettiklerinin ve yoldan sapmışların yoluna değil. (Fatıha Suresi: 7.)

2. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

rahmet: şefkat etmek, merhamet etmek, esirgemek.
saadet: mutluluk.
salâvat: Hz. Muhammed'e rahmet ve esenlik dileme, salâvat ve selâm etme.
sebeb-i vücut: varlık sebebi, bir şeyin var olma nedeni.
sırr-ı hikmet: hikmet sırrı,

herkesin bilmediği gizli sebep.
secere-i hilkat: yaratılış ağacı.
salâvat: Hz. Muhammed'e rahmet ve esenlik dileme, salâvat ve selâm etme.
sefaat-i kübra: en büyük şefaati; en yüksek şefaati makamı.
tahakkuk: gerçekleşme, delil ile ispat edilme, kesinleşme.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma, münezzehten sayma.
ubudiyet-i beşeriye: insanların ibadet ve kullukları.
umum: bütün.
vücut: var olma, varlık.

Evet, nasıl ki, rahmet, rızk-ı acaibiyle güneş gibi kendini gösterip perde-i gaypta bir Rahman-ı Rahîm'i kat'iyetle ispat ediyor; öyle de, yüzer âyât-ı Kur'âniyede mevki alan ve kudsi yedi sıfattan bir cihette en birincisi olan "ilim" dahi, nizam ve mizanın hikmetleri ve meyveleriyle güneş ziyası misillü kendini gösterdiği gibi, bir Alîm-i Külli Şey'in mevcudiyetini kat'iyetle bildirir.

Evet, insanın şuuruna, ilmine delâlet eden düzgün, ölçülü sanatı ile İnsanın Hâlık'ının ilmine, hikmetine delâlet eden hüsn-i hilkat-i insan muvazenesi, aynen yıldız böceğinin geceki ışığının lem'acığının, gündüzle güneşin ihatalı ziyasına nispeti gibidir.

Şimdi ilm-i İlahînin delillerini beyan etmeden evvel, o kudsi sıfatın kâinatın envaindeki tecellileriyle Zat-ı Akdes'i pek zahir bir tarzda göstermesine delâlet ve şahadet eden Mirac-ı Muhammedî (a.s.m.) gecesinde huzur ve hitab-ı İlahîye mazhar olduğu zaman, birden **1** **التَّحِيَّاتُ الْمُبَارَكَاتُ الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ** diyerek, bütün zihayat ve enva-ı mahlûkat namına bir mebus ve elçi olmasından, bütün onların sıfat-ı ilmin cilveleriyle Rablerini bildirdikleri tarzda, selâm yerinde, umum zîşuur bedeline, Hâlık'ına umum zihayatın hediyelerini takdim eder. Yani, **التَّحِيَّاتُ، الْمُبَارَكَاتُ، الصَّلَوَاتُ، الطَّيِّبَاتُ** dört kelimeler ile umum zihayatın dört taifesinin ezelî, ebedî ilmin cilveleriyle Allâmü'l-Guyûb'a karşı tahiyelerini, tebriklerini, ubudiyetlerini, güzel marifetlerini gösterdiğinden,

1. Bütün canlıların manevî selâm ve hediyeleri, fitri ibadetleri, bereket ve tebrike sebep olan canlıların hülâsası olan bütün mahlûk, tohum, çekirdek, dane ve yumurtaların kullukları; canlıların hülâsası olan ruh sahiplerinin hususî ibadetleri ve ruh sahiplerinin en mükemmelleri olan kâmil insan ve Allah'a yakın meleklerin nurânî ve yüksek ibadetleri Allah'a mahsustur. (Buharî, Ezan:148,150; Müslim, Salât: 56, 60, 62; Ebu Davud, Salât:178; Tirmizî, Salât: 100, Nikâh: 17; Neseî, Tatbik: 23, Sehih: 41, 43-45, 56, 10-104; İbni Mâce, İlkame: 24 Nikâh: 19.)

Alim-i Külli Şey: her şeyi bilen ilim sahibi Allah.

Allâmü'l-Guyûb: gaybı bilen, görünmeyen şeyleri bilen, Allah.

âyât-ı Kur'âniye: Kur'an'ın

ayetleri.

cilve: tecelli, görüntü.

delâlet: delil olma, gösterme.

ebedî: sonu olmayan, daimî, sürekli.

enva: çeşitler, türler, neviler.

enva-ı mahlûkat: yaratılmış olanların türleri, çeşitleri.

ezelî: ezel ile ilgili, öncesiz, başlangıçsız.

Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.

ci; Allah.

hitab-ı İlahî: Allah'ın kendi zatına mahsus olarak hitabı; Kur'an-ı Kerim.

huzur: yan, kat, ön.

huzur-ı İlahî: Allah'ın her an yanında olduğunu ve her şeyi bildiğini hissetme ve yaşama hâli.

hüsn-i hilkat-i insan: insanın yaratılışındaki güzellik.

ihatalı: kusatıcı.

ilm-i İlahî: Allah'ın ilmi.

kat'iyet: kat'îlik, kesinlik.

kudsi: mukaddes, yüce.

lem'a: parıltı.

marifet: bilme, derin bilgi.

mazhar: bir şeyin çıktığı görüldüğü yer; nail olma, şereflenme.

mebus: gönderilen, yollanan, elçi.

mevcudiyet: mevcut olma, varlık.

mirac-ı Muhammedî: Peygamberimizin (a.s.m.) Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen ve hâlen çıkması mu'cizesi.

misillü: gibi, benzeri.

mizan: ölçü, denge.

muvazene: ölçü, mukayese, denge.

nispet: kıyaslama, ölçü, oran.

nizam: düzen.

perde-i gayp: gayp perdesi, gizli perde; insanların bilmeyip sadece Allah'ın bildiği gayp âlemdeki manevî perde.

Rab: besleyen, yetiştiren, verdiği nimetlerle mahlûkatı islah ve terbiye eden Allah.

Rahman-ı Rahîm: Rahman ve Rahîm olan Allah; dünya ve ahirette yarattıklarına sonsuz rahmet, şefkat ve merhametiyle muamele eden Allah.

rahmet: şefkat, merhamet, bağışlama ve esirgeyicilik.

rızk-ı acayip: acayip, harikulâde şekilde ihsan edilen rızık.

sıfat-ı ilim: ilim sıfatı.

şahadet: şahit olma, şahitlik, tanıklık.

şuur: bir şeyin inceliklerini iyice idrak etme, anlayış.

tahiyye: selâm verme, selâm.

taife: takım, guruh.

tecilli: belirme, görünme.

ubudiyet: kulluk.

zahir: açık, aşikâr.

Zat-ı Akdes: en mukaddes zat, her türlü kusur ve noksandan uzak ve pak olan zat; Allah.

zihayat: hayat sahibi.

zîşuur: şuurlu, şuur sahibi.

ziya: ışık, aydınlık, nur, parlaklık.

bu kudsî mükâleme-i Miraciye'yi geniş manasıyla okumak, teşehhütte umum İslâmın farz bir vazifesi olmuş. O kudsî mükâlemenin izahatını Risale-i Nur'a havale edip, gayet kısa dört işaretle bir manasını beyan edeceğiz.

İbirincisi: **التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ** 'tır. Kısacık meali şudur:

Nasıl bir usta, pek harika bir makineyi derin ilmi ve mu'cizekâr zekâsıyla yapsa, o acip makineyi gören herkes, o ustayı takdîrkârâne tebrik edip alkışlar ve tahsin-kârâne medihlerle ve ihsanlarla ona maddî, manevî hediyeler, tahiyyeler verir; o makine dahi, o ustanın istediği tarzda, tam tamına, gayet mükemmel olarak arzularını ve harika ince sanatını ve maharet-i ilmiyesini göstermesiyle, kendi ustasını lisan-ı hâl ile alkışlar, tebrik eder, manevî tahiyyeler, hediyeler verir. Aynen öyle de, kâinatta bütün zihayat taifeleri, her biri ve her bir ferdi, her şeyin her şeyle münasebetini gören ve her şeyin hayatına lâzım bütün şeyleri görüp tam yerinde ona yetiştiren ihatalı ilminin derin ve ince cilveleriyle kendini tanıttıran Sâni-i Zülcelâl'ini, hayatlarının lisan-ı hâlleriyle, ins ve cin ve melek olan zîşuurların kâl dilleri gibi tahiyyelerle alkışlar ve tebriklerle **التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ** derler. Ve hayatlarının fiyatını, doğrudan doğruya bütün mahlûkatı bütün ahvalıyla bilen Hâlık'larına ubudiyetkârâne takdim ediyorlar ki, Miraç Gecesinde, bütün zihayat namına Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm, Vacibü'l-Vücut'un huzurunda,

acip: tuhaf, hayrette bırakan.
ahval: hâller, durumlar.
aleyhissalâtü vesselâm: 'salât ve selâm onun üzerine olsun' anlamında Hz. Muhammed'e dua.
arzu: bir şeye karşı duyulan istek, heves.
beyan etmek: açıklamak, bildirmek, izah etmek.
cilve: tecelli, görüntü.
cin: gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık.
farz: kesin yapılması gerekli olan; İslâmiyette kesin olarak yapılması gereken emir.
gayet: son derece.
Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
harika: olağanüstü.
havale: bir şeyi başkasının üstüne bırakma.
ihatalı: kuşatıcı.
ihsan: bağışlama, ikram etme, lütuf.
ilim: bilgi, marifet.
ins: insan, beşer, Âdemoğlu.
izahat: izahlar, açıklamalar.
kâinat: evren; yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler.
kâl: söz, konuşma.
kudsî: mukaddes, yüce.
lisan-ı hâl: hâl dili, bir şeyin durumu ve görünüşü ile bir mana ifade etmesi.
maddî: madde ile alakalı, cismanî.
maharet-i ilmiye: ilmi beceriklilik, ustalık.
mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar, Allah tarafından yaratılanlar.
manevî: manaya ait, maddî olmayan.
meal: mana, anlam, mefhum.
medih: övmek.
Miraç: Peygamberimiz Hz. Mu-

hammed (a.s.m.) Efendimizin, Recep ayının 27. gecesinde Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
mu'cize: benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.
mu'cizekâr: mu'cizeli, mu'cize hâlinde.
mükâleme: konuşma.
mükâleme-i miraciye: Miraçtaki konuşmalar.
münasebet: ilgi, ilişki, bağ.
nam: ad.

Sâni-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi olan ve her şeyi sanatla yaratan, Allah (cc).
tahiyye: selâm verme, selâm.
tahsînkârâne: beğenen gibi, beğenen kimseye yakışır şekilde, beğenircesine, alkışlarcasına.
taife: takım, grup.
takdim: arz etme, sunma.
takdîrkârâne: takdir edene yakışır şekilde, takdir ederek.
tarz: biçim, şekil, suret.
teşehhüt: şahadet getirme,

namazda Tahiyyatın oturarak okunması.
ubudiyetkârâne: kul olana yakışır şekilde, kulluğa yakışır tarzda.
umum: bütün.
Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah (c.c).
vazife: görev.
zihayat: hayat sahibi.
zîşuur: şuurlu, şuur sahibi.

selâm yerinde **التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ** deyip, bütün zihayat taifelerinin tahiyeye ve hediye ve manevî selâmlarını takdim etmiş.

Evet, adî bir muntazam makine, intizam ve mizanlı hey'etiyle, şeksiz, bir mahir ve dikkatli ustayı gösterdiği gibi, kâinatı dolduran hadsiz zihayat makineler de, her birisi bin bir mu'cizat-ı ilmiyeyi gösteriyorlar. Elbette yıldız böceğinin ışığına nispeten güneşin ziyası derecesinde ilmin cilveleriyle o zihayatlar, usta ve sermedî sanatkârlarının vücub-i vücuduna ve ma'budiyetine pek parlak şahadet ederler.

*İkinci Kudsî Kelime-i Miraciye: **المُبَارَكَاتُ** 'dür.*

Madem, hadisçe, namaz mü'minin miracıdır ve Mirac-ı Ekberin cilvesine mazhardır. Ve madem dünya seyyahı, her âlemde, ilim sıfatıyla Allâmü'l-Guyûb hâlıkını bulmuş. Biz dahi o seyyahla beraber, mübareklerin ve görenlere "Bârekâllah" dedirtenlerin ve **المُبَارَكَاتُ** 'nün geniş âlemine girip bütün zîruhun masum, mübarek yavrularını ve bütün zihayatın mukadderat ve programlarının kutucukları olan tohum ve çekirdekleri başta olarak, o mübarekât âlemini temaşa ve mütalâa ile kudsî sıfat-ı ilmin mu'cizatlı, ince cilveleriyle Hâlık'ımızı ilmelyakin ile bilmeye o seyyah gibi çalışacağız.

Evet, gözümüzle görüyoruz ki, bütün o masum yavrucuklar ve o mübarek mahzencikler, sandıkçıklar; bir

adi: basit, bayağı, sıradan.
âlem: dünya.
âlem: varlık sınıflarından her biri.
Allâmü'l-Guyûb: gaybı bilen, görünmeyen şeyleri bilen, Allah.
bârekâllah: Allah mübarek etsin, hayırlı ve bereketli olsun.
cilve: tecelli, görüntü.
hadis: Hz. Muhammed'e (a.s.m.) ait söz, emir, fiil veya Hz. Peygamberin onayladığı

başkasına ait söz, iş veya davranış.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
heyet: şekil, biçim, görünüş.
ilim: bilgi, marifet.
ilmelyakin: ilim yoluyla kesin olarak bilme.
intizam: düzenlilik, düzgünlük.
kâinat: evren; yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlem-

ler.
kelime-i Miraciye:
kudsî: mukaddes, yüce.
ma'budiyet: ilâh oluş, kendisine ibadet edilmeye lâyık oluş.
madem: ...den dolayı, böyle ise.
mahir: maharetli, becerikli.
mahzencik: küçük mahzen, ihtiyaç maddelerini saklayan küçük depo.
manevî: manaya ait, maddî olmayan.

masum: suçsuz, günahsız, saf, temiz.
mazhar: bir şeyin çıktığı görüldüğü yer; nail olma, şereflenme.
Mirac-ı Ekber: büyük miraç, Peygamberimizin Miraca çıkışı.
Mirac: Peygamber Efendimizin (a.s.m.) Cenab-ı Hakkın huzuruna çıkma mu'cizesi.
mizan: ölçü, denge.
mu'cizat: mu'cizeler, Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
mu'cizat-ı ilmiye: ilmi mu'cizeler.
mukadderat: Allah tarafından ezelde takdir olunmuş şeyler, ileride meydana gelecek hâller ve olaylar, alın yazısı.
muntazam: nizamlı, intizamlı, düzenli ve düzgün biçimde.
mübarek: feyizli, bereketli, kutlu.
mübarekât: bereketli, uğurlu ve hayırlı şeyler.
mü'min: iman eden, inanan.
mütalâa: bir şeyi etraflıca düşünme, dikkatli okuma.
nispeten: nispetle, kıyaslayarak.
sanatkâr: sanatçı, usta.
selâm: banış, rahatlık, selâmet ve esenlik dileme.
sermedî: ebedî, daimî, sürekli.
seyyah: gezgin, yolcu.
sıfat-ı ilim: ilim sıfatı.
şahadet: şahit olma, şahitlik, tanıklık.
şek: şüphe, zan, tereddüt.
tahiyeye: selâm verme, selâm.
taife: takım, guruh.
takdim: arz etme, sunma.
temaşa: hayretle ve dikkatle bakma, seyretme.
vücub-i vücut: varlığı gerekli olmak, olmaması imkânsız olmak, varlığı zarurî ve vacip olmak.
zihayat: hayat sahibi.
zîruh: ruh sahibi, ruhlı, canlı, hayattar.
ziya: ışık, aydınlık, nur, parlaklık.

Alîm-i Hakîm'in ilmiyle hem umumu, hem her bir ferdi, birden bir uyanmak ve gaye-i hilkatine yürümek için bir hareket alırlar. Hakikat nazarıyla bakanlara "Bin bâre-kâllah, yüz bin maşaallah!" dedirtirler.

Evet, meselâ nutfeler, yumurtalar, tohumlar, çekirdekler, her biri birden ilimden gelen bir ince nizam ve o nizam, maharetten gelen tam bir mizan içinde; o mizan, yeni bir tanzim, o ise taze bir ölçü ve tevzin içinde; o dahi bir temyiz ve terbiye ve müteşabih emsalinden kastî farika alâmetleri içinde; o da sanatlı bir tezyin ve süslemek içinde; bu dahi hakîmâne, lâyük, mükemmel cihazat ve tasvir içinde; bu ise kerîmâne, rızık isteyenlerin zevklerini memnun etmek için, o mahlûkların ve meyvelerin etleri ve yenilen kısımları ihtilâf içinde; bu ise alîmâne, mu'cizâne, ayrı ayrı nakışlar, ziynetler içinde; bu da ayrı ayrı güzel, hoş kokular ve lezzetli tatlar içindeki kemal-i intizam içinde, birbirinden mütemayiz, ayrı iken, kesret ve sür'at ve vüs'at-i mutlaka içinde, sehivsiz, hatasız, bütün onların suretlerinin inkişafı ve her mevsimde o harika hâlin devamı içinde bütün o mübareklerin her biri ve beraber, bu mezkûr on beş dil ile ustalarının harika maharetini ve mu'cizatlı ilmini göze gösterip Allâmü'l-Guyûb, Vacibü'l-Vücut Sâni'lerini güneş gibi bildiriyorlar. İşte bu pek geniş ve parlak şahadetleri ve Sâniini tebrikleri içindir ki, Miraç Gecesinde bütün mahlûkat hesabına konuşan zat-ı Muhammediye (a.s.m.) **الْمُبَارَكَاتُ** kelimesini selâm yerinde demiş.

alâmet: belirti, işaret, iz.
âlimâne: bilerek, bilene yakışır tarzda.
Alim-i Hakîm: her şeyi bilen, her bir şeyi gaye ve faydalarla yaratan Allah.
Allâmü'l-Guyûb: gaybı bilen, görünmeyen şeyleri bilen, Allah.
bârekâllah: Allah mübarek etsin, hayırlı ve bereketli olsun.
cihazat: cihazlar, kendilerine ihtiyaç duyulan maddî manevî aletler.
emsal: örnekler, benzerler.
farika: fark olunmasına, ayrılmasına sebep olan.
gaye-i hilkat: yaratılış gayesi, maksadı.
hakikat: gerçek, görülen bir şeyin aslı esası.
hakîmâne: hikmetli bir şekilde.
harika: olağanüstü.
ihtilâf: farklı olma, ayrı oluş.
inkişaf: ortaya çıkma, gelişme.
kastî: kast ederek, isteyerek, bile bile yapılan.
kemal-i intizam: intizamın mükemmel oluşu, tam ve eksiksiz düzen.
kerîmâne: kerîmce, cömertçe, bol ihsan ve ikram ile.
kesret: çokluk.
lâyık: uygun, yakışır, münasip.
maharet: mahirlik, ustalık.
mahlûk: yaratık, Allah tarafından yaratılmış olan.
mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar, Allah tarafından yaratılanlar.
maşaallah: Allah'ın istediği gibi, Allah'ın istediği olur anlamında hayret ve memnunluk ifade eden bir ibare.
meselâ: örneğin.
mezkûr: zikredilen, adı geçen, anılan.
Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.m.) Efendimizin, Recep ayının 27. gecesinde Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
mizan: ölçü, denge.
mu'cizâne: mu'cizeli bir şekilde.
mu'cizat: mu'cizeler, Allah tarafından verilip, yalnız peygamberlerin gösterebilecekleri büyük harika işler.
mübarek: feyizli, bereketli, kutlu.
mütemayiz: temayüz eden, beliren, seçkin, ayrı.

müteşabih: birbirlerinden ayırt edilemeyecek tarzda nitelik bakımından birbirine benzeyen.
nakış: işleme, süsleme.
nazar: bakış, fikir.
nizam: düzen.
nutf: döl suyu, meni.
rızık: yiyecek, içecek şey, azık.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak yaratan Allah.
sehiv: hata, yanlışlık.

selâm: barış, rahatlık, selâmet ve esenlik dileme.
suret: biçim, tarz, görünüş.
sür'at: çabuk olma, hızlilik.
şahadet: şahit olma, şahitlik; açık alâmet, işaret.
tanzim: düzenleme, sıralama, tertipleme.
tasvir: resim.
temyiz: inceleyip seçme, ayırdetme.
terbiye: besleyip büyütme, yetiştirme.
tevzin: tartma, ölçülü hale

koyma.
tezyin: süsleme, ziynetlendirme.
umum: bütün, herkes.
Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah (c.c.).
vüs'at-i mutlaka: mutlak genişlik.
zat-ı Muhammediyye: Hz. Muhammed'in zatı, kişiliği.
ziynet: süs.

Üçüncü Kelime: **الصَّلَوَاتُ** 'dür ki, hem umumî Mirac-ı Ekber-i Muhammedîde (a.s.m.), hem her mü'minin hususî miracı olan namaz teşehhüdünde, her gün hiç olmazsa on defa, yüz milyonlar ehl-i iman, o kudsî kelimeyi, Peygamberin (a.s.m.) tebaiyetiyle dergâh-ı İlâhîye takdim edip kâinatta ilân ederler. Miraca dair Otuz Birinci Söz, Miracın bütün hakikatlerini, bir muhatap ittihaz ettiği muannit, mülhit, münkirlere karşı dahi gayet kat'î ve kuvvetli bir surette ispat ettiğine binaen, tafsilâtını ve hüccetlerini ona havale ederek, gayet muhtasar bir işaretle bu üçüncü kelime-i Miraciyenin geniş manasını gösteren zîruh, zîşuur taifelerinin acip âlemine bakıp, ilm-i ezelinin cilveleriyle Hâlık'ımızın vahdet ve mevcudiyeti içinde kemal-i rahmaniyetini ve rahîmiyetini ve azamet-i kudret ve şümül-i iradetini bilmeye çalışacağız:

Evet, bu âlemde görüyoruz ki: Bu zîruhlara, şuuren ve aklen olmasa da hissên, fitraten hissediyorlar ki, her biri, hadsiz bir acz ve zaaf içinde, hadsiz düşmanları ve incitenleri var. Ve hadsiz bir fakr ve ihtiyaç içinde, hadsiz hacatı ve matlûpları var. İktidarı ve sermayesi binden birine kâfi gelmediğinden, bütün kuvvetiyle bağırır ve ağlar, manen, fitraten yalvarır, kendine mahsus sesiyle, lisanıyla dualar, niyazlar, bir nevi namazlar, salâvatlar ile bir Alîm-i Kadîr dergâhına iltica ederken, birden görüyoruz ki, o bağırınların her işini, her ihtiyacını bilen ve her derdini ve zararını anlayıp yalvarmasını, fitrî duasını işiten Alîm-i Mutlak bir Kadîr-i Hakîm, imdatlarına yetişir,

acip: tuhaf, hayrette bırakan.
acz: zayıflık, güçsüzlük.
âlem: dünya.
Alîm-i Kadîr: her şeye gücü yeten ve her şeyi bilen Allah.
Alîm-i Mutlak: sonsuz ve sınırsız ilim sahibi Allah, hakiki manada gerçek ilim sahibi olan Allah.
azamet-i kudret: kudretin büyüklüğü.
binaen: -den dolayı, bu sebepten.
clive: tecelli, görüntü.

dergâh: sığınılacak yer; büyük yük bir huzura girilecek kapı.
dergâh-ı İlâhîye: Cenab-ı Hakkın dergâhı, kapısı, katı.
dua: Allah'a yalvarma, niyaz.
ehl-i iman: inananlar, iman sahipleri.
fakr: fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık.
fitraten: fitrî olarak, yaratılıştan, yaratılış itibarıyla.
fitrî: tabîî, yaratılıştaki, doğuştan olan.
hacat: hacetler, ihtiyaçlar.

Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hissen: his itibarıyla, hissî olarak, duygulanarak, hislenerek.
hüccet: delil.
iktidar: güç, idareyi elinde bulundurma.
ilân: yayma, duyurma, bildirme.
ilm-i ezeli: ezeli ilim, Cenab-ı Hakkın sonsuz ezeli ilmi.
iltica: sığınma, güvenme, da-

yanma.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
ittihaz: edinme, alma, kabul etme.
Kadîr-i Hakîm: her şeyi hikmetle yaratan ve her şeye kudreti yeten, Allah.
kelime-i Miraciye:
kemal-i Rahîmiyet: Cenab-ı Hakkın tam bir mükemmellikte mahlûkâta merhamet etmesi, yardımlarına kosması.
kemal-i rahmaniyet: Cenab-ı Hakkın tam bir mükemmeliyet içinde mahlûkâta rızıklarını vermesi.
kudsî: mukaddes, yüce.
lisan: dil.
mahsus: bir şeye veya kişiye has olan.
manen: mana bakımından, manaca.
matlûp: talep edilen, istenilen şey.
mevcudiyet: mevcut olma, varlık.
Mirac-ı Ekber-i Muhammed Aleyhissalâtu Vesselâm: Peygamberimizin (a.s.m.) Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması, mu'cizesi.
Mirac: Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.m.) Efendimizin, Recep ayının 27. gecesinde Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
muannit: inatçı, ayak direyen.
muhatap: kendisine hitap olunan, söz söylenen kimse.
muhtasar: kısaltılmış, özet.
mülhit: İslam dininden ayrılan, Allah'ı inkâr eden, dinsiz, imansız.
mü'min: iman eden, inanan.
münkir: Allah'ın varlığını kabul ve tasdik etmeyen, imansız, dinsiz.
nevi: çeşit, tür.
niyaz: yalvarma, yakarma.
salâvat: namazlar, ibadetler, sü-kürler.
şuuren: suur ile, suur olarak.
şümül-i iradet: iradenin hüküm alanı, iradenin tesir alanı, iradenin ihata alanı.
tafsilât: tafsiller, açıklamalar, izahlar.
takdim: arz etme, sunma.
tebaiyet: tâbîlik, tâbî olma, uyuma.
teşehhüt: şahadet getirme, namazda tahiyatın oturarak okunması.
vahdet: birlik ve teklik.
zaaf: zayıflık, kuvvetsizlik.
zîruh: ruh sahibi, ruhlı, canlı, hayattar.
zîşuur: şuurlu, şuur sahibi.

âdeta: sanki.
âlem: dünya.
âlem: varlık sınıflarından her biri.
aleyhissalâtü vesselâm: 'salât ve selâm onun üzerine olsun' anlamında Hz. Muhammed'e dua.
alimâne: ilmen bilerek.
aşk: şiddetli sevgi, sevdâ, gönül verme.
beyan etmek: açıklamak, bildirmek, izah etmek.
cemal: güzellik.
Cemil -i Mutlak: her şeyiyle güzel olan Cenab-ı Allah.
cilve: tecelli, görüntü.
cin: gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık.
daimî: sürekli, devamlı.
ehl-i marifet: bilim, hüner ve sanat sahibi kişiler, usta ve mahir olanlar.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
hakikat: gerçek, esas.
hakimâne: hikmetli bir şekilde.
Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hasene: iyilik, güzellik.
hikmet: gaye, maksat.
hüsün: güzellik.
ihtar: hatırlatma, uyarı.
ihtiyarsız: irade ve istem dışı.
ilim: bilgi, marifet.
iman: inanç, itikat.
ins: insan, beşer, Âdemoğlu.
kâinat: evren; yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler.
kelime-i kudsîye: yüce, kudsî söz.
kelime-i tayyibe: Allah ve Resulullah kelâmı, güzel ve hoş kelime.
kudsî: mukaddes, yüce.
küllî: umumî, genel, bütün olan.
marifet: bilme, derin bilgi.
methüsenâ: methedip övmek.
mirac-ı asgar: küçük miraç; kulun namazı.
Mirac-ı Ekber: Peygamberimizin (a.s.m.) Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması, mu'cizesi.
Mirac-ı Muhammedî: Peygamberimizin (a.s.m.) Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen ve hâlen çıkması mu'cizesi.
Mirac: Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.m.) Efendimizin, Recep ayının 27. gecesinde Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.
Mucib-i Mugis: yarattıklarının isteklerine cevap veren sonsuz yardım ve inayet edici Allah.
mukabele: karşılık verme, karşılama.
nihayetsiz: sonsuz, sınırsız.
rahimâne: rahim olarak, merha-

bütün istediklerini yapar. Ağlamalarını gülmeye, bağırma-
malarını teşekkürlere çevirir. Bu hakîmâne, alîmâne, ra-
hîmâne yardım, pek parlak bir tarzda ilim ve rahmetin
cilveleriyle bir Mucib-i Muğîs, bir Rahîm-i Kerîm'i bildirip
o zîruh âleminin bütün salâvat ve ubudiyetlerini Ona tak-
dim ve tahsis eder manasıyla, Mirac-ı Ekberde Muham-
med Aleyhissalâtü Vesselâm ve Mirac-ı asgar olan na-
mazlarda onun ümmeti, **الصَّلَوَاتُ الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ** der.

Dördüncü Kelime-i Kudsîye: الطَّيِّبَاتُ لِلَّهِ 'tır. Ri-

sale-i Nur'un çok hakikatleri namaz tesbihatında ihtar
edilmesi hikmetiyle, hem Fatiha'nın, hem teşehhüdün
kelimelerinin hakikatlerini kısa işaretlerle beyan etmeye
âdeta ihtiyarsız sevk edildim.

İşte, Mirac-ı Muhammedîde (a.s.m.) denilen **طَّيِّبَاتُ**

kelime-i kudsîyesi, ehl-i marifet ve iman ve küllî şuur sa-
hibi olan ins ve cin ve melek ve ruhanîlerin, kâinatı gü-
zel tayyibeleri ve haseneleri ve ubudiyetleriyle güzelleşti-
ren ve güzellerin âlemine bakan ve sermedî Cemil-i Mut-
lak'ın hadsiz cemal ve güzelliklerini ve kâinatı süslendi-
ren isimlerinin daimî güzelliklerini tam bilen ve aşk ve
şevkle küllî ubudiyetler ile mukabele eden ve parlak iman
ve geniş marifetler ve methüsenaların revaih-i tayyibe ve
hoş kokularıyla Hâlık'larına karşı o hadsiz tayyibatlar
manasıyla Miraçta söylenmiş sırrıyla, teşehhütte bütün
ümmet, her gün usanmadan o kudsî kelime-i tayyibeyi
tekrar ederler. Evet, bu kâinat, nihayetsiz bir hüsün ve

met ederek, merhametli ola-
rak.

Rahim-i Kerim: ikramı bol
olan ve kullarına çok çok
merhamet eden Allah.

rahmet: şefkat, merhamet,
bağışlama ve esirgeyicilik.

revaih-i tayyibe: hoş, güzel
kokular.

ruhanî: gözle görülmeyen,
cismi olmayan, elle tutulama-
yan varlıklar.

salâvat: namazlar, ibadetler,
şükürler.

sermedî: ebedî, daimî, süre-
kli.

sevk: yöneltme.

sır: gizli hakikat.

şevk: şiddetli arzu, aşırı istek
ve heves.

suur: bir şeyi anlama, tanıma
ve kavrama gücü; anlayış, id-
rak.

tahsis: has kılma, ayırma.

takdim: arz etme, sunma.

tarz: biçim, şekil, suret.

tayyibat: tayyipler, iyi ve gü-
zel işler, hareketler.

tayyibe: helâl.

tesbihat: tesbihler, Cenab-ı
Hakkın bütün noksan sıfatlar-
dan uzak ve bütün kemal sı-
fatlara sahip olduğunu ifade
eden sözler.

teşehhüt: şahadet getirme,
namazda tahiyatın oturarak
okunması.

ubudiyet: kulluk.

ümmet: Müslümanların ta-
mamı; bütün Müslümanlar.

zîruh: ruh sahibi, ruhlı, canlı,
hayattar.

cemal-i sermedinin âyinesi. Ve cilveleri ve kâinattaki bütün cemal ve kemal ve güzellikler, o sermedî hüsünden gelir ve ona intisapla güzelleşir, kıymeti yükselir. Yoksa, karma karışık bir virane, bir hüzüngâh olur. Ve o intisap ise, saltanat-ı ulûhiyetin dellâlları ve ilâncıları olan ins ve melek ve ruhanîlerin marifet ve tasdikleriyle anlaşılır. Hatta o dellâlların güzel ve tatlı hamdlerini ve senalarını ve Ma'bud'una medihlerini ve onların kelimelerini her tarafa neşir ve Arş-ı Azamın canibine sevk etmek için, hava unsurunun zerrelere emirber neferler, küçücük diller ve kulaklar gibi o güzel kelimeleri dergâh-ı ulûhiyete takdim etmek için o pek harika vaziyet-i acibe havaya verilmişine kuvvetli bir ihtimal var diye kalbime geldi.

İşte, ins ve melek, nasıl ki imanları ve ubudiyetleriyle Ma'bud-i Zülcelâl'i bildiriyorlar; öyle de, o Hakîm-i Zülcelâl dahi, o ilâncılara verdiği çok cami istidatlarla, pek harika cihazlarla ve dekaik-ı ilmiyeleriyle her birisini bütün kâinatla alâkadar bir küçük kâinat hükmüne getirmekle kendini pek parlak bir tarzda bildiriyor. Meselâ, insanın küçücük kafasında ceviz kadar bir yerde kuvve-i hafıza, kuvve-i hayaliye, kuvve-i müfekkire gibi müteaddit, acip makineleri yaratmak ve kuvve-i hafızayı bir büyük kütüphane hükmüne getirmekle, ilm-i ezelinin cilvesiyle güneş gibi kendini gösteriyor.

Şualar, Yeni Asya Neşriyat, 2005, s. 995-1001.

acip: tuhaf, hayrette bırakan.
alâkadar: ilgili, ilişkili, münasebetli, bağlı.
Arş-ı Azam: en büyük arş, Allah'ın katı, Cenab-ı Hakkın kudret ve saltanatının en büyük dairesi.
âyine: ayna.
camî: toplayan, içine alan, kapsayan.
canip: yan, yön, cihet, taraf.
cemal: güzellik.
cemal-i sermedî: zaman ve mekân gibi bütün kayıtlardan

bağımsız olan güzellik.
cihaz: aza, organ.
cilve: tecelli, görüntü.
dekaik-ı ilmiye: ilmi incelikler.
dellâl: ilân edici; hakka davet eden.
dergâh-ı ulûhiyet: Allah'ın huzuru.
emirber: emir eri.
Hakîm-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi olan ve her şeyi hikmetle yaratan, Allah.
hamd: Allah'a karşı şükran ve

memnuniyetini onu överek bildirme.
harika: olağanüstü.
haşiye: dipnot.
hükmüne: yerine, değerine.
hüsün: güzellik.
hüzüngâh: üzüntü yeri.
ihtimal: olabilirlik.
ilm-i ezeli: ezeli ilim, Cenab-ı Hakkın sonsuz ezeli ilmi.
iman: inanç, itikat.
ins: insan, beşer, âdemoğlu.
intisap: mensup olma, bağlanma, girme.

istidat: kabiliyet, yetenek.
kâinat: evren; yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler.
kemal: olgunluk, mükemmellik, kusursuz, tam ve eksiksiz olma.
kıymet: değer.
kuvve-i hafıza: hafıza gücü.
kuvve-i hayaliye: hayal duygusu, hayal gücü.
kuvve-i müfekkire: düşünme duygusu.
Ma'bud: kendisine ibadet edilen, tapınılan, kulluk edilen Allah.
Ma'bud-i Zülcelâl: azamet, büyüklük sahibi olan Allah.
marifet: bilme, derin bilgi.
medih: övmek.
meselâ: örneğin.
müteaddit: çeşitli, bir çok.
nefer: asker, er.
nesir: yayma, yayım, herkese duyurma.
ruhani: gözle görülmeyen, cismi olmayan, elle tutulamayan varlıklar.
saltanat-ı ulûhiyet: kâinatta şerik, ortak kabul etmeyen lâhî saltanat.
sena: methetme, övme.
sermedî: ebedî, daimî, sürekli.
sevk: yöneltme, gönderme.
takdim: arz etme, sunma.
tarz: biçim, şekil, suret.
tasdik: bir şeyin veya kimsenin doğruluğuna kesin olarak hükmetme.
ubudiyet: kulluk.
vaziyet-i acibe: acip ve şaşırtıcı hâl.
virane: harabe, yıkıntı.
zerre: en küçük parça, molekül, atom.

Yirmi Dördüncü Mektubun İkinci Zeyli

Mirac-ı Nebevî hakkındadır.

¹ بِاسْمِهِ ۞ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

رَأَتْ نَزْلَةَ أُخْرَى ۞ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى ۞ عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى ۞
وَلَقَدْ

إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى ۞ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى ۞
² لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى ۞

alâkadâr: ilgili, alâkalı.
âlem-i beka: sonsuzluk âlemi, ahiret.
aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun" anlamında.
aşk: siddetli sevgi, muhabbet.
ayet: delil, Allah'ın varlığını gösteren, bildiren şey.
beyan etmek: anlatmak, açıklamak.

Burak: Hz. Muhammed'in Mirac'ta Allah'ın ihsanı olarak bindiği, Cennetten getirilen binek.

dair: alâkalı, ait, ilgili.

ehl-i velâyet: veli olanlar; Allah'ın dostluğunu kazananlar.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

hakiki: gerçek.

hazin: hüznü.

ifade etme: anlatma, söyleme.

mahlûk: varlık, yaratılmış, yaratık.

Me'vâ: varılacak yer, sığınacak yer.

Mevlid: Peygamberimizin (a.s.m.) doğumu menkıbesi ve hayatı ile ilgili eser..

Mevlid-i Nebevî: Peygamberimizin doğumunu anlatan manzum eser.

Miraciye: Mevlidin Peygamberimizin Miraca, Allah katına çıkışını anlatan bölümü.

Mirac-ı Nebevî: Peygamberimizin (a.s.m.) Miraca, Allah katına çıkışı.

nur: aydınlık, ışık.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılabilir ince söz ve mana.

Rab: yaratan, besleyen, büyüten, terbiye eden Allah.

Rahîm: sonsuz merhamet ve şefkat sahibi olan Allah.

Rahman: ister mü'min, ister kâfir; ister iyi isterse kötü olsun; rahmeti bütün herkese yayılan ve bütün yaratılmışların rızıklarını ve

geçim şekillerini içine alan rahmetin sahibi Allah.

Resul-i Ekrem: çok cömert, kerim olan Peygamber, Hz. Muhammed.

rivayete bina etmek: nakle-dilen, aktarılan bir habere ve-

ya söze dayandırmak.

Sidre: yedinci kat gökte bir makam.

Sidre-i Münteha: yedinci kat gökte olduğu rivayet edilen ve Peygamber Efendimizin mirac'ta ulaştığı en son ma-

kam.

suret: şekil, biçim, görünüş.

tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma,

zat: Kişi, şahıs.

zeyil: ek, ilâve.

MEVLİD-İ NEBEVİNİN Miraciye kısmında Beş Nükteyi beyan edeceğiz.

BİRİNCİ NÜKTE

Cennetten getirilen Burak'a dair, mevlit yazan Süleyman Efendi hazin bir aşk macerasını beyan ediyor. O zat ehl-i velâyet olduğu ve rivayete bina ettiği için, elbette bir hakikati o suretle ifade ediyor. Hakikat şu olmak gerektir ki:

Âlem-i bekanın mahlûkları, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın nuruyla pek alâkadardırlar. Çünkü, onun

1. Allah'ın adıyla. • Hiçbir şey yoktur ki, Onu övüp Onu tesbih etmesin. (İsra Suresi: 44.)

2. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla. • And olsun ki, onu bir kere daha hakiki suretinde gördü. • Sidre-i Müntehada gördü. • Ki, Onun yanında Me'vâ Cenneti vardır. • O zaman Sidre'yi Allah'ın nuru kaplamıştı. • Göz ne şaştı, ne de başka bir şeye baktı. • And olsun ki Rabbinin ayetlerinden en büyüklerini gördü. (Necm Suresi: 13-18.)

getirdiği nur iledir ki, Cennet ve dâr-ı ahiret, cin ve ins ile şenlenecek. Eğer o olmasaydı, o saadet-i ebediye olmazdı ve Cennetin her nevi mahlûkatından istifadeye müstait olan cin ve ins, Cenneti şenlendirmeyeceklerdi; bir cihette sahipsiz, virane kalacaktı.

Yirmi Dördüncü Sözün Dördüncü Dalında beyan edildiği gibi, nasıl ki bülbülün güle karşı dâsitâne-i aşkı, taife-i hayvanatın taife-i nebatata derece-i aşka baliğ olan ihtiyacat-ı şedide-i aşknümayı rahmet hazinesinden gelen ve hayvanatın erzaklarını taşıyan kabile-i nebatata karşı ilân etmek için bir hatib-i Rabbanî olarak, başta bülbül-gül ve her neviden bir nevi bülbül intihap edilmiş ve onların nağamatı dahi, nebatatın en güzellerinin başarılarında hoşamedî nev'inden tesbihkârâne bir hüsnüistikbaldir, bir alkışlamadır.

Aynen bunun gibi, sebep-i hilkat-i eflâk ve vesile-i saadet-i dâreyn ve Habib-i Rabbülâlemîn olan zat-ı Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâma karşı, nasıl ki melâike nev'inden Hazret-i Cebrail Aleyhisselâm kemal-i muhabbetle hizmetkârlık ediyor, melâikelerin Hazret-i Âdem Aleyhisselâma inkıyat ve itaatini ve sırr-ı sücudunu gösteriyor; öyle de, ehl-i Cennetin, hatta Cennetin hayvanat kısmının dahi O Zata karşı alâkaları, bindiği Burak'ın hissiyat-ı âşikanesiyle ifade edilmiştir.

İKİNCİ NÜKTE

Mirac-ı Nebeviyedeki maceralardan birisi, Cenab-ı Hakkın Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâma karşı

alâka: ilgi.

aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun," anlamında.

aleyhisselâm: ona selâm olsun.

baliğ: ulaşan, erişen.

beyan etmek: anlatmak, açıklamak.

Burak: Hz. Muhammed'in Miraçta Allah'ın ihsanı olarak bindiği Cennetten getirilen binek.

bülbül-i gül: gülün âşığı gül.

cihet: yön, taraf.

cin: gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibaret bir yaratık.

dâr-ı ahiret: ahiret yurdu.

dâsitâne-i aşk: aşk hikâyesi ve destanı.

derece-i aşk: aşk derecesi.

ehl-i Cennet: Cennet ehli, Cennette bulunanlar.

erzak: rızıklar, yiyecekler.

Habib-i Rabbülâlemîn: âlemlerin Rabbi olan Allah'ın habibi, en sevgili kulu, Hz. Muhammed.

hatib-i Rabbanî: bütün varlıkların rızıklarını veren ve onları uyum içinde sevk, idare ve terbiye eden Allah'ın habibi.

hayvanat: hayvanlar.

Hazret-i Cebrail: dört büyük melekten biri olup; vahiy getirmekle görevli olan melektir.

hissiyat-ı âşikane: âşikça, aşka benzer duygular.

hizmetkâr: hizmetçi.

hoşamedî: hoş geldin demek.

hüsnüistikbal: güzel karşılama, iyi karşılama.

ifade: anlatma, söyleme.

ihtiyacat-ı sedide-i aşknüma: aşk derecesindeki şiddetli ihtiyaçlar.

inkıyat: boyun eğme.

ins: insan, âdemoğlu.

intihap edilme: seçilme.

istifade: faydalanma, yararlanma.

itaat: boyun eğme, uyma.

kabile-i nebatat: bitkiler topluluğu.

kemal-i muhabbet: mükemmel bir sevgi.

mahlûkat: yaratılmışlar, yaratıklar, varlıklar.

melâike: melekler.

Mirac-ı Nebeviye: Peygamberimizin Miraca, Allah katına çıkışı.

müstait: kabiliyetli, yetenekli.

nağamat: nağmeler, güzel sesler.

nebatat: bitkiler.

nevi: tür, çeşit, cins.

nur: aydınlık, ışık.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılacak söz ve mana.

rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

Resul-i Ekrem: Allah'ın en değerli ve cömert elçisi olan Hz. Muhammed.

saadet-i ebediye: devamlı, sonsuz mutluluk.

sebeb-i hilkat-i eflâk: feleklerin, âlemlerin yaratılmasının sebebi.

sırr-ı sücud: secde etme, secdeye varma sırrı.

taife-i hayvanat: hayvanlar taifesi, topluluğu.

taife-i nebatat: bitkiler taifesi, topluluğu.

taife-i hayvanat: hayvanlar taifesi, topluluğu.

taife-i nebatat: bitkiler taifesi, topluluğu.

tesbihkârâne: tesbih edercesine.

vesile-i saadet-i dâreyn: iki dünyaya (dünya ve ahiret) mutluluğunun vesilesi.

virane: harap olmuş, ıssız.

zat: kişi, şahıs, fert; Peygamberimiz.

zat-ı Muhammed-i Arabî: Arapların arasında gelen Hz. Muhammed'in zati.

muhabbet-i münezzehesi, “Sana âşık olmuşum” tabiriyle ifade edilmiş. Şu tabirat, Vacibü'l-Vücut'un kudsiyeti-ne ve istiğna-i zatîsine, mana-i örfî ile münasip düşmüyor. Madem Süleyman Efendinin Mevlidi rağbet-i ammeye mazhariyeti delâletiyle, o zat ehl-i velâyettir ve ehl-i hakikattir; elbette irae ettiği mana sahihtir. Mana da budur ki:

Zat-ı Vacibü'l-Vücut'un hadsiz cemal ve kemali vardır. Çünkü, bütün kâinatın aksama inkısam etmiş olan cemal ve kemalin bütün envaı, Onun cemal ve kemalinin emareleri, işaretleri, ayetleridir.

İşte, herhâlde, cemal ve kemal sahibi, bilbedahe cemal ve kemalini sevmesi gibi, Zat-ı Zülcelâl dahi cemalini pek çok sever; hem kendine lâyık bir muhabbetle sever. Hem, cemalinin şuaatı olan esmasını dahi sever. Madem esmasını sever; elbette esmasının cemalini gösteren sanatını sever. Öyle ise, cemal ve kemaline âyine olan masnuatını dahi sever. Madem cemal ve kemalini göstereni sever; elbette cemal ve kemal-i esmasına işaret eden mahlûkatının mehasinini sever. Bu beş nevi muhabbete, Kur'ân-ı Hakîm, ayatıyla işaret ediyor.

İşte, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtu Vesselâm madem masnuat içinde en mükemmel ferttir ve mahlûkat içinde en mümtaz şahsiyettir.

Hem, sanat-ı İlâhiyeyi bir velvele-i zikir ve tesbih ile teşhir ediyor ve istihsan ediyor.

akşam: kısımlar, parçalar, bölümler.
aleyhissalâtu vesselâm: “salât ve selâm onun üzerine olsun,” anlamında.
ayat: ayetler, deliller, Kur'ân'ı oluşturan cümleler.
ayet: delil, Allah'ın varlığını gösteren şey.
âyine: ayna,
bilbedahe: apaçık bir şekilde.
cemal: güzellik.
delâlet: delil olma, gösterme.
ehl-i hakikat: gerçeği bulup onun peşinden gidenler.
ehl-i velâyet: veli olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar.
emare: belirti, işaret.
enva: çeşitler, türler, neviler.
esma: adlar, isimler.
fert: eşi bulunmayan, şahıs, kişi.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
ifade: söyleme, anlatma.
inkısam: bölünme, kısımlara ayrılma.
irae: gösterme.
istiğna-i zatî: Allah'ın yüce zatının hiç bir şeye muhtaç olmaması.
istihsan: güzel bulma, beğenme.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kemal: mükemmellik, kusursuzluk.
kemal-i esma: isimlerin mükemmelliği, kusursuzluğu.
kudsiyet: kutsallık, kusur ve noksandan uzak oluş.
Kur'ân'ı Hakîm: her ayetinde, her harfinde sayısız hikmetler ve faydalar bulunan Kur'ân.
mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar.
mana: anlam.
mana-i örfî: bilinen, alışılan mana.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
mazhariyet: erişme, kavuşma.
mehasin: güzellikler.
mevlî: Hz. Muhammed'in doğumunun ve hayatının anlatıldığı,

Süleyman Çelebi'nin meşhur ve yaygın eseri.
muhabbet: sevgi, sevmeye.
muhabbet-i münezzeh: her türlü çirkinlikten uzak olan sevgi.
mümtaz: seçkin, üstün tutulmuş.
münasip: uygun, yerinde.
nevi: tür, çeşit.
rağbet-i amme: genelin ilgisi ve beğenmesi.
Resul-i Ekrem: Allah'ın en değerli ve cömert elçisi olan

Hz. Muhammed.
sahih: gerçek, doğru.
sanat-ı İlâhiye: Allah'ın sanatı.
şahsiyet: değerli, yüksek kişi.
şuaat: sular, ışınlar, ışıklar.
tabir: ifade, söz.
tabirat: tabirler, ifadeler, sözler.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.
teşhir: gösterme, ilân etme,

duyurma.
Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.
velvele-i zikir: zikir sesleri.
zat: kişi, şahıs, fert.
Zat-ı Vacibü'l-Vücut: varlığı mutlaka gerekli olan zat, Cenab-ı Allah.
Zat-ı Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve haşmet sahibi olan zat, Allah.

Hem, esma-i İlâhiyedeki cemal ve kemal hazinelerini lisan-ı Kur'ân ile açmıştır.

Hem, kâinatın ayat-ı tekviniyesinin, Sâniinin kemaline delâletlerini parlak ve kat'î bir surette lisan-ı Kur'ân'la beyan ediyor.

Hem, küllî ubudiyetle rububiyet-i İlâhiyeye âyinedarlık ediyor.

Hem, mahiyetinin camiiyetiyle bütün esma-i İlâhiyeye bir mazhar-ı etem olmuştur.

Elbette bunun için denilebilir ki:

Cemîl-i Zülcelâl, kendi cemalini sevmesiyle, o cemalin en mükemmel âyine-i zîşuuru olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmı sever.

Hem, kendi esmasını sevmesiyle, o esmanın en parlak âyinesi olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmı sever ve Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâma benzeyenleri dahi derecelerine göre sever.

Hem, sanatını sevdiği için, elbette Onun sanatını en yüksek bir seda ile bütün kâinata neşreden ve semavatın kulağını çınlatan, ber ve bahri cezbeye getiren bir velvele-i zikir ve tesbih ile ilân eden Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmı sever ve ona ittiba edenleri de sever.

Hem, masnuatını sevdiği için, o masnuatın en mükemmel olan zîhayatı ve zîhayatın en mükemmel olan

aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun," anlamında.
ayat-ı tekviniye: yaratılışa ait ayetler, deliller.
âyine: ayna.
âyinedar: ayna olan, gösteren, yansıtan.
âyine-i zîşuur: şuur sahibi ayna.
bahir: deniz.
ber: kara, yer.
beyan: anlatma, açıklama, bildirme.

camiiyet: birçok manayı ve hakikati içermek, kendisinde bulundurmak.
cemal: güzellik.
Cemîl-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük ve güzellik sahibi Allah.
cezbe: kendinden geçme hâli, coşma.
delâlet: delil olma, gösterme.
esma: adlar, isimler.
esma-i İlâhiye: Allah'ın isimleri.
ittiba: uyma, itaat etme.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kat'î: kesin, şüphesiz.
kemal: kusursuzluk, mükemmellik.
külli ubudiyet: çok büyük ve kapsamlı ubudiyet.
lisan-ı Kur'ân: Kur'ân'ın dili.
mahiyet: bir şeyin aslı, esası, hakikati, özelliği.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
mazhar-ı etem: tam ve ku-

sursuz bir ayna, görünme yeri.
Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Muhammed.
nesretme: yayma, duyurma.
rububiyet-i İlâhiye: Allah'ın terbiye ediciliği, bütün varlıkların ihtiyaçlarını gidermesi, yetiştirmesi, onları uyum içinde sevk ve idare etmesi.
Sâni: her şeyi sanatlı olarak ve mükemmel bir şekilde yaratan Allah.
seda: ses.
semavat: semalar, gökler.
suret: biçim, şekil, tarz.
tesbih: Allah'ı bütün kusur ve noksan sıfatlardan uzak tutma, şanına lâyık ifadelerle anma.
velvele-i zikir: zikir sesleri.
zîhayat: hayat sahibi.

zîşuuru ve zîşuurun en efdali olan insanları ve insanların bilittifak en mükemmeli olan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmi elbette daha ziyade sever.

Hem, kendi mahlûkatının mehasin-i ahlâkiyelerini sevdiği için, mehasin-i ahlâkiyede bilittifak en yüksek mertebede bulunan Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâmi sever ve derecata göre ona benzeyenleri dahi sever.

Demek, Cenab-ı Hakkın rahmeti gibi, muhabbeti dahi kâinatı ihata etmiş.

İşte, o hadsiz mahbuplar içindeki mezkûr beş vechinin her bir vechinde en yüksek makam, Muhammed-i Arabî Aleyhissalâtü Vesselâma mahsustur ki, “Habibullah” lâkabı ona verilmiş.

İşte bu en yüksek makam-ı mahbubiyeti, Süleyman Efendi, “Ben sana âşık olmuşum tabiriyle beyan etmiştir. Şu tabir bir mirsad-ı tefekkürdür, gayet uzaktan uzağa bu hakikate bir işarettir. Bununla beraber, madem bu tabir şe'n-i rububiyete münasip olmayan manayı hayale getiriyor; en iyisi, şu tabir yerine, “Ben senden razı olmuşum” denilmeli.

ÜÇÜNCÜ NÜKTE

Miraciyedeki maceralar, malûmumuz olan manalarla, o kudsî ve nezih hakikatleri ifade edemiyor. Belki o muhavereler birer ünvan-ı mülâhazadır, birer mirsad-ı tefekkürdür ve ulvî ve derin hakaika birer işarettir ve imanın

aleyhissalâtü vesselâm: “salât ve selâm onun üzerine olsun,” anlamında.

beyan: açıklama, söyleme.

bilittifak: ittifakla, görüş ve fikir birliğiyle.

derecat: dereceler, mertebeler.

efdal: en üstün, en faziletli.

gayet: son derece, çok.

Habibullah: Allah'ın en sevgili kulu olan Hz. Muhammed

hadsiz: sınırsız, sonsuz.

hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

ifade: anlatma, söyleme.

iman: inanmak, itikat.

kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.

ihata: sarma, kuşatma.

kudsî: her türlü kusur ve noksanlardan uzak.

lâkap: ünvan.

mahbup: sevilmiş, sevilen, sevgili.

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar.

mahsus: has, özel.

makam: manevî mevki, mertebe.

makam-ı mahbubiyet: Allah'ın

sevgisini kazanma makamı, derecesi.

malûm: bilinen.

mana: anlam.

mehasin-i ahlâkiye: ahlâki güzellikler.

mertebe: derece.

mezkûr: adı geçen, anılan.

Miraciye: Mevlidin Peygamberimizin Miraca, Allah katına çıkışını anlatan bölümü.

mirsad-ı tefekkür: düşünmeye yardım eden gözlem yeri.

muhabbet: sevgi.

Muhammed-i Arabî: Arapların içinden çıkan Peygamberimiz Muhammed.

muhavere: karşılıklı konuşma.

münasip: uygun, yaraşır, lâ-yık.

nezh: temiz.

nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılacak ince söz ve mana.

rahmet: acıma, merhamet

etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.

şe'n-i rububiyet: Cenab-ı Hakkın idare ve terbiye ediciliğinin gereği.

tabir: ifade, söz, deyim.

ulvî: yüksek, yüce.

ünvan-ı mülâhaza: bir şeyin hakikatini bir derece düşünme-bilmeyi sağlayan isim ve vasıta.

vecih: yüz, yön, şekil.

zîşuur: şuur sahibi.

ziyade: çok, fazla.

bir kısım hakaikına birer ihtardır ve kabil-i tabir olmayan bazı manalara birer kinayedir. Yoksa, malûmumuz olan manalar ile macera değil. Biz, hayalimiz ile o muhavere-lerden o hakikatleri alamayız; belki kalbimizle heyecanlı bir zevk-i imanî ve nuranî bir neşe-i ruhanî alabiliriz. Çünkü, nasıl Cenab-ı Hakkın zat ve sıfâtında nazir ve şebih ve misli yoktur; öyle de, şuunat-ı rububiyetinde misli yoktur. Sıfâtı nasıl mahlûkat sıfâtına benzemiyor; muhabbeti dahi benzemez.

Öyle ise, şu tabirâtı müteşabihat nev'inden tutup, deriz ki: Zat-ı Vacibü'l-Vücut'un vücub-i vücuduna ve k u d-şiyetine münasip bir tarzda ve istiğna-i zatîsine ve kemal-i mutlaka muvafık bir surette, muhabbeti gibi bazı şuunatı var ki, Miraciye macerasıyla onu ihtar ediyor. Mirac-ı Nebeviyeye dair Otuz Birinci Söz, hakaik-ı Miraciye-yi usul-i imaniye dairesinde izah etmiştir. Ona iktifaen burada ihtisar ediyoruz.

DÖRDÜNCÜ NÜKTE

“Yetmiş bin perde arkasında Cenab-ı Hakkı görmüş”¹ tabiri, bu'diyet-i mekânı ifade ediyor. Hâlbuki, Vacibü'l-Vücut mekândan münezzehtir, her şeye her şeyden daha yakındır. Bu ne demektir?

Elcevap: Otuz Birinci Sözde mufassalan, bürhanlar ile o hakikat beyan edilmiştir. Burada yalnız şu kadar deriz ki:

1. Kastalânî, *Mevahibü'l-Ledünniye* (Serh: Zeganî), 6:93-100.

beyan: anlatma, açıklama.

bu'diyet-i mekân: mekân, yer uzaklığı.

bürhan: delil, ispat.

dair: alâkalı, ait, ilgili.

hakaik: hakikatler, doğrular, gerçekler.

hakaik-ı miraciye: miracın içinde gizli olan hakikatler.

hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.

ifade: anlatma, bildirme.

ihtar: hatırlatma.

ihtisar: kısaltma, özetleme.

iktifaen: yeterli görerek.

istiğna-i zatî: Allah'ın hiç bir şeye muhtaç olmaması.

izah: açıklama, anlatma.

kabil-i tabir: yoruma açık, tabir edilebilir.

kemal-i mutlaka: sonsuz ve sınırsız mükemmellik.

kinaye: maksadı, kapalı bir şekilde ve dolaylı olarak anlatılan söz.

kudsiyet: kutsallık, her türlü kusur ve noksandan uzak oluş.

mahlûkat: yaratılmışlar, varlıklar.

malûm: bilinen.

mana: anlam.

mekân: yer.

miraciye: Hz. Muhammed'in mirac-ı şeriflerinden bahseden eser, şiir.

Mirac-ı Nebeviye: Peygamberimizin miraca, Allah katına çıkışı.

misli: benzeri.

mufassalan: ayrıntılı olarak.

muhavere: karşılıklı konuşma.

muvafık: yerinde, uygun,

münasip: uygun, yakışır.

münezzeh: muhtaç olmayan, uzak, berî.

müteşabihat: birbirine benzeyen, manası açık olmayan ifadeler, sözler.

nazir: benzer, eş.

nese-i ruhanî: ruhen duyulan sevinç ve nese.

nuranî: nurlu, parlak.

nükte: herkesin anlayamadığı in-ce mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılacak ince söz ve mana.

perde: örtü, engel.

suret: biçim, şekil, tarz.

sıfat: hâl, nitelik, vasıf.

şebih: benzeyen, benzer.

şuunat: Allah'ın yüce zatından ayrılmayan ve zatının gereği olan iş, fiil, hâl ve keyfiyetleri.

şuunat-ı rububiyet: idare ve terbiye edici Rabbimizin zatına mahsus iş, fiil, hâl ve keyfiyetleri.

tabir: ifade, söz deyim.

tabirat: tabirler, deyimler, sözler.

usul-i imaniye: iman esasları.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan, varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vücub-i vücud: varlığı gerekli olmak, olmaması imkânsız olmak, varlığı zarurî ve vacip olmak, vazgeçilmez olmak.

zat: büyüklük ve yücelik sahibi Allah'ın zatı.

Zat-ı Vacibü'l-Vücut: varlığı mutlaka gerekli olan zat, Cenab-ı Allah.

zevk-i imanî: imanın verdiği zevk.

Cenab-ı Hak bize gayet kariptir; biz Ondan gayet derecede uzağız. Nasıl ki, güneş, elimizdeki âyine vasıtasıyla bize gayet yakındır ve yerde her bir şeffaf şey, kendine bir nevi arş ve bir çeşit menzil olur. Eğer güneşin şuru olsaydı, bizimle âyinemiz vasıtasıyla muhabere ederdi. Fakat biz ondan dört bin sene uzağız. *Bilâteşbih ve lâtemsîl*, Şems-i Ezelî, her şeye daha yakındır. Çünkü Vacibü'l-Vücut'dur, mekândan münezzehtir. Hiçbir şey Ona perde olamaz. Fakat her şey nihayet derecede Ondandır uzaktır.

aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun," anlamında.

an-ı vahit: bir anda.

arş: dokuzuncu ve en sonuncu gök tabakası, göğün en yüksek katı. Allah'ın büyüklüğünün ve yüceliğinin tecelli ettiği yer; taht.

âyine: ayna.

bilâteşbih ve lâtemsîl: benzetmemekle ve örnek göstermekle birlikte (benzetmek ve örnek getirmek gibi olmasın).

cadde-i kübra: büyük cadde.

derecat-ı imaniye: imanın dereceleri, mertebeleri.

ehl-i velâyet: velî olanlar, Allah'ın dostluğunu kazananlar, velîlik sıfatını taşıyanlar.

evliya: velîler, Allah dostları.

gayet: son derece, çok.

hakaik-i imaniye: iman hakikatleri.

hakkalyakîn: yaşayarak bilme, bilginin en kesin hâli.

havâs: hisler, duygular.

karip: yakın.

keramet-i kübra: en büyük keramet.

letaif: lâtifeler, insanın manevî yapısında bulunan ince ve hassas duygular.

mekân: yer.

menzil: yer, mekân.

mertebe: derece, makam..

mesafe: uzaklık.

Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed Efendimizin, Recep ayının 27. gecesinde Cenab-ı Hak'ın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

muhabere: haberleşme.

mukabil: karşı, karşılık.

münezzeh: uzak, muhtaç olmayan, berî.

nevi: tür, çeşit.

nihayet: son.

perde: engel.

Resul-i Ekrem: Allah'ın en değer-

İşte, Miracın uzun mesafesiyle,

¹ **وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ** 'in ifade ettiği mesafesizliğin sırrıyla, hem Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın gitmesinde çok mesafeyi tayyederek gitmesi ve an-ı vahitte yerine gelmesi sırrı bundan ileri geliyor. Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın Miracı, onun seyrüsülûkudur, onun ünvan-ı velâyetidir.

Ehl-i velâyet, nasıl ki seyrüsülûk-i ruhanî ile, kırk günden tâ kırk seneye kadar bir terakki ile, derecat-ı imaniyenin hakkalyakîn derecesine çıkıyor. Öyle de, bütün evliyanın sultanı olan Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm, değil yalnız kalbi ve ruhu ile, belki hem cismiyle, hem havâssıyla, hem letaifiyle, kırk seneye mukabil kırk dakikada, velâyetinin keramet-i kübrası olan Miracı ile bir cadde-i kübra açarak hakaik-i imaniyenin en yüksek mertebelerine gitmiş, Miraç merdiveniyle Arşa çıkmış,

1. Ve biz ona şah damarından daha yakınız. (Kaf Suresi: 16.)

li ve en cömert elçisi olan Hz. Muhammed.

seyrüsülûk: Peygamberimizin miraçta Allah'ın huzuruna yükselirken maddî ve manevî olarak yaptığı yolculuk; manevî âlemlerde yol katetme.

seyrüsülûk-i ruhanî: ruh ile bazı manevî mertebe ve makamlara yükselme, yolculuk etme.

sultan: maneviyat büyüklerine verilen ünvan.

Şems-i Ezelî: ezeli güneş; varlığının başlangıcı olmayan ve her şeyi nurlandıran Cenab-ı Hak.

suur: bir şeyi anlama, tanıma ve kavrama gücü; anlayış, idrak.

tayy: atlama, aşma, geçme.

terakki: ilerleme, yükselme,

gelişme.

ünvan-ı velâyet: velâyet ünvanı, velîlik sıfatı.

Vacibü'l-Vücut: varlığı zarurî ve zatî olan; varlığı başkasının varlığına bağlı değil, kendinden olup ezeli ve ebedî olan Allah.

vasıta: aracı, aracılık.

velâyet: velîlik, ermişlik, Allah dostluğu.

Kab-ı Kavseyn makamında, hakaik-ı imaniyenin en büyüğü olan iman-ı billâh ve iman-ı bilahireti aynelyakîn, gözüyle müşahede etmiş, Cennete girmiş, saadet-i ebediyeyi görmüş, o Miracın kapısıyla açtığı cadde-i kübrayı açık bırakmış. Bütün evliya-i ümmeti, seyrüsülûk ile, derecelerine göre, ruhanî ve kalbî bir tarzda o Miracın gölgesi içinde gidiyorlar.

BEŞİNCİ NÜKTE

Mevlid-i Nebevî ile Miraciyenin okunması, gayet nafi ve güzel âdettir ve müstahsen bir âdet-i İslâmiyedir. Belki hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyenin gayet lâtif ve parlak ve tatlı bir medar-ı sohbetidir. Belki, hakaik-ı imaniyenin ihtarı için en hoş ve şirin bir derstir. Belki, imanın envarını ve muhabbetullah ve aşk-ı Nebevîyi göstermeye ve tahrike en müheyyiç ve müessir bir vasıtaadır. Cenab-ı Hak bu âdeti ebede kadar devam ettirsin ve Süleyman Efendi gibi mevlit yazanlara Cenab-ı Hak rahmet etsin, yerlerini Cennetü'l-Firdevs yapsın. Âmin.

Hatime

Madem şu kâinatın Hâlık'ı, her nevide bir ferd-i mümtaz ve mükemmel ve cami halk edip, o nev'in medar-ı fahri ve kemali yapar; elbette, esmasındaki İsm-i Azam tecellisiyle, bütün kâinata nispeten mümtaz ve mükemmel bir ferdi halk edecek. Esmasında bir İsm-i Azam olduğu gibi, masnuatında da bir ferd-i ekmel bulunacak ve

âdet: gelenek, alışkanlık.
âdet-i İslâmiye: İslâmî âdet, gelenek.
âmin: "Yâ Rabbi! kabul et" anlamında dua.
aşk-ı Nebevî: peygamber aşkı, peygambere duyulan şiddetli sevgi.
aynelyakîn: gözle görür derecede inanma; bir şeyi görerek ve seyrederek bilme.
cadde-i kübra: büyük cadde.
Cennetü'l-Firdevs: Firdevs Cenneti, Cennetin en yüksek

derecesi.
ebed: sonsuzluk.
envar: nurlar, aydınlıklar.
esma: adlar, isimler.
evliya-i ümmet: Peygamberimizin ümmetinden olan velîler, Allah dostları.
ferd-i ekmel: mükemmel fert, kişi, zat.
ferd-i mümtaz ve mükemmel ve cami: seçilmiş, kusursuz ve bütün güzelliklerin ve farklı özelliklerin kendisinde toplandığı fert, şahıs.

gayet: son derece, çok.
hakaik-ı imaniye: iman hakikatleri.
halk etmek: yaratma.
Hâlık: yoktan yaratan, her şeyi yoktan var eden, yaratıcı; Allah.
hatime: son söz, bir eserin sonuç kısmı.
hayat-ı içtimaiye-i İslâmiye: İslâmın sosyal hayatı, İslâmiyetin getirmiş olduğu kurallar çerçevesinde oluşturulan toplum hayatı.

ihrar: hatırlatma.
iman: inanç, itikat.
iman-ı bilahiret: ahirete iman.
iman-ı billâh: Allah'a iman.
İsm-i Azam: en büyük isim, Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.
Kab-ı Kavseyn: iki yay mesafesi. Hz. Muhammed'in miraca çıkışıyla vardığı son nokta. Bütün yaratılanları arkasına alıp Yaratana müşerref ve muhatap olduğu makam.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kalbî: kalple ilgili, kalbe ait.
lâtif: hoş, güzel.
makam: yer, mevki.
masnuat: sanatla yapılmış şeyler.
medar-ı fahir ve kemal: övünme ve mükemmellik sebebi.
medar-ı sohbet: sohbet sebebi, vesilesi.
Mevlid: Hz. Muhammed'in doğumu menkıbesi ve hayatı ile ilgili eser, Süleyman Çelebi'nin bu konudaki meşhur ve yaygın eseri.
Mevlid-i Nebevî: Peygamberimizin (a.s.m.) doğumunu anlatan manzum eser.
Miraciye: Mevlidin Peygamberimizin Miraca, Allah katına çıkışını anlatan bölümü.
Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed (a.s.m.) Efendimizin, Recep ayının 27. gecesinde Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mucizesi.
muhabbetullah: Allah sevgisi.
müessir: etkili, tesirli.
müheyyiç: heyecan uyandıran, heyecanlandıran.
mükemmel: noksansız, tam; harika.
mümtaz: seçkin.
müstahsen: güzel karşılanan, beğenilen.
müşahede: bakma, seyretme, görme.
nafi: faydalı, yararlı.
nevi: tür, çeşit.
nispeten: kıyasla, oranla.
nükte: herkesin anlayamadığı ince mana, ancak dikkat edildiğinde anlaşılacak ince söz ve mana.
rahmet: acıma, merhamet etme, esirgeme, bağışlama, şefkat gösterme.
ruhanî: ruh ile ilgili.
saadet-i ebediye: sonsuz mutluluk.
seyrüsülûk: manevî ve ruhî yolculuk.
tahrik: harekete geçirme, teşvik etme.
tecelli: yansıma, görünme.
vasıta: araç, vesile.

kâinata münteşir kemalâtı o fertte cem' edip, kendine medar-ı nazar edecek.

O fert, herhâlde zihayattan olacaktır. Çünkü enva-ı kâinatın en mükemmeli zihayattır. Ve herhâlde, zihayat içinde, o fert, zîşuurdan olacaktır. Çünkü, zihayatın enva-ı içinde en mükemmeli zîşuurdur. Ve herhâlde, o ferd-i ferit, insandan olacaktır. Çünkü, zîşuur içinde hadsiz terakkiyata müstait, insandır. Ve insanlar içinde, herhâlde o fert Muhammed Aleyhissalâtü Vesselâm olacaktır. Çünkü, zaman-ı Âdem'den şimdiye kadar hiçbir tarih, onun gibi bir ferdi gösteremiyor ve gösteremez. Zira, O zat, küre-i arzın yarısını ve nev-i beşerin beşten birisini saltanat-ı maneviyesi altına alarak, bin üç yüz elli sene kemal-i haşmetle saltanat-ı maneviyesini devam ettirip, bütün ehl-i kemale, bütün enva-ı hakaikte bir üstad-ı küll hükmüne geçmiş. Dost ve düşmanın ittifakıyla, ahlâk-ı hasenenin en yüksek derecesine sahip olmuş; bidayet-i emrinde, tek başıyla bütün dünyaya meydan okumuş; her dakikada yüz milyondan ziyade insanların vird-i zebanı olan Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan'ı göstermiş bir zat, elbette o ferd-i mümtazdır, ondan başkası olamaz. Bu âlemin hem çekirdeği, hem meyvesi odur.

عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بَعْدَ أَنْوَاعِ
الْكَاتِبَاتِ وَمَوْجُودَاتِهَا¹

İşte böyle bir zatın mevlit ve miracını dinlemek, yani terakkiyatının mebde ve müntehasını işitmek, yani tarihçe-i hayat-ı maneviyesini bilmek, O zatı kendine reis ve

1. Ona ve onun Âl ve Ashabına kâinatın neveleri ve mevcudatı adedince salât ve selâm olsun.

ahlâk-ı hasene: güzel ahlâk.
Âl ve Ashap: Peygamberimizin aile fertleri ve Sahabeler.
âlem: kâinat, cihan, bütün yaratılmışlar.
aleyhissalâtü vesselâm: "salât ve selâm onun üzerine olsun" anlamında.
bidayet-i emir: işin başlangıcı.
cem etme: toplama, bir araya getirme.
ehl-i kemal: olgun ve değerli kişiler, kemal sahibi olanlar.
enva: çeşitler, türler, neveler.
enva-ı hakaik: bütün hakikatler, hakikatlerin türleri, çeşitleri.
enva-ı kâinat: var olan şeylerin türleri, varlıkların çeşitleri.
ferd-i ferit: eşi, benzeri olmayan fert, seçilmiş zat.
ferd-i mümtaz: seçilmiş kişi, seçkin fert.
fert: şahıs, kişi.
hadsiz: sınırsız, sonsuz.
ittifak: fikir birliği, söz birliği.
kâinat: yaratılmış olan şeylerin tamamı, bütün âlemler, varlıklar.
kemalât: mükemmellikler.
kemal-i haşmet: mükemmel bir büyüklük ve heybet.
Kur'ân-ı Mu'cizülbeyan: açıklamalarıyla akılları benzerini yapmaktan âciz bırakan Kur'ân-ı Kerim, beyanı beşer takatinin haricinde olan Kur'ân-ı Kerim.
küre-i arz: dünya, yer küre.
mebde: başlangıç, temel.
medar-ı nazar: göz önünde bulundurulması gereken.
mevcudat: varlıklar.
mevlit: doğum.
meydan okumak: mücadeleye davet etmek.
Miraç: Peygamberimiz Hz. Muhammed Efendimizin, Recep ayının 27. gecesinde Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen

çıkması mu'cizesi.
münteha: ulaşılabilen en son yer, en son nokta.
münteşir: yayılan, yayılmış.
müstait: kabiliyetli.
nevi: tür, çeşit.
nev-i beşer: insan nev'i, insanlık, bütün insanlar.
reis: başkan.
salât: Hz. Peygambere dua; Hz. Muhammed'e, ashabına,

ailesine Allah'ın rahmet ve mağfiretini, meleklerin istigfarını ve mü'minlerin dualarını dileme.
saltanat-ı maneviye: manevî saltanat, hâkimiyet.
tarihçe-i hayat-ı maneviye: manevî hayat hikâyesi.
terakkiyat: yükselişler, ilerlemeler, gelişmeler.
üstad-ı küll: her çeşit ilimde,

her hususta çok ileri bilgisi olan, herkesin üstadı.
vird-i zeban: dilden düşmeyen dua ve zikir.
zaman-ı Adem: Hz. Adem zamanı, insanlığın ilk devresi.
zat: kişi, şahıs, fert.
zihayat: hayat sahibi.
zira: çünkü.
zîşuur: şuur sahibi.
ziyade: çok, fazla.

seyyid ve imam ve şefi telâkki eden mü'minlere ne kadar zevkli, fahirli, nurlu, neşeli, hayırlı bir müsamere-i ulviye-i diniye olduğunu anla.

Yâ Rab! Habib-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm hürmetine ve İsm-i Azam hakkına, şu risaleyi neşredenlerin ve rüfekasının kalplerini envar-ı imaniyeye mazhar ve kalemlerini esrar-ı Kur'âniyeye naşir eyle ve onlara sırat-ı müstakimde istikamet ver. Âmin.

¹ سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

² الْبَاقِي هُوَ الْبَاقِي
Said Nursi

Mektubat, Yeni Asya Neşriyat, 2005, s. 510-519.

1. Seni her türlü noksandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)

2. Bâki olan ancak Allah'tır.

aleyhissalâtü vesselâm: salât ve selâm onun üzerine olsun.

âmin: "Yâ Rabbi! Öyle olsun, kabul eyle!" anlamında duanın sonunda söylenir.

Bâki: yok olmayan, sürekli ve kalıcı olan, bütün varlıklar yok olurken yok olmayan ve

bütün varlıklar yok olduktan sonra da zatıyla var olacak tek varlık; Allah.

envar-ı imaniye: iman nurları, imana ait parlıklar.

esrar-ı Kur'âniye: Kur'an'ın sırları, Kur'an'a ait gizlilikler.

fahir: iftihar, övünme, gurur.

Habib-i Ekrem: Allah'ın en

sevgili ve değerli kulu olan Hz. Muhammed.

hakkıyla bilmek: en doğrusununu, eksiksiz ve tam olarak bilmek.

hikmetle yapmak: belirli gayelere yönelik, faydalı, anlamlı ve yerli yerinde yapmak.

hürmet: riayet, ihtiram, saygı.

imam: kendisine uyulan ve önder olan kimse.

İsm-i Azam: en büyük isim, Cenab-ı Hakkın bin bir isminden en büyük ve manaca diğer isimleri kuşatmış olanı.

istikamet: yön, taraf; Allah'a yönelme, Allah'a kulluk etme.

mazhar: erişmiş, kavuşmuş.

mü'min: Allah'a iman eden, inanan.

neşir: dağıtma, yayma.

noksan: eksik, kusur.

nur: aydınlık.

Rab: yaratan, besleyen büyüten, terbiye eden, Allah.

risale: belli bir konuda yazılmış küçük kitap.

rüfeka: arkadaşlar, refikler.

seyyid: efendi, reis.

sırat-ı müstakim: doğru yol.

şefi: şefaet eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden.

telâkki: kabul etme alma.

tenzih: Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden, her türlü eksik ve noksandan uzak ve yüce tutma

On Dokuzuncu ve Onuz Birinci Sözlerin Zeyli

SAKK-I KAMER MU'CİZESİNE DAİRDİR.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اَقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَاَنْشَقَّ الْقَمَرُ * وَاِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرَضُوا
وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ¹

Kamer gibi parlak bir mu'cize-i Ahmediye (a.s.m.) olan inşikak-ı kameri, evham-ı faside ile inhisafa uğratmak isteyen feylesoflar ve onların muhakemesiz mukallitleri diyorlar ki:

“Eğer inşikak-ı kamer vuku bulsa idi, umum âleme malûm olurdu; bütün tarih-i beşerin nakletmesi lâzım gelirdi.”

Elcevap: İnşikak-ı kamer, dava-i nübüvve delil olmak için, o davayı işiten ve inkâr eden hazır bir cemate, gecede, vakt-i gaflette, anî olarak gösterildiğinden; hem, ihtilâf-ı metâli ve sis ve bulutlar gibi rü'yeteye mâni esbabın vücudu ile beraber, o zamanda medeniyet taammüm etmediğinden ve hususî kaldığından ve tarassudat-ı semaviye pek az olduğundan; bütün etraf-ı âlemde

âlem: dünya, cihan.
anî: bir an içinde, birden.
beşer: insan, âdemoğlu.
cemaat: topluluk, gurup.
dair: alâkalı, ait, ilgili.
dava: takip edilen fikir, iddia.
delil: bir davanın, meselenin doğruluğunu ortaya koyan, ispat eden şey, kanıt.
esbap: sebepler, vasıtalar.
evham: vehimler, zanlar, kuşku- lar.
fasit: bozuk, kötü,
feylesof: felsefe ile uğraşan, filozof.
hususî: özel.
ihtilâf-ı metâli: ayın doğduğu yerlerin farklı olması.
inhisaf: tutulma, ay tutulması.
inkâr: reddetme, kabul etmeme.
inşikak: yarılma, bölünme, ikiye ayrılma.
inşikak-ı kamer: Peygamber Efendimizin parmağının işaretleriyle ayın ikiye ayrılması.
kamer: ay.
kıyamet: kâinatın ölümü; varlık âleminin bozulup dağılması, yıkılması.
lâzım: gerek, gerekli, lüzumlu.
malûm: bilinen, belli.
mâni: men eden, engel olan.
medeniyet: medenilik, uygarlık.
mu'cize: sadece peygamberlerin

1. Rahman ve Rahîm olan Allah'ın adıyla.

Kıyamet yaklaştı, ay yarıldı. - Onlar bir mu'cize görseler yüz çevirir ve "Bu kuvvetli bir sihirdir" derler. (Kamer Suresi: 1-2.)

gösterdiği, benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.
mu'cize-i Ahmediye: Peygamberimizin mu'cizesi.
mukallit: taklitçi, taklit eden.
nakletmek: aktarmak, haber vermek.
nübüvvet: peygamberlik, Allah'ın elçiliği.

Rahîm: sonsuz şefkat ve merhamet sahibi; esirgeyen, koruyan Allah.
Rahman: rahmeti bütün herkese yayılan, kuşatan, Allah.
rü'yet: görme, bakma.
sakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi.
taammüm: yayılma, genel-

leşme.
tarassudat-ı semaviye: göğü gözetlemeler.
umum: bütün, genel.
vakt-i gaflet: uyku vakti.
vuku: meydana gelme, oluş.
vücut: var oluş, varlık.
zeyil: ek, ilâve.

görülmek, umum tarihlere geçmek, elbette lâzım değildir. Şakk-ı kamer yüzünden bu evham bulutlarını dağıtacak çok noktalardan şimdilik Beş Noktayı dinle.

Birinci Nokta

O zaman, o zemindeki küffarın gayet şedit derecede inatları tarihen malûm ve meşhur olduğu hâlde; Kur'ân-ı Hakîm'in, ¹ وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ demesiyle şu vak'ayı umum âleme ihbar ettiği hâlde, Kur'ân'ı inkâr eden o küffardan hiçbir kimse, şu ayetin tekzibine, yani ihbar ettiği şu vak'anın inkârına ağız açmamışlar. Eğer o zamanda o hâdise, o küffarca kat'î ve vaki bir hâdise olmasa idi, şu sözü serrişte ederek, gayet dehşetli bir tekzibe ve Peygamberin iptal-i davasına hücum göstereceklerdi. Hâlbuki, şu vak'aya dair siyer ve tarih, o vak'a ile münasebet tar küffarın adem-i vukuuna dair hiçbir şeyini nakletmemişlerdir. Yalnız, ² وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ ayetinin beyan ettiği gibi, tarihçe menkul olan şudur ki: O hâdiseyi gören küffar "Sihirdir" demişler ve "Bize sihir gösterdi. Eğer sair taraflardaki kervan ve kabileler görmüşlerse, hakikattir; yoksa bize sihir etmiş" demişler. Sonra, sabahleyin Yemen ve başka taraflardan gelen kabileler ihbar ettiler ki, "Böyle bir hâdiseyi gördük." Sonra küffar, Fahr-i Âlem (a.s.m.) hakkında, hâşâ, "Yetim-i Ebu Talip'in sihiri semaya da tesir etti" dediler.

1. Ay yarıldı. (Kamer Suresi: 1.)

2. "Bu kuvvetli bir sihirdir" derler. (Kamer Suresi: 2.)

adem: yokluk, hiçlik.
adem-i vukuu: olmadığına dair, olmadığını gösteren.
âlem: dünya, cihan.
âyet: Kur'ân'ın her bir cümlesi.
beyan: anlatma, bildirme, izah
dair: alâkalı, ait, ilgili.
Ebu Talip: bkz. Şahıs Bilgileri.

evham: vehimler, zanlar, kuşku-
kular.
Fahr-i Âlem: bütün âlemin kendisiyle iftihar ettiği Peygamber.
gayet: çok, son derece.
hâdise: vakia, olay, haber.
hakikat: gerçek, bir şeyin aslı ve esası.
hâşâ: asla, kat'iyen.

ihbar: haber verme, duyurma.
inkâr: reddetme, tanımama.
kafîle: birlikte yolculuk eden topluluk.
kat'î: kesin, şüphesiz.
kervan: uzak yerlere yolcu ve ticarî eşya taşıyan kabile.
Kur'ân-ı Hakîm: her ayet ve sayısız hikmetler ve faydalar

bulunan Kur'ân.
küffar: kâfirler, İslâmiyeti inkâr edenler.
lâzım: gerek, gerekli, lüzumlu.
malûm: bilinen, belli.
menkul: nakledilen, taşınıp anlatılan söz.
meşhur: tanınmış, adı yaygınlık kazanan.
münasebet: uygunluk, ilgi.
peygamber: haber getiren, Allah'ın elçisi.
sair: diğer, başka.
sema: gökyüzü, gök.
serrişte: ipucu, söyleyip durma, başa kakma.
siyer: Peygamberimizin hayatını konu alan ilim.
şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi.
şedit: şiddetli, sert, katı.
tekzip: yalanlama.
tesir: etki, iz bırakma.
umum: bütün, genel.
vak'a: vuku bulan, olay.
vaki: gerçekleşmiş, olmuş, olan.
vuku: meydana gelme, oluş.
yetim: ana babası veya babası ölmüş çocuk.
zemin: yer, yeryüzü.

İkinci Nokta

Sa'd-ı Taftazanî gibi eazım-ı muhakkikînin ekseri demişler ki: “İnşikak-ı kamer; parmaklarından su akması, umum bir orduya su içirmesi, camide hutbe okurken dayandığı kuru direğin müfarakat-ı Ahmediyeden (a.s.m.) ağlaması, umum cemaatin işitmesi gibi mütevatirdir. Yani, öyle tabakadan tabakaya bir cemaat-i kesire nakletmiştir ki, kizbe ittifakları muhaldir. *Hâle* gibi meşhur bir kuyruklu yıldızın bin sene evvel çıkması gibi mütevatirdir. Görmediğimiz Serendip Adasının vücudu gibi, tevatürle vücudu kat'îdir” demişler. İşte böyle gayet kat'î ve şuhudî mesailde teşkikat-ı vehmiye yapmak, akılsızlıktır. Yalnız muhal olmamak kâfidir. Hâlbuki, şakk-ı kamer, bir volkanla inşikak eden bir dağ gibi mümkündür.

Üçüncü Nokta

Mu'cize, dava-i nübüvvetin ispatı için, münkirleri ikna etmek içindir, icbar için değildir. Öyle ise, dava-i nübüvveti işitenler için, ikna edecek bir derecede mu'cize göstermek lâzımdır. Sair taraflara göstermek veyahut icbar derecesinde bir bedahetle izhar etmek, Hakîm-i Zülcelâl'in hikmetine münafi olduğu gibi, sırr-ı teklife dahi muhaliftir. Çünkü, “Akla kapı açmak, ihtiyarı elinden almak” sırr-ı teklif iktiza ediyor. Eğer Fâtır-ı Hakîm, inşikak-ı kameri, feylesofların hevesatına göre bütün âleme göstermek için bir iki saat öyle bıraksa idi ve beşerin

âlem: dünya, cihan.
bedahet: açıklık, aşıkâr.
cami: namaz kılınan yer.
cemaat: topluluk, takım.
cemaat-i kesire: çok kalabalık topluluk.
dava-i nübüvvet: peygamberlik davası, iddiası.
derece: aşama, mertebe.
eazım-ı muhakkikîn: hakikatleri delilleri ile bilen en büyük âlimler.
ekser: en çok, daha ziyade.
evvel: önce, başlangıç.
Fâtır-ı Hakîm: her şeyi bir maksada uygun ve hikmetle benzersiz bir şekilde yaratan Allah.
feylesof: felsefe ile uğraşan filozof.
gayet: son derece, çok.
Hakîm-i Zülcelâl: sonsuz büyüklük sahibi ve her şeyi hikmetle yaratan Allah.
Hâle: Halley kuyruklu yıldızı. Bkz. Yer Bilgileri.
hevesat: hevesler, istekler.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki lâhî gaye.
hutbe: lâhî emirleri hatırlatan konuşma ve dualar.
icbar: zorlama, mecbur etme.
ihtiyar: seçme, tercih, irade.
ikna etmek: inandırmak.
iktiza: lâzım gelme, gereklilik.
inşikak: yarıma, ikiye ayrılma.
inşikak-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi.
ispat: doğruyu delillerle gösterme.
ittifak: uyuşma, birleşme.
izhar: açığa vurma, gösterme.
kâfi: yeterli.
kamer: ay.
kat'î: kesin, şüphesiz.

kizb: yalan söyleme, yalan.
lâzım: gerek, lüzumlu.
mesail: meseleler.
meshur: tanınmış, adı yaygınlık kazanmış.
mu'cize: benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.
muhal: imkânsız, olması mümkün olmayan.
muhalif: muhalefet eden, karşıt.
müfarakat-ı Ahmediye: Peygamber Efendimizin ayrılması.
münafi: zıt, muhalif, aykırı.
münkir: inkâr eden, kabul etmeyen.
mütevatir: yalan söylemekte birleşmelerini aklın kabul etmeyeceği bir topluluğun verdiği kesin haber.
Sa'd-ı Taftazanî: Saadeddin Taftazanî. bkz. Şahıs Bilgileri.
sair: geçen, diğer, başka.
Serendip Adası: bkz. Yer Bilgileri.
sırr-ı teklif: teklif, imtihan sırrı,
şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi.
şuhudî: görmekle ilgili.
tabakadan tabakaya: topluluktan topluluğa.
teşkikat-ı vehmiye: şüpheye düşürmeler.
tevatür: yalan söylemez kimselerin birleşerek verdikleri haber.
umum: bütün, cümle, herkes, genel olma.
volkan: yanardağ.
vücut: var oluş, varlık.

umum tarihlerine geçse idi, o vakit sair hâdisat-ı semaviye gibi, ya dava-i nübüvete delil olmazdı, risalet-i Ahmediyeye (a.s.m.) hususiyeti kalmazdı, veyahut bedahet derecesinde öyle bir mu'cize olacaktı ki, akli icbar edecek, aklın ihtiyarını elinden alacak, ister istemez nübüvveti tasdik edecek; Ebu Cehil gibi kömür ruhlu, Ebu Bekir-i Sıddık gibi elmas ruhlu adamlar bir seviyede kalıp, sırr-ı teklif zayi olacaktı. İşte bu sır içindir ki, hem anî, hem gece, hem vakt-i gaflet, hem ihtilâf-ı metâli, sis ve bulut gibi sair mevânî perde ederek, umum âleme gösterilmedi, veyahut tarihlere geçirilmedi.

Dördüncü Nokta

Şu hâdisa, gece vakti herkes gaflette iken, anî bir surette vuku bulduğundan, etraf-ı âlemde elbette görülme-yecek. Bazı efrada görünse de, gözüne inanmayacak. İnanırsa da, elbette böyle mühim bir hâdisa, haber-i vahit ile tarihlere bâkî bir sermaye olmayacak.

Bazı kitaplarda “Kamer iki parça olduktan sonra yere inmiş” ilâvesi ise, ehl-i tahkik reddetmişler, “Şu mu'cize-i bâhireyi kıymetten düşürmek niyetiyle belki bir münafık ilhak etmiş” demişler.

Hem meselâ, o vakit, cehalet sisiyle muhat İngiltere, İspanya'da yeni gurup; Amerika'da gündüz; Çin'de, Japonya'da sabah olduğu gibi, başka yerlerde başka esbab-ı mâniyaya binaen elbette görülmeyecek. Şimdi bu akılsız muterize bak; diyor ki, “İngiltere, Çin, Japon,

âlem: dünya, cihan.
bâkî: yok olmayan, sürekli ve kalıcı olan.
bedahet: açıklık, aşikâr.
binaen: -den dolayı, -den ötürü.
cehalet: bilmezlik, ilimden yoksun olma.
dava-i nübüvvet: peygamberlik davası, iddiası.
delil: rehber, doğru yolu gösteren, şahit.
Ebu Bekir-i Sıddık: bkz. Şahıs Bilgileri.

Ebu Cehil: bkz. Şahıs Bilgileri.
efrat: fertler, şahıslar, kişiler.
ehl-i tahkik: hakikatleri delilleri ile bilen âlimler.
esbap: nedenler, sebepler.
etraf-ı âlem: dünya çevresi, dört bir yanı.
gaflet: gafillik, boş bulunma, dikkatsizlik.
haber-i vahit: bir, tek haber.
hâdisat-ı semaviye: sonradan olan, gökteki olaylar.
hâdisa: vakia, olay, haber.
hususiyet: hususilik, ayrıncı

özellik.
icbar: zorlama, mecbur etme.
ihtilâf-ı metâli: ayın doğduğu yerlerin farklı oluşu.
ihtiyar: seçme, tercih, irade.
ilhak: ilâve etme, katma.
kamer: ay.
mâniâ: meneden şey, engel.
mevani: mâniler, engeller.
mu'cize: benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı şey.
mu'cize-i bâhire: parlak, apaçık mu'cize.
muhat: bir şeyin içinde bulu-

nan, ada.
muteriz: karşı çıkan, itirazcı
münafık: nifak sokan, iki yüzlülük eden, ara bozucu.
nübüvvet: nebîlik, peygamberlik, Allah'ın elçiliği.
risalet-i Ahmediye: Peygamber Efendimizin peygamberliği.
sair: geçen; diğer, başka.
seviye: düzey, değeri yüksek olan.
suret: şekil, biçim.
sır: önemli, gerçek.
sırr-ı teklif: teklif sırrı, imtihan sırrı.
tasdik: doğruluğunu kabul etme, doğrulama.
umum: bütün, cümle, genel olma.
vakit: zaman.
vakt-i gaflet: uyku vakti.
vuku: meydana gelme, oluş.
zayi: yitik, zarar.

Amerika gibi akvamın tarihleri bundan bahsetmiyor. Öyle ise vuku bulmamış.” Bin nefrin onun gibi Avrupa kâselislerin başına!

Beşinci Nokta

İnşikak-ı kamer kendi kendine, bazı esbaba binaen vuku bulmuş, tesadüfî, tabiî bir hâdise değil ki, adı ve tabiî kanunlarına tatbik edilsin. Belki şems ve kamerin Hâlık-ı Hakîm’i, Resulünün risaletini tasdik ve davasını tenvir için, harikulâde olarak o hâdiseyi ika etmiştir. Sırr-ı irşat ve sırr-ı teklif ve hikmet-i risaletin iktizasıyla, hikmet-i rububiyetin istediği insanlara ilzam-ı hüccet için gösterilmiştir. O sırr-ı hikmetin iktiza etmedikleri, istemedikleri ve dava-i nübüvveti henüz işitmedikleri aktâr-ı zemindeki insanlara göstermemek için, sis ve bulut ve ihtilâf-ı metâli haysiyetiyle, bazı memleketin kameri daha çıkmaması ve bazılarının güneşleri çıkması ve bir kısmının sabahı olması ve bir kısmının güneşi yeni gurup etmesi gibi o hâdiseyi görmeye mâni pek çok esbaba binaen, gösterilmemiş. Eğer, umum onlara dahi gösterilse idi, o hâlde ya işaret-i Ahmediyenin (a.s.m.) neticesi ve mu’cize-i nübüvvet olarak gösterilecekti; o vakit, risaleti bedahet derecesine çıkacaktı, herkes tasdike mecbur olurdu. Aklın ihtiyarı kalmazdı. İman ise aklın ihtiyarıdır. Sırr-ı teklif zayi olurdu. Eğer sırf bir hâdise-i semaviye olarak gösterilse idi, risalet-i Ahmediye (a.s.m.) ile münasebeti kesilirdi ve onunla hususiyeti kalmazdı.

adi: sıradan, âdet olan.
aktâr-ı zemin: yeryüzünün her tarafı.
akvam: milletler, kavimler.
bedahet: açıklık, aşikâr.
binaen: -den dolayı, -den ötürü.
dava-i nübüvvet: nebîlik, peygamberlik davası.
esbap: nedenler, sebepler.
hâdise: vakia, olay, haber.
hâdise-i semaviye: semavî olay, gökyüzü olayı.
Hâlık-ı Hakîm: yarattıklarında hikmetli olduğunu gösteren yaratıcı, Allah.
haysiyetiyle: yönüyle, sayılmak üzere.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye.
hikmet-i rububiyet: rububiyetin hikmeti, ilâhî terbiye, kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye.
hususiyet: hususîlik, ayrıncı özellik.
ihtilâf-ı metâli: ayın doğduğu yerlerin farklı olması.
ihtiyar: seçme, tercih, irade.
ika etmek: oldurmak, yaptırmak.
iktiza: lâzım gelme, gerekme.

ilzam-ı hüccet: muhatabı delillerle susturmak.
inşikak-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi, ayın yarılması.
işaret-i Ahmediye: Peygamberimizin işareti.
kamer: ay.
kâselis: dalkavuk, çanak yalayıcıları.
mâni: men eden, engel.
mu’cize-i nübüvvet: peygamberlik mu’cizesi.
münasebet: ilgi, alâka, bağ.
nefrin: beddua, lânet okuma,

nefretler.
resul: kendisine kitap indirilmiş peygamber.
risalet: resullük, peygamberlik.
risalet-i Ahmediye: Efendimizin peygamberliği.
sırr-ı hikmet: hikmet sırrı, kâinattaki ve yaratılıştaki gayenin sırrı.
sırr-ı irşat: irşat sırrı, eğitim sırrı.
sırr-ı teklif: teklif sırrı, imtihan sırrı.

şems: güneş.
tabii: kendiliğinden, normal.
tasdik: doğruluğunu kabul etme.
tatbik: uygulama.
tenvir: nurlandırma, aydınlatma.
umum: bütün, herkes, genel olma,
vakit: zaman, an.
vuku: bir hâdisenin çıkış şekli; gelme, oluş.
zayi: elden çıkan, zarar.
zemin: yeryüzü.

Elhâsıl: Şakk-ı kamerin imkânında şüphe kalmadı. Kat'î ispat edildi. Şimdi, vukuuna delâlet eden çok bürhanlarından altısına **(HAŞİYE)** işaret ederiz. Şöyle ki:

Ehl-i adalet olan Sahabelerin, vukuuna icma ve ehl-i tahkik umum müfessirlerin, ¹ **وَأَنْشَقَّ الْقَمَرُ** tefsirinde, onun vukuuna ittifakı ve ehl-i rivayet-i sadıka bütün muhaddisin pek çok senetlerle ve muhtelif tarihlerle vukuunu nakletmesi ve ehl-i keşif ve ilham bütün evliya ve sıddıkînin şahadeti ve ilm-i kelâmın meslekçe birbirinden çok uzak olan imamların ve mütebahhir ulemanın tasdiği ve nass-ı kat'î ile dalâlet üzerine icmaları vaki olmayan ümmet-i Muhammediyenin (a.s.m.) o vak'ayı telâkki-i bilkabul etmesi, güneş gibi, inşikak-ı kameri ispat eder.

Elhâsıl, buraya kadar tahkik namına ve hasmı ilzam hesabına idi. Bundan sonraki cümleler, hakikat namına ve iman hesabınadır. Evet, tahkik öyle dedi. Hakikat ise diyor ki:

Sema-i risaletin kamer-i müniri olan Hatem-i Divan-ı Nübüvvet, nasıl ki mahubiyet derecesine çıkan ubudiyetindeki velâyetin keramet-i uzması ve mu'cize-i kübrası olan miraç ile, yani bir cism-i arzı semavatta gezdirmekle semavatın sekenesine ve âlem-i ulvî ehline rüçhaniyeti ve mahubiyeti gösterildi ve velâyetini ispat etti; öyle de, arza bağlı, semaya asılı olan kameri bir arzının işaretleriyle

HAŞİYE: Yani, altı defa icma suretinde, vukuuna dair altı hüccet vardır. Bu makam çok izaha lâyık iken, maatteessüf kısa kalmıştır.

1. Ay yanıldı. (Kamer Suresi: 1.)

bürhan: delil, ispat, tanık.

cism-i arz: dünya küresi, kürenin kütesi.

dalâlet: doğru yoldan sapma küfür ve inkâr.

delâlet: işaret, iz, delil olma.

ehl-i adalet: adalet ehli, adaletten şaşmayanlar.

ehl-i keşif: keşif ehli. bazı sırları, bilinmeyen hakikatleri, Cenab-ı Hakkın lütuf ve ihsanı

ile bilen veliler.

ehl-i rivayet-i sadıka: sahih, doğru hadisleri senetle nakledenler.

ehl-i tahkik: gerçeği araştıranlar, hakikatleri delilleri ile bilen âlimler.

haşiye: dipnot, açıklayıcı yazı.

Hatem-i Divan-ı Nübüvvet: peygamberlik meclisinin mührü olan Peygamberimiz.

hüccet: delil, ispat.

icma: birleşme, fikir ve oy birliği; dağınık şeyleri bir araya getirme, toplama.

ilm-i kelâm: imana ait meselelerden İslâmî esaslar dairesinde delil ve bürhana dayalı olarak bahsedilen ilim.

ilzam: susturma, tartışmada cevap veremez hale getirme.

inşikak-ı kamer: ayın ikiye

bölünmesi.

ittifak: fikir birliği.

kamer: ay.

keramet-i uzma: en büyük ikram, bağış.

maatteessüf: üzüntüyle ifade etmek gerekir ki.

mahubiyet: sevicecek hâlde bulunma.

Miraç: Peygamber Efendimizin, Cenab-ı Hakkın huzuruna ruhen, cismen, hâlen çıkması mu'cizesi.

mu'cize-i kübra: en büyük mu'cize.

muhaddisin: hadis ilmiyle uğraşan âlimler.

muhtelif: çeşitli, farklı.

müfessir: Kur'an-ı Kerim'in metnini tefsir, şerh ve izah eden İslâm âlimi.

münir: ışık veren, nurlandıran, parlak.

mütebahhir ulema: bilgisi deniz gibi geniş ve engin olan âlim.

nass-ı kat'î: kesin ve sağlam hüküm getiren ayet ve hadisler.

risalet: elçilik, resulülük, peygamberlik.

rüçhaniyet: üstün olma hâli.

sadık: dostluğu ve bağlılığı içten olan.

sekene: sakin olanlar, ikamet edenler; sema ve göklerde yaşayan melekler.

sema: gökyüzü, gök.

semavat sekene: semalarda yaşayanlar, göklerde kalanlar.

sıddıkî: daima doğruluk üzere olup Allah'a ve Peygambere sadakatte en ileri olanlar.

şahadet: şahit olmak, tanık.

şakk-ı kamer: ayın ikiye bölünmesi.

tahkik: doğruyu araştırma, inceleme.

tarik: yol.

tefsir: açıklama, yorum, şerh.

telâkki-i bilkabul: bir anlayışı benimsemek.

ubudiyet: kulluk, itaat, bağlılık, samimiyet.

ulvî: yüksek, yüce.

ümmet-i Muhammediye: Hz. Muhammed'e bağlı olan ve yolundan gidenler.

vak'a: vuku bulan, olay, mesele.

vaki: vuku bulan, olan.

velâyet: velîlik, ermişlik, Allah dostluğu.

vuku: meydana gelme, oluş.

iki parça ederek, arzın sekenesine o arzının risaletine öyle bir mu'cize gösterildi ki, Zat-ı Ahmediye (a.s.m.), kamerin açılmış iki nuranî kanadı gibi, risalet ve velâyet gibi iki nuranî kanadıyla, iki ziyadar cenah ile, evc-i kemalâta uçmuş, tâ Kab-ı Kavsey'n'e çıkmış; hem ehl-i semavat, hem ehl-i arza, medar-ı fahir olmuştur.

1 عَلَيْهِ وَعَلَىٰ آلِهِ الصَّلَاةُ وَالتَّسْلِيمَاتُ مِلًّا الْأَرْضِ وَالسَّمَوَاتِ
2 سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
اللَّهُمَّ بِحَقِّ مَنْ أَنْشَقَ الْقَمَرَ بِإِشَارَتِهِ اجْعَلْ قَلْبِي وَقُلُوبَ طَلَبَةِ رَسَائِلِ
النُّورِ الصَّادِقِينَ كَالْقَمَرِ فِي مُقَابَلَةِ شَمْسِ الْقُرْآنِ آمِينَ آمِينَ

Sözler, Yeni Asya Neşriyat, 2005, s. 955-961.

âl: aile, çoluk, çocuk.
arzın sekenesi: dünyada oturanlar, yeryüzünde yaşayanlar.
cenah: kanat, taraf, kısım.
ehl-i arz: dünyadakiler, yerdekiler.
ehl-i semavat: semavat ehli, melekler.
evc-i kemalât: bir şeyin en yüksek derecesi, mükemmeli.
hikmet: kâinattaki ve yaratılıştaki ilâhî gaye.
inşikak: yarıлма, bölünme, ikiye ayrılma.
Kab-ı Kavsey'n: iki yay mesafesi, Peygamberimizin miraçta ulaştığı ve bütün yaratılanları arkasına alıp Cenab-ı Hakla müşerref oldu-

1. Ona ve Âline yer ve gökler dolusu rahmet ve selâmlar olsun.
2. Seni her türlü noksandandan tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Sen her şeyi hakkıyla bilir, her işi hikmetle yaparsın. (Bakara Suresi: 32.)
3. Allah'ım, işaretleriyle ayın ikiye bölündüğü Zat hürmetine benim kalbimi ve sadık Nur Talebelerinin kalplerini Kur'ân güneşi mukabilinde ay gibi yap. Âmin, Âmin.

ğu makam. **medar-ı fahir:** iftihar sebebi, övünç vesilesi. **mu'cize:** benzerini yapmaktan insanların âciz kaldığı sey. **nuranî:** nurlu, ışıklı, mübarek. **rahmet:** acıma, merhamet etme, bağışlama, şefkat gös-
termek. **risalet:** elçilik, resullük, peygamberlik. **sadık:** gerçek, hakikî, sahte olmayan. **suret:** şekil, biçim. **tenzih:** Allah'ı her çeşit kusur, noksan ve ortaktan uzak bilip
söyleme. **velâyet:** velîlik, ermişlik, Allah dostluğu. **Zat hürmetine:** peygamber efendimizin şahsı şerefine. **Zat-ı Ahmediye:** Hz. Peygamberin zati, kişiliği. **ziyadar:** ışıklı, aydınlık.